

Izdevums
latviešu valodā

Informācija un paziņojumi

63. gadagājums
2020. gada 24. marts

Saturs

I Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi

ATZINUMI

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 548. plenārsesija, 11.12.2019.–12.12.2019.

2020/C 97/01	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodokļu politika / privātie ieguldījumi un ilgtspējīgas attīstības mērķi – sadarbība ar ANO Ekspertu komiteju par starptautisko sadarbību nodokļu jautājumos” (pašiniciatīvas atzinums)	1
2020/C 97/02	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Saistošs ANO līgums par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām” (pašiniciatīvas atzinums)	9
2020/C 97/03	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ārējā palīdzība, ieguldījumi un tirdzniecība kā ekonomiskās migrācijas cēloņu mazināšanas līdzekļi ar īpašu uzsvāru uz Āfriku” (pašiniciatīvas atzinums)	18
2020/C 97/04	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu ““Lietošanas vērtība” atgriežas: jaunas perspektīvas un izaicinājumi Eiropas produktiem un pakalpojumiem” (pašiniciatīvas atzinums)	27
2020/C 97/05	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kopīgi ES obligātie standarti bezdarba apdrošināšanas jomā – konkrēts pasākums virzībā uz Eiropas sociālo tiesību pilāra efektīvu īstenošanu” (pašiniciatīvas atzinums)	32
2020/C 97/06	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas Savienības programmas veidošana personu ar invaliditāti tiesību jomā 2020.–2030. gadam – Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums” (pašiniciatīvas atzinums)	41

2020/C 97/07	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Populisms un pamattiesības – piepilsētas un lauku apvidi" (pašiniciatīvas atzinums)	53
--------------	--	----

III *Sagatavošanā esoši tiesību akti*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja

EESK 548. plenārsesija, 11.12.2019.–12.12.2019.

2020/C 97/08	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Komisijas ziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai "2018. gada ziņojums par konkurences politiku"" (COM(2019) 339 <i>final</i>)	62
2020/C 97/09	Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu "Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz finanšu disciplīnu no 2021. finanšu gada groza Regulu (ES) Nr. 1306/2013 un attiecībā uz elastīgumu starp pilāriem 2020. kalendārajā gadā groza Regulu (ES) Nr. 1307/2013" (COM(2019) 580 – 2019/0253(COD))	69

I

(Rezolūcijas, ieteikumi un atzinumi)

ATZINUMI

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 548. PLENĀRSESĪJA, 11.12.2019.–12.12.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Nodokļu politika / privātie ieguldījumi un ilgtspējīgas attīstības mērķi – sadarbība ar ANO Ekspertu komiteju par starptautisko sadarbību nodokļu jautājumos”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 97/01)

Ziņotājs: **Krister ANDERSSON**

Juridiskais pamats:	Reglamenta 32. panta 2. punkts
Pilnsapulces lēmums	24.1.2019.
Atbildīgā specializēta nodaļa	Ekonomikas un monetārās savienības, ekonomiskās un sociālās kohēzijas specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	29.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts	129/0/2
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Nodokļu politika ir būtiska virzībā uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), jo tā nosaka ieguldījumu, nodarbinātības un inovācijas ekonomisko vidi, vienlaikus nodrošinot valdībai ieņēmumus publisko izdevumu finansēšanai. Papildu pasākumi, kuru mērķis būtu saskaņot politiku un palielināt uzticamību, varētu vairāk veicināt privātos ieguldījumus un novērst globālo ieguldījumu nepietiekamību, stimulējot kapitāla plūsmas no valstīm, kas intensīvi izmanto kapitālu, uz valstīm, kam ir nepieciešami ieguldījumi.

1.2. Uzņēmumi nodrošina vērtīgas preces un pakalpojumus valstu tautsaimniecībā un ir nozīmīgs ieguldījumu, produktivitātes, iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes un darbvietu radīšanas virzītājspēks. Tā kā šīs organizācijas ir dažādas un to spektrs ir no MVU līdz starptautiskiem uzņēmumiem, tās ir svarīgs pieredzes, radošuma un inovācijas resurss, kas palīdz atrisināt daudzas ilgtspējīgas attīstības problēmas.

1.3. Pastāvot lielai procentuālajai daļai neoficiālas saimnieciskās darbības, sašaurinās nodokļu bāze, kas vēl vairāk samazina nodokļu iekasēšanas potenciālu un palielina kropļojumus. Nodokļu bāzēm vajadzētu būt iespējami plašākām, lai nodokļu likmes varētu būt pēc iespējas nekropļojošākas.

1.4. EESK gribētu uzsvērt, ka sekmīgai iekšzemes resursu mobilizācijai ir nepieciešams, lai 1) nodokļu nolēmumi tiktu pieņemti atklāti un pārredzami; 2) tiktu ieviestas sistēmas, kas nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) un parlamentāriešu pārskatatbildību; 3) valdību lēmumi par nodokļiem un izdevumiem būtu pārredzami; un lai 4) nodokļi būtu redzami.

1.5. Privātajam sektoram ir svarīga nozīme dzimumu līdztiesības veicināšanā. Atalgojuma politika, kā arī apmācība un izglītošana darba vietā ir svarīga, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas abiem dzimumiem karjeras virzībā un profesionālajā izaugsmei. Iespējas, kas saistītas ar sieviešu līdzdalību pasaules ekonomikā, ir milzīgas, un tām vajadzētu būt iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes, inovācijas un produktivitātes virzošajam spēkam.

1.6. Nodokļu politikai, kas attiecas uz digitalizēto ekonomiku, būtu jācenšas veicināt, nevis kavēt ekonomikas izaugsmi un pārrobežu tirdzniecību un ieguldījumus. Ņemot vērā digitalizēto uzņēmumu pieaugošo nozīmi, ir jāizstrādā jauna nodokļu saiknes un peļņas sadalījuma metodika, lai noteiktu nodokļu piemērošanas tiesības starp tirgus valstīm un valsti, kurā digitalizētie starptautiskie uzņēmumi (MNE) ir atrodas.

1.7. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai visi jaunie noteikumi par to, kā piešķirt nodokļu tiesības starp valstīm, ir taisnīgi gan mazām, gan lielām patērētājvalstīm, kā arī attīstītām un jaunattīstības valstīm. Ir jāatzīst pienācīgs atalgojums par ieguldījumu, kas veikts inovācijā, uzņēmējdarbībā u. c. Uzņēmējdarbības nodokļu ieņēmumi – kaut arī nelieli attiecībā pret kopējiem nodokļu ieņēmumiem – ir svarīgs avots, kas ļauj mobilizēt resursus un finansēt nepieciešamo infrastruktūru, pētniecību un attīstību, izglītību un veselības aprūpi utt..

1.8. EESK norāda, ka ES dalībvalstis ir IAM galveno izpildītāju vidū. Komiteja uzsver, ka ES un tās dalībvalstīm ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu ilgtspējīgas fiskālās un nodokļu sistēmas nolūkā sasniegt IAM. Organizētas pilsoniskās sabiedrības iesaiste visos līmeņos ir būtiska, lai īstenotu IAM, jo pilsoniskā sabiedrība pārstāv nozīmīgus dalībniekus, kas nodrošina programmas 2030. gadam īstenošanu, un lielu daļu nepieciešamo ieguldījumu nodrošinās privātais sektors.

1.9. EESK atzinīgi vērtē platformu sadarbībai nodokļu jomā, kas ir Starptautiskā valūtas fonda (SVF), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO), Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) un Pasaules Bankas grupas (PBG) kopīga iniciatīva, jo tā veicina mijiedarbību starp standartu noteikšanu, spēju veidošanu un tehnisko palīdzību starptautisko nodokļu jomā. EESK uzskata, ka arī ES būtu jābūt platformas dalībnieci.

1.10. EESK uzskata, ka darbs, kas saistīts ar nodokļiem/privātajiem ieguldījumiem un ilgtspējīgas attīstības mērķiem un ko veic ANO Ekspertu komiteja par starptautisko sadarbību nodokļu jautājumos, ir ļoti svarīgs, lai virzītu uz priekšu globālo dialogu un ievērojami veicinātu mācīšanos no līdzbiedriem un paraugprakses apmaiņu. EESK uzsver, ka Eiropas pilsoniskajai sabiedrībai ir aktīvi jāiesaistās šajā būtiskajā starptautiskajā diskusijā.

2. Ievads jautājumos, kas saistīti ar ieguldījumiem, nodokļu piemērošanu un IAM

2.1. Programma 2030. gadam ir koncentrēta uz 17 ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM)⁽¹⁾ un 169 mērķiem, kuru nolūks ir risināt politiskās un ekonomiskās problēmas, ar kurām saskaras mūsu pasaule.

2.2. Lai sasniegtu minētos mērķus, svarīga nozīme ir privātajiem ieguldījumiem, un nepieciešama darbība būtu ieguldījumu un nodokļu politikas turpmāka saskaņošana, kas veicinātu ieguldījumus, darbvietu radīšanu un ilgtspējīgu ekonomisko izaugsmi pasaules līmenī. Šajā virzienā svarīgu darbu jau ir veikusi ESAO, piemēram, īstenojot projektu *Base Erosion Profit Shifting* (Nodokļu bāzes samazināšana un peļņas novirzīšana – BEPS)⁽²⁾ un iniciatīvu *Policy Coherence for Sustainable Development* (Politikas saskaņotība ilgtspējīgai attīstībai) (2018)⁽³⁾.

⁽¹⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/topics/sustainabledevelopmentgoals>

⁽²⁾ <http://www.oecd.org/tax/beps/>

⁽³⁾ <http://www.oecd.org/publications/policy-coherence-for-sustainable-development-2018-9789264301061-en.htm>

2.3. Nodokļu politika ir būtiska virzībā uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), jo tā nosaka ieguldījumu, nodarbinātības un inovācijas ekonomisko vidi, vienlaikus nodrošinot valdībai ieņēmumus publisko izdevumu finansēšanai. Papildu pasākumi, kuru mērķis būtu saskaņot politiku un palielināt uzticamību, varētu vairāk veicināt privātos ieguldījumus un novērst globālo ieguldījumu nepietiekamību, stimulējot kapitāla plūsmas no valstīm, kas intensīvi izmanto kapitālu, uz valstīm, kam ir nepieciešami ieguldījumi.

2.4. Lai sasniegtu IAM, ļoti svarīgi ir novērst izvairīšanos no nodokļu maksāšanas un mazināt nodokļu konkurenci pasaules līmenī. Taupības un budžeta ierobežojumu kontekstā samazinoties nodokļu ieņēmumiem no uzņēmumiem, cieš sociālās aizsardzības sistēmu ilgtspēja, un tas var novest pie regresīvu nodokļu uzlikšanas, ja nodokļu slogs tiktu pārnests uz patērētājiem un darba ņēmējiem.

2.5. Jaunattīstības valstis, kurām visvairāk ir vajadzīgi resursi, joprojām saskaras ar nodokļu iekasēšanas problēmām. Jaunattīstības valstīs ieguldījums no iedzīvotāju ienākumu nodokļa bieži vien ir ļoti mazs – tikai daži procenti no IKP, savukārt attīstītajās valstīs šis nodoklis veido ieņēmumu lielāko daļu, jo īpaši, ja ir iekļautas sociālā nodrošinājuma iemaksas.

2.6. Ļoti svarīgi ir arī tas, kā nodokļu ieņēmumi tiek administrēti un izlietoti. Jānorāda, ka dažas valstis, galvenokārt Āfrikā, iegulda par 25–35 procentiem vairāk izglītības un veselības aprūpes nozarē, lai panāktu tādas pašas rezultātus kā attīstītākās un efektīvākās valstis ⁽⁴⁾. Tādēļ ir svarīgi nodrošināt publisko izdevumu ir rentabilitāti.

3. Nodokļi kā instruments vides aizsardzībai

3.1. Vairāki IAM mērķi saistībā ar klimata aizsardzību iegūtu, ja tiktu izveidots saskaņots satvars un īstenošanas plāns dabas resursu izmantošanas nodokļu jomā. Vides nodokļu politiku varētu izmantot, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām (13. mērķis ⁽⁵⁾) un aizsargātu ekosistēmas okeānos un uz zemes (14. un 15. mērķis ⁽⁶⁾). Ietekmējot ieguldījumu cenu veidošanas struktūru, nodokļu politiku var izmantot, lai veicinātu cenas ziņā pieejamu un tīru enerģiju (7. mērķis ⁽⁷⁾) un stimulētu kopējo dabas resursu atbildīgu izmantošanu (12. mērķis ⁽⁸⁾).

3.2. Raugoties no ekonomikas aspekta, vides nodokļu mērķis ir koriģēt ārējo ietekmi, proti, situācijas, kurās piesārņotāji spēj pārnest ar vides kaitējumu saistītās izmaksas uz sabiedrību; piemērs tam ir siltumnīcefektu izraisošo gāzu emisijas. Izstrādājot minēto veidu nodokļus, daudzējādā ziņā lietderīgi būtu procesā iesaistīt pilsonisko sabiedrību un uzņēmumus, jo tas nodrošinātu, ka politika, kas stiprina tiesisko regulējumu, saskaņo privātā sektora stimulus ar publiskajiem mērķiem ⁽⁹⁾.

3.3. Kā piemēru politikas pasākumu kopumam nodokļu jomā varētu minēt pakāpenisku atteikšanos no subsīdijām neefektīvajam fosilajam kurināmajam (12.C mērķis ⁽¹⁰⁾). Tas radītu svarīgus budžeta ietaupījumus valdībām, vienlaikus arī padarot šo veidu kurināmos mazāk pievilcīgus uzņēmumiem un patērētājiem. Šie ietaupījumi, ja tos novirza uz

⁽⁴⁾ <https://openknowledge.worldbank.org/bitstream/handle/10986/8325/wps3645.pdf?sequence=1&isAllowed=y>

⁽⁵⁾ 13. mērķis – veikt steidzamus pasākumus, lai cīnītos pret klimata pārmaiņām un to ietekmi.

⁽⁶⁾ 14. mērķis – saglabāt un ilgtspējīgā veidā izmantot okeānus, jūras un jūru resursus ilgtspējīgai attīstībai; 15. mērķis – aizsargāt, atjaunot un veicināt sauszemes ekosistēmu ilgtspējīgu izmantošanu, ilgtspējīgā veidā pārvaldīt mežus, apkarot pārtuksnešošanu, apturēt un mainīt zemes noplicināšanu un apturēt bioloģiskās daudzveidības zudumu.

⁽⁷⁾ 7. mērķis – nodrošināt visiem piekļuvi uzticamai, ilgtspējīgai un mūsdienīgai enerģijai par pieejamu cenu.

⁽⁸⁾ 12. mērķis – nodrošināt ilgtspējīgus patēriņu un ražošanas modeļus.

⁽⁹⁾ Plašāku informāciju skatīt ICC "Uzņēmējdarbības harta ilgtspējīgai attīstībai – uzņēmumu ieguldījumi ilgtspējīgas attīstības mērķos" (*Business Charter for Sustainable Development – Business Contributions to the Sustainable Development Goals*), <https://iccwbo.org/content/uploads/sites/3/2015/09/ICC-Business-Charter-for-Sustainable-Development-Business-contributions-to-the-UN-Sustainable-Development-Goals.pdf>.

⁽¹⁰⁾ 12.c – racionalizēt neefektīvas fosilā kurināmā subsīdijas, kas veicina izšķērdīgu patēriņu, novēršot tirgus kropļojumus atbilstoši vietējiem apstākļiem valstī, tostarp pārstrukturējot nodokļu sistēmu un pakāpeniski atsakoties no šādām kaitējošām subsīdijām, ja tādas ir, lai izsvērtu ietekmi uz vidi, pilnībā ņemot vērā jaunattīstības valstu īpašās vajadzības un apstākļus un līdz minimumam samazinot iespējamo nelabvēlīgo ietekmi uz to attīstību, tā, lai tiktu aizsargātas nabadzīgās un ievainojamās kopienas.

atjaunojamo resursu īpatsvara palielināšanu globālajā enerģijas piegādē (7.2. mērķis ⁽¹¹⁾), var atbalstīt universālu piekļuvi tīrai enerģijai (7.1. mērķis ⁽¹²⁾). Īstenojot papildu politiku, kuras mērķis ir stimulēt ieguldījumus tīrās enerģijas infrastruktūrā (7.B mērķis ⁽¹³⁾), varētu veicināt ekonomikas izaugsmes un vides degradācijas nošķiršanu (8.4. mērķis ⁽¹⁴⁾).

3.4. Uzņēmumu stimulu saskaņošanas ar publiskiem mērķiem princips atbilst *Adisabebas Rīcības programmai* ⁽¹⁵⁾, ar kuru uzņēmumi tika mudināti ieviest uzņēmējdarbības pamata modeli, kas ņem vērā uzņēmumu darbību ietekmi uz vidi, sociālo jomu un valdības darbu. Uzņēmumi nodrošina vērtīgas preces un pakalpojumus valstu tautsaimniecībā un ir nozīmīgs ieguldījumu, produktivitātes, iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes un darbvietu radīšanas virzītājspēks. Tā kā uzņēmumi ir dažādi un to spektrs ir no MVU līdz starptautiskiem uzņēmumiem, tie ir svarīgs pieredzes, radošuma un inovācijas resurss, kas palīdz atrisināt daudzas ilgtspējīgas attīstības problēmas. Lai sasniegtu ar klimata pārmaiņu apkarošanu saistītos IAM, privātajam sektoram būtu jāievēro tāds rīcības kodekss, kas ievērojami palielinātu zaļās investīcijas, bet samazinātu vai likvidētu tādas, kuras vidi ietekmē negatīvi.

3.5. Ņemot vērā IAM savstarpējo saistību, pilsoniskās sabiedrības iesaiste ir būtiska, lai nodrošinātu, ka politikas izstrādē un īstenošanā tiek atspoguļota trīs dimensiju ilgtspējīga attīstība (ekonomikas, sociālā un vides attīstība). Vides nodokļi parasti ir atzīti par regresīviem, kas nozīmē, ka tiem ir lielāka ietekme uz māsaimniecībām ar zemiem ienākumiem. Tādējādi ir svarīgi nodrošināt, lai politika paliktu sociāli ilgtspējīga.

3.6. EESK neatbalsta patvaļīgu nodokļu uzlikšanu, kas nelabvēlīgi un nesamērīgi ietekmētu nabadzīgos un mazāk pārtikušos sabiedrības slāņus, kā arī negatīvi ietekmētu vairākus IAM. Piemēram, nodokļu ievērojama palielināšana precēm un pakalpojumiem tajos gadījumos, kad reālas alternatīvas nepastāv, radītu tikai slogu, bet mērķis netiktu sasniegts.

3.7. EESK gribētu uzsvērt pilsoniskās sabiedrības organizāciju nozīmi IAM īstenošanas uzraudzībā un sociāli pieņemamu pasākumu nodrošināšanā, kā arī centienos norādīt uz nepieciešamību pārskatīt rādītājus ⁽¹⁶⁾.

3.8. EESK vēlas uzsvērt nepieciešamību radīt atbilstošus pamatnosacījumus, lai nodrošinātu, ka gan privātie, gan publiskie līdzekļi tiek novirzīti ilgtspējīgiem ilgtermiņa ieguldījumiem, kas vajadzīgi ilgtspējīgai ekonomikai ⁽¹⁷⁾.

4. Neoficiālās ekonomikas nodokļi

4.1. Lai finansētu publiskos ieguldījumus un IAM sasniegšanai nepieciešamos publiskos izdevumus, valdībām ir būtiski paplašināt nodokļu bāzi, piemērojot nodokļus neoficiālajai ekonomikai. Saskaņā ar Starptautiskās Darba Organizācijas sniegto informāciju vairāk nekā 61 % pasaules darbaspēka (2 miljardi cilvēku) ienākumus gūst neoficiālajā sektorā, un 93 % neoficiālās nodarbinātības pasaulē ir koncentrēta valstīs ar strauji augošu ekonomiku un jaunattīstības valstīs. Šā iemesla dēļ ir būtiski izstrādāt tādu nodokļu politiku un iestāžu satvaru, kas nodrošina neoficiālā sektora integrāciju oficiālajā ekonomikā.

⁽¹¹⁾ 7.2. – līdz 2030. gadam būtiski palielināt atjaunojamās enerģijas īpatsvaru vispārējā energoresursu struktūrā.

⁽¹²⁾ 7.1. – līdz 2030. gadam nodrošināt vispārēju piekļuvi uzticamiem, ilgtspējīgiem un mūsdienīgiem energopakalpojumiem par pieejamu cenu.

⁽¹³⁾ 7.b – līdz 2030. gadam paplašināt infrastruktūru un modernizēt tehnoloģiju mūsdienīgu un ilgtspējīgu energopakalpojumu sniegšanai visiem patērētājiem jaunattīstības valstīs un jo īpaši vismazāk attīstītajās valstīs, mazo salu jaunattīstības valstīs un sauszemes ieskautes jaunattīstības valstīs saskaņā ar to attiecīgajām atbalsta programmām.

⁽¹⁴⁾ 8.4. – pakāpeniski līdz 2030. gadam visā pasaulē uzlabot resursu izmantošanas efektivitāti patēriņā un ražošanā un mēģināt nošķirt ekonomikas izaugsmi no vides degradācijas saskaņā ar desmit gadu programmu kopumu par ilgtspējīgu patēriņu un ražošanu, attīstītajām valstīm uzņemoties vadību.

⁽¹⁵⁾ <https://sustainabledevelopment.un.org/index.php?page=view&type=400&nr=2051&menu=35>

⁽¹⁶⁾ EESK topošā atzinuma "Mums vajadzīgā ilgtspējīgā ekonomika" (vēl nav publicēts) 1.10. punktā EESK aicina Komisiju izstrādāt "zaļās fiskālās reformas" plānu, kas visās ES dalībvalstīs būtu jāīsteno, lai palīdzētu nodokļu politiku, subsīdijas un "pirmssadales" pasākumus pielāgot mērķim panākt taisnīgu pāreju uz labklājības ekonomiku.

⁽¹⁷⁾ EESK atzinums "Turpmākie pasākumi ilgtspējīgai Eiropas nākotnei" (OV C 345, 13.10.2017., 91. lpp.).

4.2. Neoficiālās ekonomikas ievērojamā loma – jo īpaši jaunattīstības valstīs – nozīmē, ka iedzīvotāju un uzņēmumu ikdienas saimnieciskās darbības paliek ārpus nodokļu bāzes. Daudzos gadījumos izvēle darboties ārpus oficiālās ekonomikas nav aktīva izvēle, bet drīzāk vienīgā praktiskā alternatīva uzņēmumiem un darba ņēmējiem, kuri vai nu nevar piekļūt oficiālajam sektoram vai ir tikuši no tā izslēgti. Neoficiālās ekonomikas iekļaušana ir jāveicina, izmantojot efektīvas iestādes (16.a un 16.6. mērķis ⁽¹⁸⁾), kas ļauj darba ņēmējiem, uzņēmumiem un patērētājiem dot ieguldījumu valsts nodokļu bāzē un tajā pašā laikā izmantot sociālo aizsardzību un pakalpojumus. Jo īpaši nodokļu sistēmu taisnīgumam, pārredzamībai, efektivitātei un iedarbīgam vajadzētu būt prioritātei kā ilgtspējīgas attīstības priekšnosacījumam.

4.3. Daudzi uzņēmumi vēlētos kļūt oficiāli, jo MVU, kuri darbojas ārpus oficiālās ekonomikas, skar slēptās izmaksas un uzņēmumiem, kas darbojas oficiāli, ir daudzas priekšrocības. Priekšrocības, darbojoties oficiālā ekonomikā, ietver atvieglotu piekļuvi kredītam un citiem finanšu instrumentiem (8.10. mērķis ⁽¹⁹⁾), apmācības un atbalsta programmām, valsts iepirkuma līgumiem, īpašumtiesībām, kā arī iespējai sadarboties ar lielākiem uzņēmumiem. Ar formalizēšanu saistītās izmaksas ir reģistrācijas un licenču izmaksas, nodokļu atbilstības izmaksas, darba tiesību aktu un citu valsts noteikumu ieviešanas izmaksas. Vienkāršojot reģistrācijas, licencēšanas un nodokļu atbilstības administrēšanas procedūras, uzņēmumi tiktu stimulēti savu darbību veikt oficiāli.

4.4. Daudzās situācijās, kur neoficiālā ekonomika ir ļoti plaši izplatīta, nozīmīgs faktors šajā procesā var būt gan uzņēmumu kopumā, gan dažkārt un jo īpaši kooperatīvi uzņēmumi, kas ļauj daudziem cilvēkiem bez saimnieciskiem resursiem uzsākt saimniecisko darbību un uzņēmējdarbību, pat tikai ar minimālu kapitālu.

4.5. Veicinot mikrouzņēmumu un MVU formalizēšanu, tiktu nodrošināta politika, kas atbalsta darbvietu radīšanu un augošus uzņēmumus (8.5. mērķis ⁽²⁰⁾). Ir jāievēro darba tirgus noteikumi, lai nodrošinātu pienācīgus darba apstākļus (8.5. mērķis). Tāpat lielāka pārraudzība un regulāra saimnieciskās darbības kontrole ļautu valdībām pieņemt politiku, jo īpaši fiskālo, algu un sociālās aizsardzības politiku, kas pakāpeniski ļauj sasniegt lielāku vienlīdzību (10.4. mērķis).

4.6. Kaut arī priekšrocības, ko sniedz nodokļu iekasēšanas funkcionējoša sistēma, ir acīmredzamas, joprojām grūtības sagādā jautājums, kā īstenot nepieciešamās izmaiņas, lai palielinātu valstu spējas šajā jomā. Pagātnē gūtā pieredze ir parādījusi, ka liela daļa tā risinājumu ir bieži izraisījuši kropļojumus, zemu ienesīgumu, augstas iekasēšanas izmaksas, izpildes problēmas un pat kapitāla aizplūšanu. Ņemot vērā, ka daudzas jaunattīstības valstis ir samazinājušas līdzekļus, prioritāte būtu jāpiešķir pasākumiem, lai uzlabotu nodokļu sistēmu administratīvo efektivitāti un iedarbīgumu. Privātais sektors var sniegt palīdzību spēju veidošanā, kā arī pieredzes nodošanā no augsti attīstām valstīm un ekonomikām ⁽²¹⁾.

4.7. Kad valdības cenšas novērst jebkādu ieņēmumu trūkumu – neatkarīgi no tā, vai tie ir tiešie vai netiešie nodokļi – ir jāņem vērā administratīvās izmaksas un atbilstības izmaksas. Īpaša uzmanība jāpievērš zemu ienākumu guvēju situācijai un nodokļu sloga sadalei atbilstīgi ienākumu līmeņiem. Pieaugoša nevienlīdzība var apdraudēt nodokļu morāli. Komiteja uzskata, ka kvalitatīvi izstrādāta progresīva nodokļu sistēma varētu nodrošināt taisnīgu nodokļu sloga sadalījumu un ievērojami palīdzēt mazināt nevienlīdzību un nabadzību.

4.8. Pastāvot lielai procentuālajai daļai neoficiālās saimnieciskās darbības, sašaurinās nodokļu bāze, kas vēl vairāk samazina nodokļu iekasēšanas potenciālu un palielina kropļojumus. Ir būtiski uzsvērt to, ka ir jāmobilizē resursi, lai uzlabotu iekšzemes nodokļu iekasēšanu (17.1. mērķis ⁽²²⁾) un apkarotu izvairīšanos no nodokļiem un nelikumīgi iegūtu līdzekļu legalizāciju. Valstīm ir jāuzlabo sadarbība pret nelikumīgām finanšu plūsmām, un ES būtu jāapsver iespējamo pretpasākumu saskaņota saraksta ieviešana.

⁽¹⁸⁾ 16.a – nostiprināt attiecīgās valstu iestādes – cita starpā izmantojot starptautisko sadarbību – spēju veidošanai visos līmeņos, jo īpaši jaunattīstības valstīs, lai novērstu vardarbību un apkarotu terorismu un noziedzību.
16.6. – attīstīt efektīvas, atbildīgas un pārredzamas iestādes visos līmeņos.

⁽¹⁹⁾ 8.10. – nostiprināt vietējo finanšu iestāžu spēju, lai atvieglotu un palielinātu visiem piekļuvi banku, apdrošināšanas un finanšu pakalpojumiem.

⁽²⁰⁾ 8.5. – līdz 2030. gadam nodrošināt pilnvērtīgu un produktīvu nodarbinātību un pienācīgas kvalitātes darbu visām sievietēm un vīriešiem, tostarp jauniešiem un personām ar invaliditāti, un vienādu darba samaksu par vienādi vērtīgu darbu.

⁽²¹⁾ Klimata pārmaiņu starpvaldību padome (IPCC) ir uzsākusi šādu programmu.

⁽²²⁾ 17.1. – stiprināt iekšzemes resursu mobilizēšanu, tostarp sniedzot starptautisku atbalstu jaunattīstības valstīm, lai uzlabotu to spēju iekasēt nodokļus un citus ieņēmumus.

4.9. EESK gribētu uzsvērt, ka sekmīgai iekšzemes resursu mobilizācijai ir nepieciešams, lai 1) nodokļu nolēmumi tiktu pieņemti atklāti un pārredzami; 2) tiktu ieviestas sistēmas, kas nodrošinātu pilsoniskās sabiedrības organizāciju (PSO) un parlamentāriešu pārskatatbildību; 3) valdību lēmumi par nodokļiem un izdevumiem būtu pārredzami; un lai 4) nodokļi būtu redzami ⁽²³⁾.

5. Nodokļi un dzimumu līdztiesība

5.1. Ilgtspējīgas attīstības 5. mērķis tiecas izskaust visu veidu diskrimināciju pret visām sievietēm un panākt dzimumu līdztiesību un nodrošināt iespējas visām sievietēm un meitenēm. Priekšnoteikums sieviešu iespēju nostiprināšanai ir nodrošinātas vienlīdzīgas tiesības uz saimnieciskajiem resursiem, kā arī piekļuve īpašumtiesībām un kontrole pār zemi un citiem īpašuma veidiem, finanšu pakalpojumiem, mantojumu un dabas resursiem (5.a mērķis ⁽²⁴⁾). Īstenojot sieviešu ekonomisko emancipāciju, tiek uzlabota sieviešu pilntiesīga un efektīva līdzdalība un vienlīdzīgas iespējas uzņemties līderību visos lēmumu pieņemšanas līmeņos politiskajā, saimnieciskajā un sabiedriskajā dzīvē (5.5. mērķis ⁽²⁵⁾). Šo mērķu sasniegšana, nodrošinot sieviešu ekonomiskās tiesības, stiprina arī citus IAM, piemēram, 8. mērķi (cilvēka cienīgs darbs un ekonomiskā izaugsme) un 16. mērķi (taisnīga tiesa un stipras iestādes).

5.2. Privātajam sektoram ir svarīga nozīme dzimumu līdztiesības veicināšanā. Atalgojuma politika, kā arī apmācība un izglītošana darba vietā ir svarīga, lai veicinātu vienlīdzīgas iespējas abiem dzimumiem karjeras virzībā un profesionālajā izaugsmē. Iespējas, kas saistītas ar sieviešu līdzdalību globālajā ekonomikā, ir milzīgas, un tām vajadzētu būt iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes, inovācijas un produktivitātes virzošajam spēkam.

5.3. Pastāv cieša saikne starp neoficiālā sektora īpatsvara samazināšanu un dzimumu līdztiesību. Ja uzņēmumi nemaksā nodokļus, tas nozīmē, ka publiskajai pārvaldei (valsts, reģionālajā un vietējā līmenī) būs mazāk līdzekļu sabiedriskajiem pakalpojumiem, ilgtspējīgai infrastruktūrai un sociālajai aizsardzībai, kas ir svarīgi dzimumu līdztiesībai. Ja nebūs pienācīgu sociālo izdevumu un atbilstošas infrastruktūras, tiks skarti nabadzīgie cilvēki, un jo īpaši un bieži vien sievietes.

6. Nodokļi digitalizētajā ekonomikā

6.1. Ekonomikas straujā digitalizācija ir svarīgs globālās ekonomiskās izaugsmes virzošais spēks. Tā nodrošina arī efektīvāku informācijas apkopošanu nodokļu iestādēm un uzlabotus pakalpojumus nodokļu maksātājiem. Tomēr ekonomikas digitalizācija izraisa jautājumu par to, kur ienākumi un peļņa tiek gūta un kā tie tiek sadalīti starp valstīm. Digitālos pakalpojumus var sniegt attālināti bez fiziskas klātbūtnes tirgus tajā jurisdikcijā, kur notiek patēriņš.

6.2. Nodokļu politikai, kas attiecas uz digitalizēto ekonomiku, būtu jācenšas veicināt, nevis kavēt ekonomikas izaugsmi un pārrobežu tirdzniecību un ieguldījumus. Ņemot vērā digitalizēto uzņēmumu pieaugošo nozīmi, ir jāizstrādā jauna metodika saiknes un peļņas noteikšanai, lai noteiktu nodokļu piemērošanas tiesības starp tirgus valstīm un valsti, kurā digitalizētie starptautiskie uzņēmumi (MNE) ir reģistrēti ⁽²⁶⁾.

6.3. Tāpēc ir jārod starptautiski pieņemts risinājums, kā piemērot nodokļus šiem jaunajiem uzņēmumu modeļiem, vienlaikus ņemot vērā gan attīstīto, gan jaunattīstības valstu vajadzības ⁽²⁷⁾. Lai īstenotu jebkādu nodokļu modeli digitalizētajā ekonomikā, ir jāizveido pastiprināta sadarbība starp valstu nodokļu iestāžu administrāciju, kā arī izšķiršanas mehānisms vairāku pušu strīdiem.

⁽²³⁾ Dažas minētās problēmas ir apspriestas rakstā *Promoting Tax Bargains in Uganda and Beyond: The Importance of Civil Society and Parliamentarians* (Nodokļu darījumu veicināšana Ugandā un ārpus tās – pilsoniskās sabiedrības un parlamentāriešu svarīgā nozīme).

⁽²⁴⁾ 5.a – veikt reformas, lai nodrošinātu sievietēm vienlīdzīgas tiesības uz saimnieciskajiem resursiem, kā arī piekļuvi īpašumtiesībām un kontroli pār zemi un citiem īpašuma veidiem, finanšu pakalpojumiem, mantojumu un dabas resursiem saskaņā ar vietējiem tiesību aktiem.

⁽²⁵⁾ 5.5. – nodrošināt sieviešu pilntiesīgu un efektīvu līdzdalību un vienlīdzīgas iespējas uzņemties līderību visos lēmumu pieņemšanas līmeņos politiskajā, saimnieciskajā un sabiedriskajā dzīvē.

⁽²⁶⁾ Skatīt EESK atzinumu "Nodokļi digitalizētajā ekonomikā" (OV C 353, 18.10.2019., 17. lpp.).

⁽²⁷⁾ Sk. EESK atzinumu "Digitālās ekonomikas jomā starptautisku uzņēmumu gūtās peļņas aplikšana ar nodokli" (OV C 367, 10.10.2018., 73. lpp.) un "Nodokļi digitalizētā ekonomikā" (OV C 353, 18.10.2019., 17. lpp.).

6.4. ESAO starpposma ziņojumā “Digitalizācijas radītās nodokļu jomas problēmas – 2018. gada starpposma ziņojums” (2018. gada marts)⁽²⁸⁾ izklāstīts no iekļaujošā satvara⁽²⁹⁾ izrietošais saskaņotais darba virziens digitalizācijas un starptautisko nodokļu noteikumu jomā līdz 2020. gadam. Ziņojumā aprakstīts, kā digitalizācija skar arī citas nodokļu sistēmas jomas, sniedzot nodokļu iestādēm jaunus instrumentus, kas dod iespēju uzlabot nodokļu maksātājiem sniegtos pakalpojumus, paaugstināt nodokļu iekasēšanas efektivitāti un atklāt izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. ESAO/iekļaujošā satvara galīgais ziņojums ir sagaidāms 2020. gadā.

6.5. EESK uzskata, ka ir svarīgi, lai visi jaunie noteikumi par to, kā piešķirt nodokļu tiesības starp valstīm, būtu taisnīgi gan mazām, gan lielām patērētājvalstīm, kā arī attīstītām un jaunattīstības valstīm. Ir jāatzīst pienācīgs atalgojums par ieguldījumu, kas veikts inovācijā, uzņēmējdarbībā u. c. Uzņēmumu nodokļu ieņēmumi – kaut arī nelieli attiecībā pret kopējiem nodokļu ieņēmumiem – ir svarīgi resursu mobilizācijai un nepieciešamās infrastruktūras finansēšanai, pētniecībai un attīstībai, izglītībai un veselības aprūpei, utt.

7. Privāto ieguldījumu nozīme IAM izpildē

7.1. EESK norāda, ka attiecībā uz daudziem ilgtspējīgas attīstības mērķiem ES dalībvalstis ir IAM galveno izpildītāju vidū. Komiteja uzsver, ka ES un tās dalībvalstīm IAM sasniegšanas nolūkā ir jāveic pasākumi, lai nodrošinātu nākotnes prasībām atbilstošas fiskālās un nodokļu sistēmas.

7.2. Organizētas pilsoniskās sabiedrības iesaiste visos līmeņos ir būtiska, lai īstenotu IAM, jo pilsoniskā sabiedrība pārstāv nozīmīgus dalībniekus, kas nodrošina programmas 2030. gadam īstenošanu, un lielu daļu nepieciešamo ieguldījumu nodrošinās privātais sektors.

7.3. Uzņēmumi ir globāls produktivitātes, iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes, darbvietu radīšanas, ieguldījumu un inovācijas virzošais spēks. Privātā sektora pieredzē sakņojas risinājumi daudzām problēmām, kas saistītas ar ilgtspējīgu attīstību.

7.4. Ieguldījumiem, tostarp ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem (ĀTI) ir svarīga nozīme nabadzības izskaušanā, klimata pārmaiņu apkarošanā un iekļaujošas ilgtspējīgas izaugsmes nodrošināšanā⁽³⁰⁾. Piemēram, 8. mērķa sasniegšanai⁽³¹⁾ būs nepieciešami lielāki privātā sektora ieguldījumi. Adisabebas Rīcības programmā (2015) tas ir atzīts, norādot, ka privāto uzņēmumu darbība, ieguldījumi un inovācija ir nozīmīgs produktivitātes, iekļaujošas ekonomiskās izaugsmes un darbvietu radīšanas virzošais spēks.

7.5. EESK uzsver, ka prognozējami nodokļu noteikumi ir būtiski pārrobežu tirdzniecībai, uzņēmumu ieguldījumiem, darbvietām un izaugsmei. Ienākumu nodokļu līgumi varētu sekmēt tirdzniecības izaugsmi, nodrošinot lielāku noteiktību uzņēmumiem, samazinot nodokļu dubulto uzlikšanu un garantējot mehānismu cīņai pret nodokļu agresīvu plānošanu un izvairīšanos no nodokļu maksāšanas. Valdībām ir jāvienojas par pieņemamiem nodokļu konkurences veidiem, un uzņēmumiem ir jāievēro noteikumi un principi, ko saskaņojušas valstis un kas saskaņoti starp valstīm.

7.6. Nesen ESAO un SVF nāca klajā ar kopīgu ziņojumu par noteiktību nodokļu jomā kā atbildi uz G20 līderu pieaugošajām bažām par nenoteiktību nodokļu jautājumos un tās ietekmi uz pārrobežu tirdzniecību un ieguldījumiem, jo īpaši starptautisko nodokļu kontekstā.

7.7. Pasaulē Bankas 2018. gada ziņojumā par nodokļu maksāšanu⁽³²⁾ ir norādīts, ka daudziem uzņēmumiem jaunattīstības valstīs nodokļu slogs jau pašreiz ir diezgan augsts. Piemēram, Subsahāras Āfrikas valstīs faktiskā nodokļu likme, ko piemēro vidēja lieluma uzņēmumiem, ir par septiņiem procentpunktiem lielāka nekā vidēji pasaulē. Nodokļu politikai, kas veicina ieguldījumus un inovāciju, jo īpaši jaunattīstības valstīs, būtu daudz jādara ārvalstu tiešo ieguldījumu (ĀTI) piesaistīšanā, kas attiecīgi nodrošinātu cilvēka cienīga darba iespējas, inovāciju un lielāku produktivitāti, lai efektīvi palielinātu valsts iekšzemes kopproduktu.

⁽²⁸⁾ <http://www.oecd.org/tax/challenges-arising-from-digitalisation-interim-report-9789264293083-en.htm>

⁽²⁹⁾ ESAO iekļaujošais satvars.

⁽³⁰⁾ Sk. STP Ilgtspējīgas attīstības uzņēmējdarbības hartu (2015).

⁽³¹⁾ 8. mērķis – veicināt noturīgu, iekļaujošu un ilgtspējīgu ekonomikas izaugsmi, pilnīgu un produktīvu nodarbinātību, kā arī cilvēka cienīgu darbu visiem.

⁽³²⁾ <https://www.doingbusiness.org/en/reports/thematic-reports/paying-taxes>

7.8. Uzņēmumiem jābūt pārredzamiem attiecībā pret nodokļu iestādēm. ESAO uzskata, ka pārskatu sniegšanas par katru valsti galvenais mērķis ir izstrādāt augsta līmeņa riska novērtēšanas instrumentu, lai nodokļu iestādēm nodrošinātu labāku pārskatu par starptautisko uzņēmumu globālajām darbībām un samaksājamiem nodokļiem, vienlaikus to neuzskatot par nodokļu bāzi. Turklāt valdībām jānodrošina arī lielāka pārredzamība attiecībā uz iekasēto nodokļu daudzumu un to, kā tie tiek izlietoti.

7.9. Dažkārt maldīgi tiek secināts, ka attīstības finansējumu varētu pilnīgi vai galvenokārt nodrošināt, “novēršot starptautisko uzņēmumu apšaubāmo nodokļu praksi.” Objektīvi ESAO aprēķini liecina, ka ar starptautisko uzņēmumu darbību saistītā nodokļu bāzes samazināšana un peļņas novirzīšana sasniedza 100–240 miljardus USD pirms jebkādu pretpasākumu piemērošanas⁽³³⁾. ES tika lēsts, ka BEPS ir bijis 0,3 % no IKP⁽³⁴⁾. Kaut arī ievērojama, šī summa nav pietiekama IAM īstenošanas finansēšanai. Turklāt šie ieņēmumi visticamāk nenonāktu to valstu rīcībā, kurām vairāk vajadzīgi attīstības līdzekļi. Svarīgākais IAM finansēšanas ieņēmumu avots ir ilgtspējīga ekonomikas izaugsme. Tādējādi šo mērķu sasniegšanai ir nepieciešama nodokļu politika, kas veicina ilgtspējīgu ekonomisko, sociālo un ekoloģisko izaugsmi.

7.10. EESK atzinīgi vērtē platformu sadarbībai nodokļu jomā, kas ir Starptautiskā valūtas fonda (SVF), Ekonomiskās sadarbības un attīstības organizācijas (ESAO), Apvienoto Nāciju Organizācijas (ANO) un Pasaules Bankas grupas (PBG) kopīga iniciatīva, jo tā veicina mijiedarbību starp standartu noteikšanu, spēju veidošanu un tehnisko palīdzību starptautisko nodokļu jomā. EESK uzskata, ka arī ES būtu jābūt platformas dalībnieci.

7.11. EESK uzskata, ka darbs, kas saistīts ar nodokļiem / privātajiem ieguldījumiem un ilgtspējīgas attīstības mērķiem un ko veic ANO Ekspertu komiteja par starptautisko sadarbību nodokļu jautājumos, ir ļoti svarīgs, lai virzītu uz priekšu globālo dialogu un ievērojami veicinātu mācīšanos no līdzbiedriem un paraugprakses apmaiņu. EESK uzsver, ka Eiropas pilsoniskajai sabiedrībai ir aktīvi jāiesaistās šajā būtiskajā starptautiskajā diskusijā.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

⁽³³⁾ BEPS ziņojums (2015), ESAO.

⁽³⁴⁾ Sk. EESK atzinums “Nodokļi un kvalificēta vairākuma balsošana” (OV C 353, 18.10.2019., 90. lpp.).

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Saistošs ANO līgums par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 97/02)

Ziņotājs: **Thomas WAGNSONNER**

Pilnsapulces lēmums	24.1.2019.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Ārējo attiecību specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	28.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	136/23/12

1. Secinājumi un ieteikumi*Secinājumi*

1.1. EESK pilnībā atbalsta cilvēktiesības, kas ir universālas un neatsavināmas, nedalāmas, savstarpēji atkarīgas, savstarpēji saistītas un tādējādi neatņemams visas sabiedrības iesaistīšanas priekšnoteikums. Cilvēktiesības ir Eiropas labklājības un mierīgas dzīves pamats. EESK uzsver, ka ar visu sociālo un politisko cilvēktiesību palīdzību visiem cilvēkiem ir jāgarantē cilvēka cienīgs dzīvesveids un ka to pārkāpšana nedrīkst radīt nepamatotu peļņu.

1.2. Cilvēktiesību pārkāpumus var novērst labāk, izmantojot starptautiski saskaņotu, saistošu standartu, kas izstrādāts ar mērķi valstīm to ieviest un aizsargāt. EESK atzinīgi vērtē pieeju, kurā atzīts, ka valstu pienākums ir aizsargāt, veicināt un piemērot cilvēktiesības un ka uzņēmumiem šīs tiesības ir jāievēro.

1.3. EESK atzinīgi vērtē to, ka pašreizējā teksta projektā ir ņemti vērā būtiski ES ierosināti jautājumi, piemēram, ieteikumi tā darbības jomā ietvert visus uzņēmumus un panākt lielāku konceptuālo saskaņotību ar Apvienoto Nāciju Organizācijas Uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem (UNGP). Noteikumi jāizstrādā saskaņoti ar spēkā esošajām pienācīgas rūpības sistēmām, it īpaši ar UNGP, lai atvieglotu ieviešanu un novērstu darba ņēmēju atlaišanu.

1.4. Tā kā, pamatojoties uz ES ieteikumiem, līgumprojekta darbības joma tagad aptver visus uzņēmumu darbības veidus principā neatkarīgi no uzņēmuma lieluma, EESK mudina ES un dalībvalstis veikt pasākumus, ar ko uzņēmumiem palīdz īstenot cilvēktiesību saistības, kuru pamatā varētu būt to līdzšinējās brīvprātīgas korporatīvas sociālās atbildības saistības, it īpaši starptautiskās darbības jomā. EESK atzīst, ka mazajiem un vidējiem uzņēmumiem būs grūti īstenot šādā līgumā paredzētos pasākumus, un mudina ES un dalībvalstis stingri atbalstīt MVU un atvieglot praktisku sistēmu ieviešanu, kas tiem savā darbībā ļautu nodrošināt cilvēktiesību ievērošanu.

1.5. EESK uzsver, ka nesaistoši un saistoši pasākumi nevis viens otru izslēdz, bet gan tiem jābūt savstarpēji papildinošiem.

1.6. Tādas sistēmas kā ESAO vadlīnijas daudz nacionāliem uzņēmumiem (*OECD MNE Guidelines*) un *UNGP* ziņošanas standarti liecina, ka jau pastāv praktiski veidi, kā īstenot stingrus uzņēmumu rīcības standartus cilvēktiesību jomā. Nevajadzētu radīt papildu slogu uzņēmumiem, kas jau ir apņēmušies šos standartus ievērot. Lai neradītu darbinieku atlaišanas situācijas, īstenošanas mehānismā paredzētajā fakultatīvajā protokolā jāņem vērā ESAO nacionālo kontaktpunktu sistēma, kas būtu jāpielāgo nolūkā atbalstīt saistošus noteikumus, un citas valstu cilvēktiesību iestādes.

1.7. Neraugoties uz ļoti atzinīgi vērtējamo ievērojamo progresu, it īpaši Eiropā, kas panākts attiecībā uz to, kā uzņēmumi savā darbībā ievēro nesaistošas vadlīnijas par cilvēktiesībām (piemēram, *UNGP*, ESAO vadlīnijas daudz nacionāliem uzņēmumiem), ir svarīgi pieņemt saistošu līgumu tiem uzņēmumiem, kuri savus pienākumus vēl neuztver nopietni. Šādā veidā personām, kas cietušas ar uzņēmējdarbību saistītu cilvēktiesību pārkāpumu dēļ, tiks nodrošināti visā pasaulē vienoti cilvēktiesību standarti, jurisdikcija un piemērojami tiesību akti, kā arī taisnīga un efektīva piekļuve tiesu iestādēm. Tas palīdzēs arī izveidot vienlīdzīgus konkurences apstākļus uzņēmumiem, nodrošināt tiesisko noteiktību un radīt taisnīgāku globālo konkurenci.

1.8. EESK iesaka noteikt, ka jurisdikcija ir piekritīga vienam forumam ⁽¹⁾, kas nodrošinātu taisnīgu tiesvedību, it īpaši tad, ja nav skaidrs, vai iespējams atbildīgais ir mātesuzņēmums, kāds no tā meitasuzņēmumiem vai piegādātājs, pat ja uzņēmumi atrodas dažādās valstīs. EESK uzsver, ka ar stingriem noteikumiem par savstarpēju tiesisko palīdzību varētu novērst labvēlīgākās tiesas izvēli.

1.9. EESK cer, ka beztermiņa starpvaldību darba grupa turpinās strādāt. Savukārt EESK ir gatava dot ieguldījumu, būdama organizētas pilsoniskās sabiedrības viedokļa paudēja. EESK apstiprina, ka cilvēktiesību ievērošanu ievērojami veicina sociālais dialogs, sociālie partneri un pilsoniskās sabiedrības organizācijas.

Ieteikumi

1.10. Cilvēktiesību veicināšanas un atbalstīšanas interesēs un nolūkā uzņēmumiem radīt vienlīdzīgus konkurences apstākļus, pamatojoties uz saskaņotiem un stingriem pasaules līmeņa standartiem, EESK aicina Eiropas iestādes, īpaši Eiropas Komisiju un Eiropadomi, kā arī dalībvalstis atbalstīt pašreizējo līguma procesu un konstruktīvi iesaistīties sarunās.

1.11. Pašreizējā projektā ir iespējas ieviest būtiskus uzlabojumus, pie kuriem ir jāstrādā. Eiropas Komisijai ir vajadzīgs skaidrs pilnvarojums, lai koordinētu nepieciešamo Eiropas iesaistīšanos.

1.12. EESK iesaka arī izstrādāt nosacījumus, kas nodrošinātu elastīgumu starp atbilstīgiem, taču ne pārmērīgi noslogojošiem noteikumiem attiecībā uz MVU, no vienas puses, un stingrākiem noteikumiem attiecībā uz augsta riska nozarēm, no otras puses. Turklāt Eiropas Savienībai jāpiedāvā īpaši atbalsta instrumenti (piemēram, aģentūra, savstarpējas mācīšanās atbalsts), lai palīdzētu MVU pārvarēt ar šādu līgumu saistītas grūtības.

1.13. EESK pilnībā atbalsta Eiropas Parlamenta (EP) pieņemtās rezolūcijas ⁽²⁾, galvenokārt tā aicinājumus aktīvi piedalīties saistoša instrumenta izstrādē, un it īpaši – EP norādi, ka vajadzīgs starptautisks sūdzību izskatīšanas un novērošanas mehānisms. EESK norāda, ka starptautiskas sistēmas, piemēram, SDO sūdzību izskatīšanas procedūra, jau eksistē, un tās var izmantot kā vērienīgākas starptautiskas izpildes paraugu, jo bez spēcīgas valstu ieinteresētības un bez izpildes mehānismiem saistoši noteikumi nebūs efektīvi.

1.14. Lai nodrošinātu pienācīgu rūpību cilvēktiesību ievērošanas jomā, jāizstrādā valstu rīcības plāni, ja tādu vēl nav, kā arī Eiropas rīcības plāns. Rīcības plānu izstrādē, īstenošanā un izpildē jāiesaista organizēta pilsoniskā sabiedrība.

1.15. EESK iesaka Eiropas Komisijai izpētīt, vai būtu iespējams izveidot publisku ES reitingu aģentūru, kas nodarbotos ar cilvēktiesībām uzņēmējdarbības kontekstā.

⁽¹⁾ *Oxford Dictionary of law* (7. izdevums) – vieta vai valsts, kurā notiek lietas izskatīšana.

⁽²⁾ Cita starpā EP 2018. gada 4. oktobra rezolūcija (2018/2763(RSP)).

1.16. EESK iesaka ieviest spēcīgu starptautisku uzraudzības un izpildes mehānismu ar iespēju iesniegt sūdzības starptautiskā komitejā. Turklāt ir vajadzīga arī neatkarīga ANO amatpersona (ombuda); pie tās varētu vērsties cilvēktiesību pārkāpumu upuri, un vajadzības gadījumā tā veiktu izmeklēšanu un atbalstītu viņu prasības, kā arī neatkarīgi sekotu līdzī informācijai par varbūtējiem pārkāpumiem un darītu tos zināmus komitejai.

1.17. Projektā ir iekļauta ļoti plaša cilvēktiesību definīcija. Līgumprojekta preambulā būtu jāiekļauj atsauce uz ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM) un uz SDO Trīspusējo deklarāciju par principiem attiecībā uz daudznacionāliem uzņēmumiem un sociālo politiku, kuri būtu jāizmanto par pamatu līguma noteikumu interpretācijai. Īpaši nepārprotami jāatsaucas uz tādām cilvēktiesībām kā tiesības uz veselīgu vidi, izglītību un datu aizsardzību, un minētās tiesības jāietver līguma darbības jomā.

1.18. Līgumprojektā jau ir paredzēta kompetentās jurisdikcijas izvēle, kas ir papildus jāprecizē, tādēļ EESK uzskata, ka tad, ja uzņēmums savu darbību veic caur transnacionālām piegādes ķēdēm, ir jānodrošina, ka kompetentā jurisdikcija var būt piekritīga uzņēmuma mītnes valstī. Skaidri jānosaka arī, ka vietējos meitasuzņēmumos un piegādātājus var iesūdzēt tiesā vai vismaz pievienot prasībai mātesuzņēmuma vai saņēmējsabiedrības mītnes valstī.

1.19. EESK norāda uz liecinieku nozīmi un trauksmes cēlēju lomu. Komiteja atzinīgi vērtē pašreizējā teksta projektā iekļautos aizsardzības noteikumus. Ir jāatbalsta NVO, kas darbojas šajā jomā.

1.20. EESK iesaka precizēt mijiedarbību starp pienācīgu rūpību un atbildību, tostarp ieviest skaidrus un praktiskus noteikumus, lai nodrošinātu, ka pienācīga rūpība ietver nepārtrauktu uzraudzību piegādes ķēdēs un attiecīgu atbildību, ja tā nedod rezultātu. Papildu precizējumiem jābalstās uz koncepcijām, kas jau izstrādātas attiecībā uz UNGP.

1.21. EESK iesaka smagas nolaidības gadījumos paredzēt kriminālatbildību. Mazāk nopietnu nodarījumu gadījumā, piemēram, ja netiek pildīts regulāras ziņošanas pienākums, jāparedz administratīva atbildība.

1.22. Teksta projektā ir iekļauts noteikums par pierādīšanas pienākuma apgriešanu civiltiesiskās atbildības jomā, kurš jāprecizē, lai visās jurisdikcijās nodrošinātu vienveidīgu piemērošanu un gādātu, ka cietušie vajadzības gadījumā var palauties uz minētā noteikuma piemērošanu.

1.23. Attiecībā uz tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem skaidri jānosaka, ka uzņēmējdarbības un cilvēktiesību līguma īstenošanas pasākumi ir pamatoti un tos nevar apiet, izmantojot ieguldījumu strīdu izšķiršanu⁽³⁾.

1.24. Pašreizējā dokumenta projektā paredzēta klauzula par iespēju piedalīties strīdu izšķiršanas sistēmā. Tā jāpārskata, lai nodrošinātu labāku atbilstību spēkā esošajam regulējumam, piemēram, tam, kas saistīts ar deviņiem cilvēka pamattiesību instrumentiem, kuros paredzēta klauzula par tiesībām nepiedalīties strīdu izšķiršanas sistēmā.

1.25. EESK atzinīgi vērtē to, ka pašreizējā teksta projektā ir risināti savstarpējās palīdzības jautājumi. Taču noteikumi par tiesāšanās izmaksām ir būtiski mainīti. Izņemot ļaunprātīgas tiesvedības gadījumus, cietušajiem nav jāsedz tiesvedības izmaksas.

1.26. EESK piekrīt, ka ir vajadzīgs juridiski saistošs instruments uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā, taču noteikti atbalsta ciešu sadarbību ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

2. Vispārīga informācija

2.1. IAM dažādos veidos tiecas uzlabot darba attiecības, atbildīgu ražošanu un patēriņu, kā arī nostiprināt saistības ievērot cilvēktiesības. Saistošs līgums varētu šos centienus ievērojami atbalstīt, izveidojot starptautisku atbildības satvaru.

⁽³⁾ OV C 110, 22.3.2019., 145. lpp.

2.2. Starptautiskajās pamatnostādņēs par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām ietverti ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipi (UNGP) un ANO Globālais līgums (UNG), kā arī ESAO izstrādātās pamatnostādnes (OECD MNE Guidelines), kas starptautiskiem uzņēmumiem, kad tie darbojas ārvalstīs un izmanto globālās piegādes ķēdes, nodrošina gan satvaru korporatīvas sociālās atbildības stratēģijām, gan arī juridisku īstenošanu, strukturējot to līgumus. ESAO arī nodrošina norāžu dokumentus vairākās nozarēs. Minēto dokumentu ietekme, stimulējot pienācīgas rūpības īstenošanu piegādes ķēdēs⁽⁴⁾, liecina, ka ir iespējams pārvaldīt riskus un piemērot stingrus standartus pret cilvēktiesību pārkāpumiem.

2.3. Cilvēktiesību pārkāpumi iespaido cilvēku dzīvi, viņu kopienas, vidi un īpašumu. Tāpēc EESK ir atzinīgi novērtējusi tādas iniciatīvas kā šī⁽⁵⁾ un uzsver, ka ir svarīgi, lai pienācīgas rūpības procedūrās piedalītos pilsoniskā sabiedrība un arodbiedrības. Atbildīga rīcība uzņēmējdarbībā uzņēmumiem ir kļuvusi par nozīmīgu jautājumu. Gan pilsoniskā sabiedrība, gan arodbiedrības konstatējušas, ka uzņēmumi cenšas paplašināt cilvēktiesību un labākas uzņēmumu rīcības praktisku īstenošanu. Par līgumu notiekošajās diskusijās uzņēmumu pārstāvji uzsver, ka cilvēktiesības ir jāpiemēro visā pasaulē visiem darbiniekiem, kā arī efektīvi jāīsteno SDO standarti un noteikumi veselības aizsardzības un darba drošības jomā. Ziņojumi par korporatīvo sociālo atbildību ir nevis tirgvedības instrumenti, bet gan veids, kā uzskatāmi pierādīt atbildības uzņemšanos. EESK mudina dalībvalstis veikt stingrus pasākumus, lai īstenotu cilvēktiesību politiku un atbalstītu uzņēmumus attiecībā uz brīvprātīgām korporatīvas sociālās atbildības saistībām, it īpaši starptautiskās darbības jomā.

2.4. Tomēr ar brīvprātīgiem pasākumiem nevar novērst visus tiesību pārkāpumus⁽⁶⁾. Saistoši pasākumi, papildināti ar attiecīgām sankcijām, nodrošinātu juridisko standartu obligātā minimuma ieviešanu arī tajos uzņēmumos, kuri neuzņemas morālo atbildību tikpat nopietni kā tie uzņēmumi, kuri īsteno augstus cilvēktiesību standartus, piemēram, pamatojoties uz UNGP. Saistoši noteikumi ir izstrādājami saskaņoti ar pašreizējām pienācīgas rūpības sistēmām, it īpaši ar UNGP, lai atvieglotu īstenošanu un novērstu darba ņēmēju atlaišanu. Brīvprātīgi un saistoši pasākumi nevis viens otru izslēdz, bet ir savstarpēji papildinoši.

2.5. EESK atzīst, ka lielākā daļa uzņēmumu, it īpaši Eiropas Savienībā, ir apņēmušies ievērot cilvēktiesības. Tomēr saskaņā ar SDO statistikas datiem piespiedu darbs būvniecības, ražošanas, kalnrūpniecības, komunālo pakalpojumu un lauksaimniecības nozarēs visā pasaulē ģenerē 43 miljardu USD lielu peļņu tiem uzņēmumiem, kuri nav pietiekami apņēmušies savās vērtību ķēdēs ievērot cilvēktiesības.

2.6. Profesionāli ieguldītāji kopā ar cilvēktiesību jomā strādājošām NVO ir izveidojuši Korporatīvo cilvēktiesību kritēriju⁽⁷⁾. Kritērijs ir izstrādāts kā instruments, ar kura palīdzību ieguldītāji var apzināt atbildīgus uzņēmumus, tādēļ uzņēmumu interesēs būtu uzrādīt labu sniegumu. Minētais kritērijs liecina, ka daudzos vērtētajos uzņēmumos UNGP īstenošana ir zema. Īpaši tas sakāms par tādiem visā pasaulē aktīviem uzņēmumiem kā *McDonalds* un *Starbucks*, kuru darbība Eiropā ir īpaši aktīva un kurieni attiecībā uz UNGP īstenošanu ir zems vērtējums. Starptautiski uzņēmumi, kas nav Eiropas uzņēmumi, atkal un atkal gūst priekšrocības salīdzinājumā ar Eiropas uzņēmumiem, kuri ir apņēmušies ievērot cilvēktiesības. Vairāk nekā 40 % novērtēto uzņēmumu par pienācīgu rūpību cilvēktiesību jomā nav saņēmuši nevienu punktu, un divas trešdaļas novērtēto uzņēmumu, to skaitā arī Eiropas uzņēmumi, par UNGP īstenošanu saņēma zemāk nekā 30 % vērtējumu.

2.7. Lai arī lielākā daļa uzņēmumu ir apņēmušies cilvēktiesības ievērot, cilvēktiesību pārkāpumi uzņēmējdarbības vidē notiek atkal un atkal. Saistošais līgums nodrošinātu cietušajiem visā pasaulē vienotus cilvēktiesību standartus, piemērojamos tiesību aktus, kā arī taisnīgu piekļuvi attiecīgām iestādēm un tiesām. Tas palīdzētu arī izveidot vienlīdzīgu konkurences apstākļus uzņēmumiem un radīt tiesisko noteiktību, kā arī taisnīgāku globālo konkurenci.

⁽⁴⁾ <http://www.oecd.org/daf/inv/mne/oecd-portal-for-supply-chain-risk-information.htm>

⁽⁵⁾ OV C 303, 19.8.2016., 17. lpp.

⁽⁶⁾ Daži neseni piemēri: riekstu lasītāji Turcijā, <https://www.nytimes.com/2019/04/29/business/syrian-refugees-turkey-hazelnut-farms.html>; kapakmeņi, kas ražoti, izmantojot bērnu darbu, <https://kurier.at/politik/ausland/blutige-grabsteine-was-friedhofe-mit-kinderarbeit-zu-tun-haben/400477447>; izrakteņu ieguve elektromobiļu akumulatoriem <https://www.dw.com/de/kinderarbeit-f%C3%BCr-elektro-autos/a-40151803>.

⁽⁷⁾ <https://www.corporatebenchmark.org/>

2.8. ES darba kārtībā paredzēts veicināt un izplatīt cilvēktiesības ar ārpolitikas palīdzību. ES regula par izrakšiem no konfliktu skartām teritorijām, Nefinanšu ziņošanas direktīva un Kokmateriālu regula ir piemēri, kuros ir stiprināta pienācīga rūpība cilvēktiesību jomā. Vairākās brīvās tirdzniecības nolīgumu klauzulās ir ietvertas saistības aizsargāt minētās tiesības. Dažas ES dalībvalstis – galvenokārt Francija, taču arī Apvienotā Karaliste un Nīderlande – ir pieņēmušas tiesību aktus, ar ko palielina uzņēmumu pārskatatbildību un nosaka stingrāku satvaru pienācīgai rūpībai cilvēktiesību jomā. Pamattiesību aģentūra (FRA) ir analizējusi Eiropas kompetences uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā un konstatējusi, ka pastāv pamatoti iemesli gan ES kompetencei, gan arī dalībvalstu kompetencei⁽⁸⁾. Tādēļ tā iesaka izmantot pieeju, kuras pamatā ir atvērtā koordinācijas metode. Kompetences dalījuma jautājums jāprecizē pirms formālas līguma ratifikācijas, tomēr principā jāpieņem dalītā kompetence. Tiesvedība pret uzņēmumu izdarītajiem pamattiesību pārkāpumiem norisinās netieši, piemērojot administratīvās tiesības, civiltiesības vai krimināltiesības. Tas rada problēmas, kas saistītas ar starptautiskajām privāttiesībām un starptautiskajām [uzņēmumu] krimināltiesībām – juridiskajiem jautājumiem, kuri Eiropas Savienībā ir zināmā mērā saskaņoti.

2.9. EP ir pieņēmis vairākas rezolūcijas par šo tematu un stingri atbalsta aktīvu līdzdalību sarunās par saistošu juridisko instrumentu. EP ir arī pieprasījis pētījumu par tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamību personām, kas cietušas no korporatīviem cilvēktiesību pārkāpumiem trešās valstīs (*Access to legal remedies for victims of corporate human rights abuses in third countries*⁽⁹⁾), un formulējis konkrētus ieteikumus ES iestādēm, kā uzlabot šādu piekļuvi.

2.10. Padome ir pieprasījusi FRA atzinumu par tematu *Improving access to remedy in the area of business and human rights at the EU level* (Piekļuves uzlabošana tiesībaizsardzības līdzekļiem uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā ES līmenī). Minētajā atzinumā konstatēts, ka pastāv būtisks uzlabojumu potenciāls.

2.11. Apvienoto Nāciju Organizācijas Cilvēktiesību Padome (UNHRC) 2014. gadā pieņēma Rezolūciju Nr. 26/9, ar kuru tā nolēma izveidot beztermiņa starpvaldību darba grupu (OEIWG), lai izstrādātu starptautisku juridiski saistošu instrumentu nolūkā starptautiskajos cilvēktiesību aktos regulēt transnacionālu korporāciju un citu uzņēmumu darbību. Rezolūciju atbalstīja liels skaits jaunattīstības valstu. Pašreizējais dokumenta projekts tika iesniegts 2019. gada jūlijā.

2.12. ES ir piedalījies minētās grupas darbā, taču ir distancējies no darba grupas 2018. gada oktobra sesijas rezultātiem un norādījis uz vairākām problēmām. Svarīgākās no tām, šķiet, ir saistītas ar piemērojamību visiem uzņēmumiem, nevis tikai transnacionāliem uzņēmumiem, stingrāku orientēšanos uz UNGP un pārredzamāku procesu. Šķiet, ka pašreizējā dokumenta projektā ES ierosinātie būtiskie aspekti ir ņemti vērā. Ņemot vērā saskaņošanas juridiskos aspektus, Eiropas Savienībai būtu izlēmīgi jāpiedalās procesā ar oficiālu sarunu mandātu, lai pārstāvētu Eiropas Savienības un tās dalībvalstu intereses.

2.13. Dažas lielas ekonomikas (piemēram, ASV) šobrīd nav aktīvi iesaistījušās līguma procesā, vai arī to aktivitāte ir zema (piemēram, Ķīna). Lēmums noteikt līgumam plašu piemērošanas jomu veicinās atbildīgu rīcību uzņēmējdarbības jomā, tostarp minēto lielo ekonomiku uzņēmumos. Pat ja minētās ekonomikas neratificēs saistošo līgumu, to uzņēmumiem, uzsākot darbību Eiropas kopējā tirgū, ar saistošo līgumu varētu Eiropā uzlikt atbildību. Ja šo valstu uzņēmumi arī turpmāk vēlas gūt peļņu no Eiropas tirgiem, tām būtu jāisto stingrāki noteikumi par pienācīgu rūpību cilvēktiesību jomā.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. EESK pilnībā atbalsta cilvēktiesības, kas ir universālas un neatsavināmas, nedalāmas, savstarpēji atkarīgas, savstarpēji saistītas un tādējādi neatņemams visas sabiedrības iesaistīšanas priekšnoteikums, vai tā būtu politika, starptautiskā sadarbība, sociālais dialogs, ekonomika vai uzņēmējdarbība. Cilvēktiesības ir labklājības un mierīgas dzīves pamats Eiropas kontinentā. Vēl jo vairāk – tās kopā ar Eiropas sociālas valsts modeli un universālās izglītības sistēmām ir nodrošinājušas ekonomisko attīstību un materiālo labklājību. EESK uzsver, ka ar visu sociālo un politisko cilvēktiesību palīdzību visā pasaulē visiem cilvēkiem ir jāgarantē cilvēka cienīgs dzīvesveids un ka to pārkāpšana nedrīkst radīt nepamatotu peļņu.

⁽⁸⁾ FRA atzinums "Uzlabota tiesiskās aizsardzības līdzekļu pieejamība uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā ES līmenī", 62. lpp.

⁽⁹⁾ EP/EXPO/B/DROI/FWC/2013-08/Lot4/07, 2019. gada februāris – PE 603.475.

3.2. EESK uzskata, ka galvenajam saistoša līguma mērķim jābūt cilvēktiesību pārkāpumu profilaksei. Ja attiecībā uz rīcību uzņēmējdarbības jomā būs noteikts starptautiski saskaņots, saistošs obligāts standarts, uzņēmumiem būs vajadzīgs vēl lielāks atbalsts un vadlīnijas pasākumu īstenošanā, un ES un tās dalībvalstīm ir jāuzņemas atbildība par to, lai atbildīga uzņēmējdarbība neizraisītu negodīgu konkurenci.

3.3. EESK pilnībā atbalsta Eiropas Parlamenta pieņemtās rezolūcijas un atkārtoti aicina atbalstīt Ženēvas procesu saistoša instrumenta izstrādei, ņemot vērā arī rezolūcijās minēto nepieciešamību pēc sūdzību mehānisma, un aktīvi piedalīties šajā procesā. Eiropas Komisijai, pamatojoties uz minētajām rezolūcijām, būtu jārikojas un jāizrāda stingra apņēmība.

3.4. EESK arī piekrīt EP norādēm par saistošā līguma nepieciešamo saturu, proti:

— tā pamatā jābūt ANO uzņēmējdarbības un cilvēktiesību pamatprincipiem (*UNGP*),

— **obligātu pienācīgas rūpības pienākumu** noteikšana transnacionālām korporācijām un citiem uzņēmumiem, **tostarp to meitasuzņēmumiem,**

— valstu **eksteritoriālo cilvēktiesību** saistību **atzišana** un regulatīvu pasākumu pieņemšana šajā saistībā,

— **korporatīvās kriminālatbildības paredzēšana,**

— mehānismi **valstu rīcības koordinācijai un sadarbībai pārrobežu lietu izmeklēšanas, kriminālvajāšanas un izpildes jomā,**

— **uzraudzībai un izpildei paredzētu starptautisku tiesas un ārpustiesas mehānismu izveide.**

3.5. EESK arī atbalsta EP nostāju, proti, ja prasību iesniedzēji varēs izvēlēties jurisdikciju, valstis būs motivētas ieviest stingrus noteikumus un taisnīgas tiesību sistēmas, lai šādas lietas paliktu to jurisdikcijā. Tomēr ar izpildes mehānismiem būtu jānodrošina, ka valstis ir maksimāli ieinteresētas pieņemt tiesību aktus par obligātu pienācīgu rūpību uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā. Ir arī starptautiskas sistēmas, piemēram, SDO sūdzību procedūra, kas varētu kalpot par paraugu vērienīgākai starptautiskai izpildei.

3.6. Ar saistošiem noteikumiem nedrīkst radīt situāciju, kurā uzņēmumi, kas rīkojas atbildīgi, kļūst par ļaunprātīgas tiesvedības mērķi. Ir skaidri jādefinē, cik lielā mērā uzņēmumi saskaņā ar saistošu aktu ir atbildīgi par pārkāpumiem. Attiecīgi tiesību pārkāpumus var novērst labāk, ja ir noteikts starptautiski saskaņots saistošs standarts, ko valstis īsteno un aizsargā. Šāda nostāja ir atspoguļota teksta projekta pašreizējā pieejā, kad uzņēmumiem nav noteikti tieši pienākumi, bet valstīm ir uzlikts pienākums atbilstīgi savām juridiskajām sistēmām īstenojot saskaņotu standartu.

3.7. EP pētījumā un iepriekš minētajā *FRA* atzinumā ir pētītas konkrētas problēmas, kas rodas regulāri, kad cilvēki cenšas Eiropas tiesās iesniegt prasības saistībā ar cilvēktiesību pārkāpumiem, ko izdarījuši uzņēmumi, to meitasuzņēmumi vai kas notikuši piegādes ķēdē.

3.7.1. Eiropas tiesu **jurisdikcija** parasti ir attiecināma uz Eiropas atbildētājiem. Tas nozīmē, ka Eiropā reģistrētu uzņēmumu var iesūdzēt Eiropas tiesā, taču parasti nevar iesūdzēt to meitasuzņēmumus, kas ir reģistrēti valstī, kurā noticis kaitējums. Piegādātāji un starpnieki piegādes ķēdē atrodas pat vēl tālāk no attiecīgā Eiropas uzņēmuma. EESK norāda – ir jānodrošina, ka personām, kas cietušas ar uzņēmējdarbību saistītu cilvēktiesību pārkāpumu dēļ, saskaņā ar cilvēktiesībām ir garantēta piekļuve taisnīgai tiesvedībai, tiesām un attiecīgām iestādēm. Īpaši gadījumā, ja nav skaidrs, vai potenciāli atbildīgs ir mātesuzņēmums, kāds no tā meitasuzņēmumiem vai piegādātājiem, jurisdikcijai jābūt piekritīgai vienam konkrētam forumam, kas īsteno taisnīgu procesu.

3.7.2. EP pētījumā aplūkotas arī mediācijas procedūras, ko cietušie var izmantot savu prasību apmierināšanai. EESK ļoti atzinīgi vērtē šādas brīvprātīgās mediācijas procedūras, kas tiek popularizētas ESAO, UNGP un Globālā līguma ietvaros, taču norāda, ka šīs procedūras nerisina problēmu, ja cilvēktiesību pārkāpumus izdara uzņēmumi, kas nepiemēro korporatīvas sociālās atbildības cilvēktiesību aspektus. Tādēļ ir nepieciešama arī iespēja oficiāli celt prasību tiesā.

3.7.3. Praktisku iemeslu dēļ prasītājiem bieži ir grūti savākt **pierādījumus**. Lietās nereti ir iesaistīts liels skaits cilvēku, kas runā dažādās valodās. Kaut arī bieži vien ir viegli pierādīt, ka vietējais uzņēmums ir kāda Eiropas uzņēmuma meitasuzņēmums vai piegādātājs, cietušajiem ir ļoti grūti pierādīt to, cik lielā mērā tiek īstenota kontrole. Ja jurisdikciju var noteikt Eiropas Savienībā, **tiesvedības izmaksas** var būt ārkārtīgi lielas, pat ja no pārkāpumiem cietušie uzvar. Ir liels potenciāls uzlabot starptautisko tiesu iestāžu sadarbību. EESK atzinīgi vērtē to, ka pašreizējais teksta projekts pievēršas savstarpējas palīdzības jautājumiem, taču prasa, lai cietušajiem nebūtu jāsedz tiesāšanās izmaksas, izņemot ļaunprātīgas tiesvedības gadījumus.

3.8. Ja ES dalībvalstis sāks individuāli ieviest stingrākas obligātas **pienācīgas rūpības** sistēmas, Eiropas Savienībā radīsies standartu savstarpēja neatbilstība. Uzņēmumus, kas atrodas ES dalībvalstīs, kurās noteiktas stingrākas pienācīgas rūpības prasības, nedrīkst izkonkurēt uzņēmumi, uz kuriem šādas prasības neattiecas. EESK norāda, ka uzņēmumiem vajadzīgi vienlīdzīgi konkurences apstākļi un tiesiskā noteiktība ar skaidriem pienākumiem.

3.9. Tādēļ EESK uzskata, ka izšķiroši svarīga ir ES pārstāvju aktīva ieinteresētība un līdzdalība gaidāmajā procesā. ES un tās dalībvalstu interesēs nav atturēties no aktīvas dalības cilvēktiesību līguma izstrādē, kam varētu būt potenciāli sazarota ietekme uz starptautisko tirdzniecības sistēmu⁽¹⁰⁾. Pašreizējā projektā ir iespējas ieviest būtiskus uzlabojumus, pie kuriem ir jāstrādā. Eiropas iestādēm un dalībvalstīm ir aktīvi jāiesaistās, un Eiropas Komisijai ir vajadzīgs skaidrs pilnvarojums, lai tā varētu koordinēt Eiropas iesaistīšanos.

3.10. Tā kā līgums būs jāsteno un jāpilda dalībvalstīm un Eiropas Savienībai, dalībvalstīs, kurās tas vēl nav izdarīts, ir jāizstrādā valsts rīcības plāni, kuros būtu izklāstīts, kā tiks nodrošināta pienācīga rūpība cilvēktiesību jomā. Ir jābūt arī Eiropas rīcības plānam, lai nodrošinātu, ka visi Eiropas pārvaldības līmeņi piedalās atbilstīgi savai kompetencei. Rīcības plānu izstrādē, īstenošanā un izpildē jāiesaista organizēta pilsoniskā sabiedrība.

3.11. Eiropas Komisijai ir jāizpēta, vai būtu iespējams izveidot publisku ES reitingu aģentūru, kas nodarbotos ar cilvēktiesībām uzņēmējdarbības kontekstā, izstrādājot sistēmu, uz kuras pamata varētu sertificēt un regulāri kontrolēt revīzijas uzņēmumus (kritēriji, uzraudzība). Šāda aģentūra varētu atbalstīt uzņēmumus (it īpaši MVU), cenšoties definēt un uzlabot to darbību cilvēktiesību jomā, un tādā veidā labvēlīgi ietekmētu uzņēmumus atbildības jautājumos. Šo koncepciju varētu izpētīt kādā no nākamajiem atzinumiem.

3.12. Atbildībai par cilvēktiesībām būtu jāklūst par obligātu elementu ekonomikā, uzņēmējdarbībā un saistītajās mācību programmās un apmācībā, un šādu izglītojošu uzsvāru varētu atbalstīt ar ES izglītības programmām.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Līgumu izstrādā UNHCR darba grupa, kas ir atbildīga par ANO cilvēktiesību paktu īstenošanu. Tā kā līguma adresāts ir valstis, nevis privātpersonas (piemēram, uzņēmumi vai no pārkāpumiem cietušas personas), šādas darba grupas izveide UNHCR ir lietderīga, un ir iespējams viegli iesaistīt citas organizācijas, tādas kā SDO un PTO. EESK cer, ka beztermiņa starpvaldību darba grupa turpinās strādāt.

4.2. Beztermiņa starpvaldību darba grupas darbības pamatā esošās pilnvaras attiecas uz transnacionālām situācijām. Uzņēmumu apvienības un arodbiedrības sliecas noteikt plašāku darbības jomu, kas aptvertu visus uzņēmumus (piemēram, arī valsts uzņēmumus un iekšzemes uzņēmumus). EESK atzinīgi vērtē to, ka pārskatītajā teksta projektā šīs prasības principā ir ņemtas vērā. Tomēr teksta projektā ir nepieciešams papildu skaidrojums. Šajā saistībā EESK aicina ES iestādes aktīvi iesaistīties.

⁽¹⁰⁾ Saistoša ANO līguma nozīmi EESK uzsvērusi atzinumā (OV C 110, 22.3.2019., 145. lpp.), 2.19. punkts.

4.3. Ir jāievieš stabils starptautisks uzraudzības un izpildes mehānisms ar iespēju iesniegt privātpersonu sūdzības starptautiskā komitejā. Ir vajadzīgs arī neatkarīgas ANO amatpersonas (ombuda) amats; pie tās varētu vērsties cilvēktiesību pārkāpumu upuri, un vajadzības gadījumā tā veiktu izmeklēšanu, atbalstītu viņu prasības un neatkarīgi sekotu līdzī informācijai par iespējamiem pārkāpumiem, lai darītu tos zināmus komitejai.

4.4. Projektā ir iekļauta ļoti plaša cilvēktiesību definīcija. EESK atzinīgi vērtē to, ka preambulā ir iekļauta atsauce uz SDO Konvenciju Nr. 190. Tomēr SDO Trīspusējā deklarācija par principiem attiecībā uz daudznacionāliem uzņēmumiem un sociālo politiku arī ietver vispusīgu katalogu ar deklarācijām un tiesībām, kas attiecas uz daudznacionāliem starptautiskiem uzņēmumiem un darbu, un tajā īpaši norādītas arī konvencijas un ieteikumi attiecībā uz drošības un veselības aizsardzību darbā. Ir jāņem vērā nesenās norises cilvēktiesību jomā, kurās aizvien vairāk tiek uzsvērtas tiesības uz veselīgu vidi un datu aizsardzību. Iepriekš minētie dokumenti un tiesības ir daļa no cilvēktiesību pamatkorpusa, kas piemērojams visā pasaulē un tādēļ ir jāiekļauj līguma darbības jomā. EESK atzinīgi vērtē to, ka saistošā līguma preventīvajā daļā ir stingrāk iestrādāta cilvēktiesību pārkāpumu dzimumu dimensija – aspekts, kas bieži vien netiek ievērots.

4.5. Projektā jau principā ir paredzēta kompetentās jurisdikcijas izvēle, kas būs jāizstrādā sīkāk. Ja uzņēmums savu darbīdarbību veic caur transnacionālām piegādes ķēdēm (piemēram, saņem precī vai resursus), ir jānodrošina iespēja jurisdikciju noteikt tā mītnes valstī. Turklāt skaidri jānosaka, ka vietējos meitasuzņēmumus un piegādātājus var iesūdzēt tiesā vai vismaz pievienot prasībām mātesuzņēmuma vai saņēmēja uzņēmuma mītnes valstī.

4.6. Ir vajadzīgi sīkāki precizējumi attiecībā uz mijiedarbību starp pienācīgu rūpību un atbildību, tostarp skaidri un praktiski īstenojami noteikumi, lai nodrošinātu, ka pienācīga rūpība ietver nepārtrauktu uzraudzību – pārbaudes un kontroles sistēmu – piegādes ķēdēs, un atbildību, ja tā nedod rezultātu. Apvienotās Karalistes precedenta tiesībās ir izveidojies mātesuzņēmumu kontroles standarts attiecībā uz meitasuzņēmumu izdarītiem pārkāpumiem⁽¹⁾, kurš varētu būt paraugs skaidrākiem noteikumiem konkrēti par meitasuzņēmumu atbildību. Pašreizējais dokumenta projekts koncentrējas uz līgumiskām attiecībām, taču tas var apgrūtināt atbildības efektīvu noteikšanu globālajās vērtības veidošanas ķēdēs, jo šajās ķēdēs var pastāvēt dažādu veidu uzņēmējdarbības attiecības. Pašreizējo tekstu iespējams uzlabot, un papildu precizējumiem jābalstās uz koncepcijām, kas jau ir izstrādātas UNGP ievērošanai, kura Eiropas Savienībai jāizvirza par prioritāti.

4.7. Tā kā līgums tagad attiecas ne tikai uz pārrobežu, bet gan visām uzņēmumu darbībām, ir jāievieš nosacījumi, kas nodrošinātu elastīgumu starp atbilstīgiem, taču ne pārmērīgi noslogojošiem noteikumiem attiecībā uz MVU, no vienas puses, un stingrākiem noteikumiem attiecībā uz augsta riska darbībām, no otras puses. Turklāt Eiropas Savienībai jāpiedāvā īpaši atbalsta instrumenti (piemēram, aģentūra, savstarpējas mācīšanās atbalsts), lai palīdzētu MVU pārvarēt ar šādu līgumu saistītas grūtības.

4.8. EESK pieņem zināšanai pašreizējā projektā iekļautos noteikumus par savstarpējo juridisko palīdzību un starptautisko sadarbību. Abas funkcijas, iespējams, varētu atvieglot ar iepriekšminētā ANO ombuda starptautisko biroju palīdzību.

4.9. Teksta projektā ir iekļauts noteikums par pierādīšanas pienākuma apgriešanu civiltiesiskās atbildības jomā, kas jāprecizē, lai visās jurisdikcijās nodrošinātu vienveidīgu piemērošanu un garantētu, ka cietušie vajadzības gadījumā var paļauties uz minētā noteikuma piemērošanu. Tas vismaz nozīmētu, ka cilvēktiesību pārkāpumu prasību iesniedzējiem ir jāpierāda tikai nepārprotama saikne starp pārkāpuma izdarītāju (piemēram, piegādātāju vai meitasuzņēmumu) un uzņēmumu (saņēmējsabiedrību vai mātesuzņēmumu), kuram savukārt jāspēj ticami paskaidrot, ka pārkāpumi notikuši ārpus tā kontroles. EESK šaubās, ka, lēmumu apgriezt pierādīšanas pienākumu uzticot tiesai, nevis nosakot to ar tiesību aktu, tiks veicināta juridiska noteiktība un saskaņīga piemērošana.

4.10. EESK norāda uz liecinieku nozīmi un trauksmes cēlēju lomu. Komiteja atzinīgi vērtē pašreizējā teksta projektā iekļautos aizsardzības noteikumus. Ir jāatbalsta NVO, kas darbojas šajā jomā.

4.11. Smagas nolaidības gadījumos jāpiemēro kriminālatbildība. Mazāk nopietnu nodarījumu gadījumā, piemēram, ja netiek pildīts regulāras ziņošanas pienākums, jāparedz administratīva atbildība.

⁽¹⁾ Sk. 9. zemsvītras piezīmi, 40. lpp.

4.12. EESK atzinīgi vērtē iekļauto noteikumu par atbilstību citiem divpusējiem un daudzpusējiem nolīgumiem. Taču attiecībā uz tirdzniecības un ieguldījumu nolīgumiem skaidri jānosaka, ka īstenošanas pasākumi līgumam par uzņēmējdarbību un cilvēktiesībām ir pamatoti un tos nevar apiet, izmantojot ieguldījumu strīdu izšķiršanu.

4.13. Jābūt iespējai valstīm panākt savstarpēju saistoša līguma īstenošanu. Par paraugu var kalpot dažas jau esošas procedūras, piemēram, SDO konstitūcijā paredzētas sūdzību procedūras, kuras ļauj sociālajiem partneriem un valstīm iesniegt sūdzības par SDO konvenciju neievērošanu. Līguma īstenošanu visā pasaulē varēs nodrošināt, ja valstīm būs iespēja iesniegt sūdzību vienai pret otru. Atbildīgi uzņēmumi būtu labāk aizsargāti pret negodīgu konkurenci. Iespēja iesniegt šādu sūdzību jānodrošina arī sociālo partneru organizācijām un NVO. Ja šāda sistēma tiktu izveidota neatkarīgi no SDO procedūrām, tai jādarbojas, neskarot SDO sistēmu un tās noteikumus.

4.14. Pašreizējā dokumenta projektā ir paredzēta klauzula par iespēju piedalīties strīdu izšķiršanas sistēmā. Tā jāpārskata, lai nodrošinātu labāku atbilstību spēkā esošajam regulējumam, piemēram, tam, kas saistīts ar deviņiem cilvēka pamattiesību instrumentiem, kuros paredzēta klauzula par tiesībām nepiedalīties strīdu izšķiršanas sistēmā.

4.15. Pārskatītajā projektā noteikumi par noilgumu un piemērojamiem tiesību aktiem vairs nav tik plaši salīdzinājumā ar sākotnējo projektu. Tā kā šie noteikumi ietver cietušajiem svarīgas procesuālās tiesības, EESK iesaka atgriezties pie sākotnējā projekta teksta.

4.16. Organizētās pilsoniskās sabiedrības pārstāvji, it īpaši uzņēmumu pārstāvji, ir norādījuši, ka notiekošajā līguma procesā Ženēvā dokumentu projekti nav bijuši laikus pieejami un publicēti. Process ir jāuzlabo, lai nodrošinātu līdzsvarotu un konstruktīvu atgriezenisko saiti. Visiem dalībniekiem visos procesa posmos jābūt nodrošinātai pārredzamībai.

4.17. EESK piekrīt, ka ir vajadzīgs juridiski saistošs instruments uzņēmējdarbības un cilvēktiesību jomā, taču noteikti atbalsta ciešu sadarbību ar sociālajiem partneriem un pilsoniskās sabiedrības organizācijām.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Ārējā palīdzība, ieguldījumi un tirdzniecība kā ekonomiskās migrācijas ceļoņu mazināšanas līdzekļi ar īpašu uzsvāru uz Āfriku”**(pašiniciatīvas atzinums)**

(2020/C 97/03)

Ziņotājs: **Arno METZLER**Līdzziņotājs: **Thomas WAGNSONNER**

Pilnsapulces lēmums	23-24/01/2019
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa:	Ārējās attiecības
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	28.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	12.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts	152/0/9
(par/pre/atturas)	

1. Vispārīgi secinājumi un ieteikumi

1.1. ES attīstības politikas uzdevums ir sekmēt jaunattīstības valstu ilgtspējīgu attīstību, par primāro mērķi izvirzot nabadzības mazināšanu, ilgtspējīgas izaugsmes stimulēšanu un darbvietu radīšanu, kā arī miera un drošības/stabilitātes, labas pārvaldības un cilvēktiesību veicināšanu. Tas ir ES un pārējās pasaules attiecību stūrakmens, turklāt papildus ārlietu, drošības un tirdzniecības politikas īstenošanai (un citu politikas virzienu, piemēram, vides, lauksaimniecības un zivsaimniecības politikas starptautisko aspektu īstenošanai) tas palīdz sasniegt ES ārējās darbības mērķus. Īstenojot minētos mērķus, politikā visos gadījumos būtu jānodrošina cilvēka cienīga dzīve, jāievēro tiesiskums un jārada kvalitatīvi darba apstākļi. Šajā saistībā EESK skaidri uzsver, ka ir jāpanāk dzimumu līdztiesība un jāveicina pilnvērtīgas iespējas meitenēm un sievietēm.

1.2. Šajā mainīgajā pasaulē viens ir skaidrs: Āfrika un Eiropa arī turpmāk būs tuvi kaimiņi. Āfrikas 54 valstīm un Eiropas Savienības 28 dalībvalstīm ir kopīga apkaime, vēsture un nākotne. EESK uzsver, ka abu kontinentu kopīgajā nākotnē nekādā ziņā nedrīkst pieļaut pagātnes kļūdas.

1.3. Pirms septiņdesmit gadiem iedzīvotāji izceļoja no Eiropas kontinenta, jo bēga no posta – kara, bada, nabadzības, bezdarba, vides degradācijas, cilvēku apspiešanas un diskriminācijas. Panākumi, kurus ES guvusi, radot saviem ļaudīm iespējas, padarījuši Eiropu par neto imigrācijas kontinentu. Mums ir jāsadarbojas ar Āfrikas valstīm, lai nodrošinātu tām līdzīgu progresu.

1.4. Ir grūti noteikt saskaņotu ES ekonomikas stratēģiju attiecībā uz Āfriku kā vienotu veselumu. EESK vēlas uzsvērt, ka, būdama organizētu pilsonisko sabiedrību pārstāvoša struktūra un aktīva visu attiecīgo ES nolīgumu dalībiece, tā ir apņēmusies iesaistīties šādas pārredzamas un saskaņotas pieejas īstenošanā. Eiropas Ārējās darbības dienests (EĀDD) ir paziņojis, ka Eiropas Savienība jau ir spēcīga politiskā partnere Āfrikai un ka nākamais solis ir kļūt par istiem ekonomikas partneriem un padziļināt mūsu attiecības tirdzniecības un ieguldījumu jomā. EESK ir pildījusi svarīgu lomu pilsoniskās sabiedrības attiecību apzināšanā saskaņā ar Kotonū nolīgumu. **Tagad ir svarīgi gādāt, ka EESK un tās struktūras tiek vēl vairāk iesaistītas un kļūst par būtisku elementu nolīgumā, kas sekos Kotonū nolīgumam.** Tādā veidā ES pilsoniskajai sabiedrībai būs iespēja palīdzēt Āfrikas valstu pilsoniskajai sabiedrībai kļūt par drošu un uzticamu partneri ieguldītājiem. To varēs izdarīt tikai tad, ja tiks veicināta partnerība ar vienādām iespējām un objektīvi ņemta vērā pašreizējā ekonomikas situācijas nevienlīdzība.

1.5. Lai sasniegtu kopīgus mērķus, īpaši svarīgi ir stiprināt ekonomisko sadarbību. Pēdējos gados ES un Āfrikas attiecībās (piemēram, lauksaimniecības nozarē) ir tikusi īstenota jauna paradigmas pieeja, arvien vairāk koncentrējoties uz sadarbību rīcībpolitikā, kā arī uz ilgtspējīgu ieguldījumu veicināšanu un stabilas, atbildīgas un iekļaujošas uzņēmējdarbības vides veidošanu. Šāda paradigma ir sekmīgi jāpildinveido gan lauksaimniecības, gan citās nozarēs, un tajā ir jāiesaista vairāk vietējo iedzīvotāju.

1.6. EESK ierosina ES līmenī izstrādāt vienota kontaktpunkta politiku un atbilstīgu apspriešanās mehānismu, lai sniegtu informāciju un kontaktu iespējas tiem, kuri vēlas ieguldīt Āfrikā un sadarboties ar to. Kā politisks instruments tas kalpotu arī uzraudzības mērķiem. Vienas pieturas aģentūras izveide visām iniciatīvām, kas saistītas ar Āfriku, novērstu projektu pārklāšanos un nodrošinātu ES atbalsta pārredzamību un efektivitāti.

1.7. Tāpat EESK ierosina izveidot atbilstošu platformu labākai informācijas apmaiņai starp Eiropas un Āfrikas mazajiem un vidējiem uzņēmumiem (MVU) par labu praksi ieguldījumu un sadarbības jomā.

1.8. ES attīstības sadarbībai ar Āfriku ir vajadzīga skaidra un pārredzama institucionālā struktūra, kuras pamatā būtu jaunais Konsenss par attīstību⁽¹⁾, kas ļaus veikt reālāku analīzi un īstenot attīstības perspektīvas. EESK cer, ka nolīgumā, kas sekos Kotonū nolīgumam, varētu piedāvāt pragmatisku platformu pārveidotai attīstības sadarbības politikai atbilstoši attīstības procesa sarežģītībai. Minētās platformas pamatā vajadzētu būt sadarbībai starp visām ES dalībvalstīm un ES iestādēm, lai varētu reģistrēt visas programmas, projektus un iniciatīvas valstu un ES līmenī. Tādējādi nepārklātos un neatkārtotos pasākumi konkrētās jomās, kā dēļ tiek zaudēts atbalsts citās jomās.

1.9. Tajā pašā laikā EESK atbalsta tādu procesu, kas ļautu palielināt citu ES politikas virzienu sociālās un ekonomiskās attīstības ietekmi⁽²⁾. Īpaši jānodrošina, ka tirdzniecības, ieguldījumu, nodokļu⁽³⁾, ārējā atbalsta⁽⁴⁾, cīņas pret starptautiski organizēto noziedzību un klimata politika atbilst mērķiem, kuri izvirzīti sadarbības politikā attīstības jomā.

1.10. EESK ir stingri apņēmusies uzlabot Eiropas sniegtās attīstības finansēšanas lietderību un efektivitāti. Ņemot vērā ES ieguldījumu fondus, no kuriem jau pašlaik tiek veikti ieguldījumi Āfrikā, EESK ierosina izveidot ieguldījumu fondu, kas būtu līdzīgs ESF un kļūtu par līdzieguldītāju ar privātajiem un valsts ieguldījumiem. Šā fonda darbības pamatā vajadzētu būt 2030. gada programmas kritērijiem un principiem, turklāt ir jāatzīst starptautiski pieņemtie pamata standarti⁽⁵⁾. Atbalstītie projekti būtu jāuzrauga un jānorāda centrālajos reģistros vai platformās. Saistībā ar visiem projektiem EESK mudina pilsoniskās sabiedrības organizācijas (īpaši EESK) uz vēl ciešāku sadarbību ētisko vērtību ziņā.

1.11. EESK aicina īstenot pieeju “no atbalsta uz ieguldījumu”, kas nozīmē uzsvāra maiņu no pabalstu izsniegšanas uz sadarbību un atbalstu pašpalāvējiem, patstāvīgiem ekonomikas dalībniekiem un starpkontinentāliem ekonomikas projektiem, kuru pamatā ir sadarbība uz līdzvērtīga pamata.

1.12. Tāpat ir jāstiprina Āfrikas finanšu struktūras, lai atbalstītu ilgtermiņa finansēšanu gan attiecībā uz privātajiem, gan valsts ieguldījumiem. Tas ir būtisks noturīgas un ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums. Iespējams, par paraugu var izmantot Eiropas pieredzi ar kooperatīvajām bankām un valstu attīstības bankām – īpaši tādām, kas apkalpo pašvaldības. Āfrikas ekonomikas nākotnei sevišķi svarīgi var izrādīties mikrokrēdīti un ieguldījumi. Ilgtspējīga attīstība būs iespējama tikai tad, ja tiks atbalstītas reģionālās vērtību ķēdes un vidussķīrai domāti patērētāju tirgi⁽⁶⁾.

⁽¹⁾ OV C 246, 28.7.2017., 71. lpp.

⁽²⁾ https://www.africa-eu-partnership.org/sites/default/files/documents/eas2007_joint_strategy_en.pdf

⁽³⁾ OV C 81, 2.3.2018., 29. lpp.

⁽⁴⁾ To saprot kā katastrofu seku likvidēšanu un humāno palīdzību, konfliktu novēršanu, demokratizāciju, sadarbību attīstības jomā, bet ne kā atbalstu militārajiem spēkiem un robežu policijai vai kā sadarbību ar to.

⁽⁵⁾ Piemēram, Trīspusējā deklarācija par principiem attiecībā uz daudznacionāliem uzņēmumiem un sociālo politiku.

⁽⁶⁾ Pētījumi liecina, ka noteikti minimālie ienākumi palīdz mazināt migrācijas spiedienu, cita starpā pētījums *Clemens, Does Development Reduce Migration?* (Vai attīstība mazina migrāciju?) (2014. gads) (<http://ftp.iza.org/dp8592.pdf>).

1.13. EESK uzskata, ka ES sadarbībai attīstības jomā ir jākoncentrējas uz to, lai veidotu uz cilvēkiem orientētu partnerību, nodrošinot pilsoniskās sabiedrības, arodbiedrību un privātā sektora līdzdalību, kā arī sniedzot tiešus ieguvumus Āfrikas un Eiropas iedzīvotājiem.

1.14. EESK uzsver, ka organizēta pilsoniskā sabiedrība varētu palīdzēt veidot uzticamu vidi, strukturējot Āfrikas pilsonisko sabiedrību un nodrošinot tai instrumentus tiesību aktu pieejamībai, drošības garantēšanai un korupcijas novēršanai partnerībā ar Āfrikas struktūrām. Tādi ir jābūt pievienotajai vērtībai, ko Eiropas pilsoniskā sabiedrība dod Āfrikas attīstībai, balstoties uz kopīgām vērtībām, piemēram, demokrātiju un tiesiskumu, politiskajām un pilsoņu tiesībām.

1.15. ES brīvās tirdzniecības nolīgumi (BTN) un ekonomisko partnerattiecību nolīgumi (EPN) ar Āfrikas valstīm neparedz mehānismu dialogam ar organizētu pilsonisko sabiedrību. Tā kā šie nolīgumi tiek pārskatīti, Eiropas Savienībai būtu jācenšas izveidot šādu dialoga mehānismu nevalstisko dalībnieku iesaistīšanai.

1.16. Pamatojoties uz īstenošanas pieeju un jauniegūto pieredzi saistībā ar ilgtspējīgu uzņēmumu platformām Āfrikai (SB4A), kurās galvenā uzmanība tiek pievērsta privātā sektora iesaistīšanai, Eiropas Savienībai vajadzētu gādāt par līdzīgas iniciatīvas izveidi pilsoniskajai sabiedrībai un savu atbalstu vairāk virzīt uz pilsonisko sabiedrību kopumā – vai nu SB4A sistēmas ietvaros vai papildus tai, vai vienlaikus ar to. Tās varētu kļūt par daudzpusējām ieinteresēto personu platformām ilgtspējīgai tirdzniecībai un ieguldījumiem Āfrikā.

1.17. EESK uzskata, ka attiecībā uz ilgtspējīgas tirdzniecības un ieguldījumu centieniem Eiropas Savienībai vajadzētu daļu tirdzniecības atbalstam paredzēto līdzekļu novirzīt tam, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības organizāciju līdzdalību un spēju veidošanu.

1.18. Īstenojot pieeju, kas paredz daudzu ieinteresēto personu dalību, tostarp iesaistot pilsoniskās sabiedrības organizācijas, EESK popularizē iniciatīvas un pielāgojumus brīvās tirdzniecības nolīgumu (BTN), ekonomisko partnerattiecību nolīgumu (EPN) un vispārējo preferenču shēmas (VPS) tirdzniecības politikas režīmiem, ar ko veicina efektīvu un ilgtspējīgu Āfrikas kontinentālās brīvās tirdzniecības nolīguma (AfCFTA) īstenošanu un Āfrikas tirgus integrāciju. Tam vajadzētu jo īpaši stiprināt Āfrikas iekšējo tirdzniecību, kā arī reģionālo un kontinentālo integrāciju, viscaur Āfrikā attīstot galvenās ekonomikas nozares.

1.19. Eiropā dzīves apstākļu uzlabošanas pamatā bija ieguldījumi publiskajā infrastruktūrā, jo īpaši izglītībā. Par vienu no mūsu attīstības politikas pamatuzdevumiem Āfrikā jāizvirza turienes izglītības līmeņa uzlabošana, it īpaši ekonomiski neaizsargāto iedzīvotāju grupās.

1.20. EESK atzinīgi vērtē nākamajā budžeta periodā plānoto ES finansējuma palielināšanu Āfrikai līdz 40 miljardiem EUR (46,5 miljardiem USD) un cer, ka to būtiski papildinās arī privātie ieguldītāji.

2. Pamatinformācija

2.1. Būdamā pasaules lielākā oficiālās attīstības palīdzības sniedzēja, Eiropa ir pasaules līdere attīstības jomā. ES un tās dalībvalstis, kas nodrošina vairāk nekā 50 % no visas pasaules attīstības palīdzības, ir pasaulē vadošās līdzekļu devējas.

2.2. Kā norāda Pasaules Banka (?), 2016. gadā ārzemēs strādājošo darba ņēmēju veiktie naudas pārskaitījumi uz jaunattīstības valstīm veidoja aptuveni 426 miljardus USD, kas ir aptuveni trīs reizes vairāk par oficiālo attīstības palīdzību visā pasaulē. Likumīgu darba iespēju nodrošināšana migrantiem no Āfrikas Eiropā, tāpat kā drošu naudas pārskaitījumu iespēju garantēšana, ievērojami palīdzēs Āfrikas attīstībai.

2.3. Āfrika un Eiropa ir tieši kaimiņi, kurus saista kopīga vēsture. Tām ir kopīgas vērtības un intereses virzīt savu sadarbību nākotnē. Pašlaik tās kopā risina pasaules kopīgās problēmas, tādas kā klimata pārmaiņas, miers un drošība. Lai gan Āfrika rada mazāk nekā 4 % pasaules gāzu emisiju, tā būs īpaši neaizsargāta pret klimata pārmaiņām. No visām 33 valstīm, ko klimata pārmaiņas var ietekmēt visspēcīgāk, 27 atrodas Āfrikā.

(?) <http://pubdocs.worldbank.org/en/992371492706371662/MigrationandDevelopmentBrief27.pdf>

2.4. Kontinentālā līmenī Āfrikas un Eiropas Savienības sadarbības pamatā ir stratēģiskā partnerība, kas balstīta uz kopīgām vērtībām un interesēm. 2007. gadā Eiropas Savienība un Āfrikas Savienība pieņēma Āfrikas un ES kopējo stratēģiju, lai stiprinātu abu kontinentu saikni galvenajās sadarbības jomās, padziļinātu politisko dialogu un nodrošinātu konkrētu ceļvedi turpmākajam kopīgajam darbam.

2.5. ES un Āfrikas, Karību un Klusā okeāna (ĀKK) valstu grupai ir visilgākā sadarbība, ko paredz 1975. gadā parakstītā Lomes konvencija un kas atjaunināta 2000. gadā ar Kotonū nolīgumu. Kotonū nolīgumu ir parakstījušas 48 Subsahāras Āfrikas valstis.

2.6. Pašlaik ES ved sarunas par nolīgumu, kas sekos pēc Kotonū nolīguma, kurš uz Āfrikas, Karību un Klusā okeāna (ĀKK) valstīm attiecas laikposmā no 2000. līdz 2020. gadam. Pēdējo divdesmit gadu laikā politiskais un ekonomiskais konteksts ir ļoti mainījies, un tirdzniecības attiecības starp ES un ĀKK valstīm pašlaik lielā mērā regulē divpusējie un reģionālie ekonomisko partnerattiecību nolīgumi, turklāt būtiska nozīme ir Āfrikas Savienības programmai, kas liek šaubīties par ĀKK un ĀS programmu saskaņotību, papildināmību un savstarpējo sinerģiju.

2.7. Nolīgums, kas sekos pēc Kotonū nolīguma, piedāvā iespēju modernizēt noteikumus tādos jautājumos kā, piemēram, ieguldījumi, pakalpojumi, godīga tirdzniecība, cilvēktiesības, pienācīgi darba apstākļi un migrācija. Tomēr arī sadarbībai ir nepieciešams jauns pamats, kas būtu balstīts uz programmu 2030. gadam, un Āfrikas valstīm vajadzēs izlemt, vai tās vēlas vest sarunas kopīgi kā vienots kontinents.

2.8. Ņemot vērā šos faktus, EESK uzstāj, ka ir nepieciešama saskanīga sociālekonomiskā stratēģija jautājumā par ES un Āfrikas attiecībām un ka nolīgumā, kas sekos pēc Kotonū nolīguma, ir jāierāda pienācīga vieta pilsoniskās sabiedrības un sociālo partneru līdzdalībai.

2.9. EESK ir atklājusi, ka iniciatīvas un programmas netiek centralizēti pārraudzītas un reģistrētas ne ES, ne valstu līmenī. Turklāt trūkst zināšanu par Āfrikai atvēlēto līdzekļu apjomu.

3. Problemātiskie posmi

3.1. Ir jāuzsver, ka **pieaug Āfrikas kontinenta neviendabīgums**, un ES politika ir jāpielāgo šai realitātei. Mums nepieciešama krietni pragmatiskāka un reālistiskāka pieeja ES un Āfrikas attiecību attīstībai.

3.2. Kopš 2007. gada, kad tika pieņemta Āfrikas un ES kopējā stratēģija, pieaug arī ES un Āfrikas Savienības (ĀS) tiešo attiecību nozīme. ES ir virzījusi arī citas iniciatīvas, piemēram, Ārkārtas trasta fondu, Āfrikas investīciju platformu, ārējo investīciju plānu un virkni apakšreģionālu nolīgumu. Daudzējādā kārtība ES un Āfrikas attiecībās rada **sarežģītu un dažkārt nesaskaņotu struktūru**, kur citu politikas virzienu elementi saplūst ar sadarbību attīstības jomā. Turklāt arī dalībvalstīm ir atšķirīgas intereses.

3.3. Lai palielinātu privātā sektora ieguldījumus, ir vajadzīgs miers, drošība un stabilitāte, kā arī ieguldījumus un darījumdarbību veicinoša vide. Ieguldītāju apsekojumi⁽⁸⁾ skaidri liecina, ka šajā jomā ir jādara krietni vairāk, lai uzlabotu Āfrikas konkurētspēju pasaulē attiecībā uz ieguldījumu kapitāla piesaistīšanu. Galvenie faktori, kas ietekmē gan vietējo, gan ārvalstu ieguldītāju lēmumus, ir tiesiskums, cīņa pret korupciju, neatkarīga tiesu vara un nodokļu prognozējamība, kā arī miers un stabilitāte. Tiek lēsts, ka nestabilās valstīs darījumdarbības uzsākšanas izmaksas ir aptuveni trīs reizes augstākas, kas ir būtisks privātos ieguldītājus atturošs faktors⁽⁹⁾.

⁽⁸⁾ Tostarp Pasaules Bankas ziņojums *Doing Business*, 2017. gads.

⁽⁹⁾ Eiropas Politiskās stratēģijas centra stratēģiskā piezīme *The Makings of an African Century*, 2017. gads.

3.4. Savā atzinumā par tirdzniecības svarīgo nozīmi ilgtspējīgas attīstības mērķu (IAM) sasniegšanā ⁽¹⁰⁾ EESK norādīja: “Lai sasniegtu IAM, būs vajadzīga tieša pilsoniskās sabiedrības līdzdalība kaut vai tāpēc vien, ka tā mudinās ievērot tiesiskumu un palīdzēs apkarot korupciju”. Tāpat minētajā atzinumā tika uzsvērts, ka Āfrikā ir jāveido infrastruktūra, un to pašlaik īsteno Ķīna. Āfrikā iekšējās tirdzniecības līmenis ir zems, īpaši attiecībā uz lauksaimniecības produktiem; tā veido aptuveni 10–15 % no visas Āfrikas tirdzniecības, tomēr cerams, ka šis rādītājs uzlabosies, ņemot vērā 2017. gada PTO tirdzniecības atvieglošanas nolīguma īstenošanu.

3.5. Kā liecina prognozes, lai Āfrikā īstenotu IAM, ir vajadzīgi aptuveni 600 miljardi USD gadā ⁽¹¹⁾. Pat piesaistot ārvalstu ieguldījumus un oficiālo attīstības palīdzību, ilgtspējīga attīstība Āfrikā būs atkarīga no vietējo resursu atrašanas un mobilizācijas. Šādu resursu pamatā ir ilgtermiņa ieguldījumi un ilgtermiņa vērtību radīšana, lai nodrošinātu kvalitatīvas darbvietas, kā arī vietējās un reģionālās vērtību ķēdes. Āfrikā būtisks izaugsmes virzītājspēks ir labāka izglītība un privātais patēriņš, tātad, lai panāktu attīstību, ir svarīgi izveidot vietējai produkcijai paredzētus tirgus, kas attiecīgi nodrošinās arī patērētājus. Tāpat arī publiskā infrastruktūra ir svarīgs priekšnoteikums ilgtermiņa privāto ieguldījumu veicināšanai.

3.6. EESK norāda: lai vairāk Āfrikas jauniešu varētu piekļūt augstākajai izglītībai, svarīga nozīme ir programmai *Erasmus +*.

3.7. Nedrīkst aizmirst par saikni starp ekonomikas attīstību un migrāciju. Pētījumi liecina ⁽¹²⁾, ka migrācijas vajadzība mazinās, tiklīdz ienākumi uz vienu iedzīvotāju sasniedz konkrētu līmeni (atšķirīgos pētījumos konstatētie skaitļi ir no 6 000 USD līdz 10 000 USD uz vienu iedzīvotāju gadā). Papildus tam, ka Āfrikā lielākā daļa migrācijas notiek kontinentā, šie skaitļi norāda uz to, ka ir nepieciešama attīstības politika, kas vērsta uz pienācīgas dzīves, darba un perspektīvas nodrošināšanu cilvēkiem viņu pašu valstīs. To panākt būs milzīgs izaicinājums, jo saskaņā ar demogrāfiskajām prognozēm 2050. gadā Āfrikā dzīvos 2,5 miljardi cilvēku ⁽¹³⁾.

3.8. Ilgtspējīgas attīstības mērķos ir noteikts, ka jāpanāk dzimumu līdztiesība, kā arī jānodrošina pilnvērtīgas iespējas meitenēm un sievietēm, lai viņas varētu kļūt pašpietiekamas; attīstības problēmas, ar kurām mēs pašlaik saskaramies, ir saistītas ar dzimumu. Veidojot politiku, šis jautājums ir jāapsver un, šo politiku īstenojot, – jārisina.

3.9. Korupcija ir milzīga problēma, un ne tikai Āfrikā. Ir jāveicina laba ekonomikas un finanšu pārvaldība, stiprinot publisko finanšu pārredzamu pārvaldību, izveidojot uzticamu sistēmu cīņai pret korupciju, sistēmas pamatā liekot tiesu iestāžu neatkarību, kā arī uzlabojot darījumdarbības vidi un radot apstākļus sociāla rakstura uzlabojumiem.

3.10. Organizēta pilsoniskā sabiedrība varētu uzņemt svarīgo uzrauga funkciju. Īstenojot spēcīgāku nevalstisko organizāciju, arodbiedrību un uzņēmēju apvienību lomu un atbalstot šādas iniciatīvas partnervalstīs, tiek veicināta laba pārvaldība, tiesiskums un demokratizācija.

3.11. Salīdzinājumā ar citiem pasaules mēroga dalībniekiem, piemēram, Ķīnu, kas Āfrikā iegulda miljardus, Eiropa šai kontinentā zaudē pozīcijas. ES dalībvalstīm ir bail, ka tās tiks nostumtas otrajā līgā. Ja Eiropas līdzdalība, tāpat kā Ķīnas iesaistīšanās, nebūtu vērsta tikai uz peļņu, bet arī uz ilgtspējīgu attīstību Āfrikā, tādējādi veicinot pienācīgu dzīves līmeni, vajadzība migrēt varētu mazināties.

3.12. EESK aicina īstenot pieeju “no atbalsta uz ieguldījumu”, kas nozīmē uzsvēra maiņu no pabalstu izsniegšanas uz sadarbību un atbalstu pašpalāvējiem, patstāvīgiem ekonomikas dalībniekiem un starpkontinentāliem ekonomikas projektiem, kuru pamatā ir sadarbība uz līdzvērtīga pamata.

⁽¹⁰⁾ OV C 129, 11.4.2018., 27. lpp.

⁽¹¹⁾ Vācijas Attīstības ministrija *Afrika und Europa – Neue Partnerschaft für Entwicklung, Frieden und Zukunft – Eckpunkte für einen Marshallplan mit Afrika* un UNCTAD 2016. gada ziņojums par ekonomikas attīstību Āfrikā.

⁽¹²⁾ Piem., Clemens, *Does Development Reduce Migration? (Vai attīstība mazina migrāciju?)* (2014. gads) (<http://ftp.iza.org/dp8592.pdf>).

⁽¹³⁾ *Āfrikas attīstības dinamika 2018. gadā. Izaugsme, darbvietas un nevienlīdzība*, AUC/ESAO, 2018. gads.

3.13. Konservatīvo struktūru (piemēram, baznīcu) nevēlēšanās īstenot iedzīvotāju pieauguma pārvaldību mazina iespēju izstrādāt ilgtspējīgas ekonomiskās un sociālās izaugsmes stratēģiju.

4. Ieguldījumi

4.1. Daudzus gadus ES politiku Āfrikas jautājumā raksturoja labi nodomi un neizpildīti solījumi. Tomēr, kopš sākās bēgļu krīze, strauji pieauga interese par jaunu stratēģiju sadarbībai ar šo kontinentu. ES plāno ieguldīt Āfrikā vairāk un vēlas pastiprināt tirdzniecības attiecības, jo nākamais uzdevums ir kļūt par īstiem ekonomikas partneriem. Šādas partnerības pamatā ir jābūt izpratnei par iespēju vienlīdzību, jo Āfrikas un Eiropas starpā pastāv acīmredzama asimetrija.

4.2. Ieguldījumi Āfrikā kopumā ir nevienmērīgi, un tas atspoguļo globālo nenoteiktību; ārvalstu tiešo ieguldījumu plūsmas uz Āfriku svārstās un neuzrāda spēcīgu augšupejošu tendenci, kas būtu vajadzīga. 2016. gadā Dienvidāfrika, Nigērija, Kenija, Ēģipte un Maroka kopā piesaistīja 58 % no visiem ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem, savukārt mazāk attīstītās un nestabilākās valstīs privāto ieguldījumu piesaistē saskaras ar sistēmiskām grūtībām.

4.3. ES ir Āfrikas lielākais ieguldītājs, un 2016. gadā ES dalībvalstu devums bija 291 miljards EUR, kas veido aptuveni 40 % no ārvalstu tiešajiem ieguldījumiem ⁽¹⁴⁾. Pēdējās divās desmitgadēs novērotais spēcīgais Āfrikas ekonomiskais progress un ar to saistītais potenciāls paver lielas iespējas nākotnē panākt vēl daudz vairāk. Turklāt Āfrikas demogrāfiskās prognozes acīmredzami apliecina vajadzību radīt miljoniem jaunu, kvalitatīvu darbvieta, it sevišķi jauniešiem, kas ienāks darba tirgū. Makroekonomiskie rādītāji paši par sevi neveido visiem labāku dzīves līmeni. Politikai ir jānodrošina, ka ekonomikas attīstība uzlabo iedzīvotāju dzīves līmeni kopumā.

4.4. Lai panāktu ilgtspējīgu attīstību un radītu kvalitatīvas darbvietas Āfrikas iedzīvotājiem, kuru skaits līdz 2050. gadam divkāršosies, jo īpaši jāpalielina publiskie un privātie ieguldījumi.

4.5. Jautājums par ieguldījumiem ir kļuvis īpaši svarīgs Āfrikas turpmākajai attīstībai, un tas tiks apspriests sarunās par nolīgumu, kas sekos pēc Kotonū nolīguma. Tā kā pastāv daudz dažādu instrumentu, īpaši liela pievienotā vērtība varētu būt sarunām par tādu ieguldījumu režīmu, kas uz vienlīdzīgu nosacījumu pamata apvieno atbilstošu aizsardzību ieguldītājiem un ilgtspējas saistības, it īpaši attiecībā uz cilvēktiesībām, vides aizsardzību un pienācīga dzīves līmeņa radīšanu.

4.6. Nākamajā budžeta periodā ES plāno palielināt Āfrikai paredzēto finansējumu līdz 40 miljardiem EUR (46,5 miljardiem USD). Cerams, ka šo naudas apjomu papildinās privātie ieguldītāji. Stimula veidā ES vēlas nodrošināt riska garantijas, lai mudinātu privāto sektoru uzņemties saistības un ieguldīt līdzekļus Āfrikas valstīs. Attiecībā uz atbalstu prioritāte būtu jāpiešķir tiem ieguldījumiem, kas nepārprotami atbilst un ir vērsti uz ilgtspējas mērķiem, kuri noteikti programmā 2030. gadam. Papildus riska garantiju sistēmai ir nepieciešama arī atbilstoša pārbaude un uzraudzības sistēma, lai nodrošinātu IAM izpildi. EESK stingri iesaka organizētajai pilsoniskajai sabiedrībai iesaistīties cīņā pret Eiropas līdzekļu ļaunprātīgu izmantošanu.

4.7. Potenciālie ieguldītāji, galvenokārt no MVU aprindām, ziņo, ka ieguldījumu vide nav uzticama – tas attiecas uz politisko stabilitāti, tiesiskumu, intelektuālā īpašuma tiesībām, piekļuvi tirgiem un tirdzniecības nolīgumu īstenošanas stāvokli.

4.8. EESK ierosina izveidot ieguldījumu fondu, kas būtu līdzīgs ESF un kļūtu par līdzieguldītāju ar privātajiem un publiskajiem ieguldījumiem. Šā fonda darbības pamatā vajadzētu būt 2030. gada programmas kritērijiem un principiem, turklāt ir jāatzīst starptautiski pieņemtie pamata standarti ⁽¹⁵⁾. Atbalstītie projekti būtu jāuzrauga un jānorāda centrālos reģistros vai platformās. Saistībā ar visiem projektiem EESK uzsver vēl intensīvāku sadarbību ar organizētu pilsonisko sabiedrību (īpaši EESK) ētisko vērtību ziņā.

⁽¹⁴⁾ Eurostat, 2018. gads.

⁽¹⁵⁾ Piemēram, Trīspusējā deklarācija par principiem attiecībā uz daudznacionāliem uzņēmumiem un sociālo politiku.

4.9. EESK atbalsta tādas vides izveidi, kas ļautu gan Āfrikas, gan Eiropas mikrouzņēmumiem un mazajiem un vidējiem uzņēmumiem vieglāk piekļūt finansējumam un kurā būtu uzlabots gan publisko, gan privāto ieguldījumu tiesiskais regulējums, publiskā iepirkuma sistēmas būtu efektīvākas, ieguldījumi dotu labumu iedzīvotājiem vietējā ekonomikā un veicinātu kvalitatīvu darbvietu radīšanu, kā arī tiktu veicināta vajadzīgo starptautisko standartu ievērošana.

4.10. Tāpat ir jāstiprina Āfrikas finanšu struktūras, lai atbalstītu ilgtermiņa finansēšanu. Tas ir būtisks ilgstošas un ilgtspējīgas attīstības priekšnoteikums. Turklāt daudzās Eiropas valstīs attīstības stūrakmens bija, piemēram, kooperatīvās bankas un valstu attīstības bankas, kas īpaši apkalpo pašvaldības, tādējādi tās ir veicinājušas ieguldījumus Eiropā. Īstenojot šos pasākumus, Eiropas valstis jo īpaši finansēja sociālās un vietējās publiskās infrastruktūras, kas bija svarīgs pamats ne tikai privātajiem ieguldījumiem un ilgstošai ekonomikas izaugsmei, bet arī Eiropas labklājības valstu attīstībai.

4.11. Lai izvairītos no destruktīvas konkurences, Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm savi finanšu instrumenti būtu jākoncentrē uz konkrētiem mērķiem un iestādēm. Dažādu Eiropas un starptautisko iestāžu konkurence ir radījusi pārpratumus un apgrūtināta piekļuvi Āfrikas tirgiem. Ir nepieciešama plašāka kopīga un tieša iesaistīšanās, kontrole un pārredzamība. Šajā jautājumā institucionālo lomu varētu uzņemt pilsoniskā sabiedrība, veicot neatkarīgu uzraudzību.

4.12. Ieguldījumu politikai, ar ko veicina Eiropas privātos ieguldījumus Āfrikā, vajadzētu būt īpaši vērīgai uz to, lai izveidotu reģionālas vērtību ķēdes, ražojot preces, kuras var patērēt galvenokārt Āfrikā, un tādējādi radot vietējos tirgus. Tas varētu līdzināties Eiropas izaugsmes modelim, kāds bija novērojams desmitgadēs pēc Otrā pasaules kara, kad rūpniecības attīstības mērķu sasniegšanā liela nozīme bija vietējiem tirgiem.

4.13. Āfrikas un Eiropas nevalstiskās organizācijas, galvenokārt ar Āfrikas izcelsmi, varētu pildīt tiltu veidošanas funkciju ekonomikas attīstībai un kļūt par dalībniekiem, kas atbalsta ilgtspējīgu ekonomikas attīstību savās izcelsmes valstīs.

5. Tirdzniecība

5.1. ES joprojām ir Āfrikas lielākā tirdzniecības partnere, kas nodrošina 36 % no visa eksporta, tādējādi apsteidzot Ķīnu un ASV. Eiropas Komisijas mērķis ir pastiprināt šo sadarbību un paredzēt tai jaunu līgumisko pamatu.

5.2. Būdamā Āfrikas galvenā tirdzniecības partnere, ES bija iecerējusi piedāvāt Āfrikas valstīm savas visdāsnākās tirdzniecības preferences, izmantojot VPS (un principu "viss, izņemot ieročus" vismazāk attīstītajām valstīm, no kurām daudzas atrodas Āfrikā) vai BTN – it sevišķi ekonomisko partnerattiecību nolīgumus, kuru galvenais mērķis ir attīstība.

5.3. Tomēr pretēji nosacījumiem, ko paredz jaunie ES BTN un Karību jūras reģiona EPN, ES BTN un EPN ar Āfrikas valstīm neparedz mehānismu dialogam ar organizētu pilsonisko sabiedrību. BTN ar Ziemeļāfrikas valstīm vēl neietver ne klauzulas par vietējām konsultantu grupām, ne tirdzniecības un ilgtspējīgas attīstības sadaļu. Savukārt EPN, kuri attiecas uz attīstību, neparedz konsultatīvās komitejas klauzulu, ar ko veicina nevalstisko dalībnieku dialogu par EPN ilgtspējīgu īstenošanu un ietekmi.

5.4. Organizētas pilsoniskās sabiedrības iesaistīšanās un dialogs ar to var notikt arī ārpus (vai paralēli) tirdzniecības nolīgumiem. Tā kā ES un Āfrikas tirdzniecības un ieguldījumu attiecību uzdevums ir veicināt ilgtspējīgu attīstību, šajā procesā būtu jāiesaista visas ieinteresētās personas, nevis tikai valsts līmeņa dalībnieki.

5.5. Pašreizējā Āfrikas un Eiropas tirdzniecības struktūra rada vairākas attīstības problēmas. Pat ratificējot visus EPN, partnervalstis tos faktiski neīsteno. Turklāt tas nav pilnīgi nepamatoti, jo ir bijuši vairāki ziņojumi par Eiropas eksportu, kas izkonkurē vietējās rūpniecības un nozaru attīstību⁽¹⁶⁾. Paplašināta brīvā tirdzniecība rada noteiktas strukturālas pārmaiņas

⁽¹⁶⁾ Piemēram, https://www.deutschlandfunk.de/das-globale-huhn-ghanas-bauern-leiden-unter-gefluegel.766.de.html?dram:article_id=433177; https://www.wienerzeitung.at/nachrichten/wirtschaft/international/835163_Was-Altkleider-fuer-Afrikas-Wirtschaft-bedeutet.html; <https://www.dialog-milch.de/im-fokus-eu-milchpulver-und-der-milchmarkt-in-afrika/>

partnervalstīs, kas iepriekš, īstenojot preferenciālas sistēmas, varēja reglamentēt savas ekonomikas nozares. Tāpat sarunas par EPN tiek vestas ar ekonomiskajiem blokiem, kuru dalībnieki nereti atrodas dažādās situācijās, tādēļ pieeja tirdzniecības politikai var atšķirties. Visbeidzot, visaptveroši tirdzniecības nolīgumi varētu paši par sevi radīt organizatorisku problēmu sarunās ar jaunattīstības valstīm un jaunindustrializētajām valstīm.

5.6. Ciešāka sadarbība ar pilsonisko sabiedrību zināmā mērā ietekmē spēju veidošanu un izmaksas, un tas jāņem vērā, lai varētu ieviest efektīvus iesaistes mehānismus. Attiecībā uz ilgtspējīgas tirdzniecības un ieguldījumu centieniem Eiropas Savienībai vajadzētu daļu tirdzniecības atbalstam paredzēto līdzekļu (varētu norādīt procentuālo daļu) novirzīt tam, lai atbalstītu pilsoniskās sabiedrības līdzdalību, sociālo dialogu un spēju veidošanu.

5.7. Turklāt Āfrika ir iesaistījusies Āfrikas Kontinentālās brīvās tirdzniecības nolīguma (AfCFTA) izstrādē ar mērķi izveidot vienotu Āfrikas tirgu. Līdz šim minēto nolīgumu ir parakstījušas vairāk nekā 40 valstis, un daudzi valsts līmeņa un nevalstiskie dalībnieki visā Āfrikā to uzskata par ārkārtīgi svarīgu. Tam vajadzētu stiprināt Āfrikas iekšējo tirdzniecību, kā arī reģionālo un kontinentālo integrāciju, turklāt attīstīt ekonomikas galvenās nozares visā Āfrikā. ES var efektīvi atbalstīt šos centienus un palīdzēt nodrošināt, ka tās preferenciālie tirdzniecības režīmi ar Āfrikas valstīm un reģioniem (ES BTN ar Ziemeļāfriku, EPN un VPS režīms) palīdz atbalstīt kontinentālās tirdzniecības integrāciju, virzoties uz starpkontinentu tirdzniecības nolīgumu.

6. Ceļā uz jaunu Āfrikas un Eiropas aliansi

6.1. Āfrikai nav vajadzīga labdarība: tai ir vajadzīga patiesa un godīga partnerība atbilstoši Eiropas un Āfrikas ilgtspējīgu investīciju un darbvietu aliansei, kuras izveide tika ierosināta 2018. gada septembrī. Priekšlikumā ir norādīts, ka tas palīdzētu jau nākamajos piecos gados Āfrikā radīt līdz pat desmit miljoniem darbvietu. No tā jāizriet, ka ar šīm darbvietām ir jāgarantē ienākumi, kas nodrošina pienācīgu dzīves līmeni. Alianses uzdevums ir piesaistīt privātos ieguldījumus un izpētīt milzīgās iespējas, kas var dot labumu gan Āfrikas, gan Eiropas iedzīvotājiem un ekonomikai. Eiropas Savienībai vajadzētu apsvērt daudzo ES un Āfrikas tirdzniecības nolīgumu pārveidošanu par starpkontinentu brīvās tirdzniecības nolīgumiem, uz ko balstītos vienlīdzīgu partneru ekonomiskā partnerība. Tādā veidā alianse kalpos kā svarīga politiskā zīme. Šādai partnerībai ir jābalstās uz vienlīdzīgiem nosacījumiem, ņemot vērā asimetriju un attiecīgās spējas.

6.2. Lai tā patiešām būtu alianse, jautājumā jāiedziļinās abām pusēm, turklāt ir jābūt lielākai abpusējai izpratnei, koordinācijai un sadarbībai, turklāt

- Āfrikai ir jāuzņemas līdzatbildība,
- ir jāiesaista ne tikai valsts pārvalde,
- ir jāpiedalās visiem nevalstiskajiem dalībniekiem,
- ir jāizvirza mērķis nodrošināt pienācīgus dzīves apstākļus visiem Āfrikas iedzīvotājiem.

7. Periods pēc Kotonū nolīguma un pilsoniskās sabiedrības nozīme

7.1. Eiropas Komisija ir uzsākusi sarunas par jaunu vērienīgu partnerību ar 79 ĀKK valstīm. Gan ĀKK, gan ES uzskata, ka Kotonū nolīguma sasniegums ir "politiskā dimensija", un vēlas to saglabāt. Galvenā uzmanība tiek pievērsta politiskajam dialogam par valstiski, reģionāli un globāli savstarpēji interesējošiem jautājumiem, kā arī paustajām saistībām nodrošināt cilvēktiesības, labu pārvaldību, mieru un stabilitāti.

7.2. Šādām jaunām godīgas tirdzniecības attiecībām ar Āfrikas valstīm vajadzētu sekmēt pienācīgas kvalitātes nodarbinātību un atbalstīt sabiedriskos pakalpojumus. Īstenojot tirdzniecības politiku, jānodrošina, ka tiek pilnībā ievērotas un aizsargātas cilvēktiesības, darbvietu kvalitāte un vide, turklāt jāņem vērā mazāk attīstīto valstu attīstības vajadzības. Tirdzniecība var sniegt lieliskas iespējas, taču tikai tad, ja tā rada kvalitatīvas darbvietas un veicina ilgtspējīgu izaugsmi. Ar katru tirdzniecības nolīgumu būtu jānodrošina organizētas pilsoniskās sabiedrības iesaistīšana, laba pārvaldība un pārredzamība.

7.3. EESK ir pildījusi svarīgu lomu pilsoniskās sabiedrības attiecību veicināšanā saskaņā ar Kotonū nolīgumu. Tagad ir jārūpējas, lai EESK un tās struktūras tiktu vēl vairāk iesaistītas un kļūtu par būtisku elementu nolīgumā, kas sekos Kotonū nolīgumam. Tādā veidā ES pilsoniskajai sabiedrībai būs iespēja palīdzēt Āfrikas valstu pilsoniskajai sabiedrībai kļūt par drošu un uzticamu partneri ieguldītājiem.

Briselē, 2019. gada 12. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

**Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Lietošanas vērtība” atgriežas:
jaunas perspektīvas un izaicinājumi Eiropas produktiem un pakalpojumiem”**

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 97/04)

Ziņotājs: **Dimitris DIMITRIADIS**

Pilnsapulces lēmums	24.1.2019.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	19.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts	191/3/4
(par/pre/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) uzskata, ka par Eiropas modernās konkurētspējas pamatu un smaguma centru var kļūt inovatīvi, augsti specializēti produkti un pakalpojumi ar vispāratzītām un sertificētām svarīgākajām īpašībām, kuras atbilst klientu vajadzībām, kā arī sociālās un vides ilgtspējas prasībām. Šā atzinuma mērķis ir atbilstoši globālajām un sistēmiskajām sociālekonomiskajām pārmaiņām noteikt eiropeisko identitāti.

1.2. EESK uzskata, ka neseno norišu dēļ lietošanas vērtība atkal nonāk mūsdienu konkurences priekšplānā. Tas veicina ilgtspējīgu Eiropas ražošanas pārorientēšanu visos sektoros un nozarēs. Eiropas mazie un vidējie uzņēmumi (MVU) līdztekus to pierādītajai sociālekonomiskajai ietekmei var kļūt par svarīgu faktoru, kas palīdzētu pārdefinēt Eiropas stāvokli mūsdienu darba sadalījumā, atbildot uz pasaules pieprasījumu pēc daudzveidības.

1.3. Lietošanas vērtības atgriešanās sader ar Eiropas pamatietzīmēm – ievērojamu sociālo un kultūras, ģeoloģisko un klimata daudzveidību. Tas liecina, cik svarīgi ir tiekties uz augsti specializētiem produktiem un pakalpojumiem: konkurētspējas labad ražošanas procesiem būtu jāatbilst arī sociālās un vides ilgtspējas pasākumiem.

1.4. Ņemot vērā milzīgos apjomradītos ietaupījumus jaunietekmes un jaunattīstības valstu ekonomikā un sociālās atbildības un atbildības par vidi noliegšanu vienlaikus ar agresīva protekcionisma atgriešanos daudzās attīstītajās valstīs, specializētu, kvalitatīvu un ilgtspējīgu ražošanas modeļu ieviešana ne tikai Eiropai, bet arī visai pasaulei, iespējams, ir labākais (ja ne vienīgais) veids, kā izkļūt no šī slazda.

1.5. Šajā nolūkā EESK iesaka veikt šādus politikas pasākumus: i) valstu un ES pārvaldībā piemērot uz lietošanas vērtību orientētu rīcībpolitiku kombināciju, kas teritoriāli pielāgota vietējām īpatnībām un vajadzībām; ii) izstrādāt līdzīgu vērienīgu rūpniecības politiku Eiropai un popularizēt (daļēji) autonomu ražotāju klasteru veidošanu un kooperatīvismu, vienlaikus saglabājot apjomradītu ieguvumu dažādību un priekšrocības specifiskos produktu aprites cikla segmentos; iii) vispārēji ieviest rūpniecības simbiozes sistēmu, lai popularizētu aprites ekonomiku; iv) uzlabot piekļuvi finanšu resursiem, īstenojot kapitāla tirgu savienības rīcības plānu un veicinot mikrofinansēšanas rīkus, kā arī piemērojot zaļo un ar lietošanas vērtību saistītu pieeju banku sektorā.

1.6. Profesionālā izglītība un apmācība (PIA) un mūžizglītība paver lielisku iespēju veidot tīklus un klasterus, lai pazeminātu cilvēka pilnveidošanās izmaksas, un stiprināt būtiskas horizontālas spējas.

1.7. Nākamā joma, kurā vajadzīgi politikas pasākumi, ir piekļuve datiem un datu pārvaldības spēja. Taču nodrošināt gan digitālo suverenitāti, gan fizisko un juridisko personu privātumu var būt tehniski un juridiski sarežģīts uzdevums. No otras puses, produktu ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem ir jābūt arī iespējai un spējai izmantot nepieciešamās metodes un procesus – digitalizētus vai ne. Līdztekus atklātā pirmkoda programmatūras nodrošināšanai šī diskusija aizved atpakaļ pie PIA un mūžizglītības nepieciešamības.

2. Atzinuma konteksts

2.1. "Lietošanas vērtība" ir atbilde uz jautājumu "kādam nolūkam ir derīgs produkts vai pakalpojums". Plašākā, holistiskā pieejā tajā ir ietverti visi dažādie pozitīvie vai negatīvie lietojumi, kas ir tieši saistīti vai netieši izraisīti. Lietošanas vērtība attiecas uz visām reālajām, objektīvajām un/vai subjektīvi gaidītajām produkta vai pakalpojuma īpašībām visā tā aprites ciklā ("no šūpuļa līdz kapam"). Viss materiālais vai nemateriālais, kam ir lietošanas vērtība, ir "saimniecisks labums". "Komerzializētas ekonomikas" laikmetā maiņas vērtība (cena) ir izspiedusi lietošanas vērtību no tirgus, tāpēc labākajā gadījumā lietošanas vērtībai būtu jāatspoguļojas cenā.

2.2. Mūsdienās darba ražīguma pieauguma paātrināšanās dēļ cilvēku vajadzības pakāpeniski pārveidojas, lai apmierinātu vēlmi pēc dažādības, nevis kvantitātes, kas pasaules vadošajos tirgos jau sen ir piesātināta. Kopumā patērētāju vēlmes pārvirzās uz produktiem un pakalpojumiem ar specializētām, diferencētām, sertificētām īpašībām. Tas ir raksturīgi pat jaunietekmes tirgiem īpašos vietējā pieprasījuma segmentos atkarībā no vecuma, izglītības, nodarbošanās, urbanizācijas pakāpes u. c.

2.3. Nav pārsteigums, ka jaunāko tehnoloģisko un procesuālo atjauninājumu mērķis ir palielināt ražīgumu ne tikai attiecībā uz kvantitatīvu ražošanu masveidā, bet it īpaši attiecībā uz ražošanu ar diferencētām īpašībām, tādējādi uzlabojot tiešo atbilstību starp ražošanu un pastāvošajām vēlmēm.

2.4. Turklāt tehnisko pārmaiņu paātrināšanās rezultātā preces arī zaudē tipisko komerciālo raksturu un izraisa pakāpeniskas dekomercializācijas procesu, lai arī dažādā mērā dažādās ekonomikas nozarēs. Viss minētais atkal atgriež lietošanas vērtību mūsdienu konkurences priekšplānā, un tas varētu kalpot par pamatu ilgtspējīgai Eiropas ražošanas pārorientēšanai visās nozarēs.

2.5. Šķiet, ka ES iestādes ir pamanījušas šīs strukturālās pārmaiņas. Paziņojumā COM(2017) 479 Komisija pievēršas vajadzībai ieguldīt gudrā, novatoriskā un ilgtspējīgā Eiropas rūpniecībā. EESK uz to atbildēja ar pieprasīto atzinumu ⁽¹⁾, uzsverot vajadzību izvērst MVU darbību un veicināt attiecīgās inovācijas.

2.6. Nesen publicētā izpētes atzinumā EESK aicināja piemērot holistisku pieeju, kurā izaugsme, klimata un vides jautājumi, kā arī sabiedrības problēmas tiktu saskaņotas ar taisnīgas pārejas koncepciju. Pamatojoties uz to, Komiteja mudināja Komisiju un dalībvalstis "pieņemt ilgtermiņa visaptverošu stratēģiju, kurai ir globāls redzējums", nosakot, ka "Eiropas pievilcība ir jāizvirza par prioritāti ikvienā rūpniecības politikā, kas balstās uz inovāciju un konkurētspēju" ⁽²⁾.

2.7. Ņemot vērā dilemmu starp augstajām izmaksām un siltumnīcas efekta novēršanu, EESK nesenākā pašiniciatīvas atzinumā par rūpniecības nozaru skatījumu uz klimata un enerģētikas politikas saskaņošanu ⁽³⁾ pēta, cik lielā mērā tehniski un juridiski iespējami robežšķērsošanas kontekstā ir ar oglekļa cenas pielāgošanu saistīti pasākumi attiecībā uz siltumnīcefekta gāzu emisiju iekšējo cenu. Minētajā dokumentā EESK iesaka Komisijai padziļināti izskatīt šo un citus politikas variantus, piemēram, reformētu emisiju kvotu tirdzniecības sistēmu (ETS), oglekļa cenas pielāgošanu uz robežas un PVN likmi, kas būtu pielāgota oglekļa dioksīda emisiju intensitātei.

2.8. Šis pašiniciatīvas atzinums iet soli tālāk. Tajā norādīts, kam jābūt ietvertam visaptverošā pieejā rūpniecības politikai, lai globālajā kontekstā mainītu Eiropas preču ražošanas un pakalpojumu sniegšanas pozīciju, pamatojoties uz ekoloģiski sociālu un atvērtu tirgus modeli, kas atbilstu ES tradīcijai un nākotnei.

⁽¹⁾ OV C 227, 28.6.2018., 70. lpp.

⁽²⁾ OV C 197, 8.6.2018., 10. lpp.

⁽³⁾ OV C 353, 18.10.2019., 59. lpp.

3. Mikrolīmenis

3.1. Minētās strukturālās pārmaiņas atjaunina MVU "lietderīgumu" – papildus pierādītai sociālekonomiskajai ietekmei, ko tie atstāj, radot ievērojamu pievienoto vērtību mūsdienu sabiedrībā un veidojot jaunas darbvietas, MVU var kļūt par galveno faktoru, kas, ņemot vērā to spēju reaģēt uz nišas tirgu konkrētajām vajadzībām un pasaulē augošo pieprasījumu pēc dažādības, ļaus mainīt Eiropas ražošanas pozīciju.

3.2. Atzīstot, ka MVU ir svarīgi mūsdienās, tie netiek automātiski labāk aizsargāti. Tāpēc viens no šā atzinuma mērķiem ir palīdzēt atrast jaunus veidus, kā atbalstīt Eiropas mazos un vidējos ražotājus, lai palīdzētu tiem pārvarēt ar apjomu saistītus nelabvēlīgus apstākļus. EESK atkārtoti aicina popularizēt jaunus tīklu un klasteru veidošanas un kooperatīvisma metodes, saglabājot ražotāju autonomiju, lai ražotu diferencētus kvalitatīvus produktus, kamēr daži saražotās produkcijas aprites cikla segmenti tiktu apkalpoti kopīgi, izmantojot apjomradītus ietaupījumus. Tas varētu attiekties, piemēram, uz preču izstrādi un tirgvedību, jaunuzņēmumu inkubatoru un pirmsinkubatoru izveidi, transportu un loģistiku, piekļuvi finanšu resursiem, uz piekļuvi lielajiem datiem un specializētām datubāzēm un uz to izmantošanu, kā arī uz savstarpēju savienojamību aprites ekonomikas kontekstā.

3.3. Eiropas uzņēmumu un it īpaši MVU gadījumā ir ļoti svarīgi uzlabot piekļuvi finanšu resursiem un pakalpojumiem. Ir būtiski īstenot Kapitāla tirgu savienības rīcības plānu, jo tajā ierosināti mikrofinansēšanas rīki inovācijai, jaunuzņēmumiem un biržas sarakstos nekotētiem uzņēmumiem, kā arī metodes, kas ļautu vienkāršāk ienākt un piesaistīt kapitālu publiskā iepirkuma tirgos utt. Turklāt, ņemot vērā vides un sociālo aspektu nozīmi saistībā ar precēm un pakalpojumiem (vai nu tieši, vai netieši), būtu vairāk jāveicina zaļa un ar lietošanas vērtību saistīta pieeja banku sektorā. Piemēroti kompetenču centri varētu būt ļoti noderīgi, lai palīdzētu MVU iekļaut savā darbībā ilgtspējas principus.

3.4. Īpaša uzmanība būtu jāpievērš arī pārejai uz aprites ekonomiku, mudinot ražotājus sadarboties un efektīvi dalīties ar resursiem. Šajā nolūkā EESK uzsver, cik svarīgi ir sniegt Eiropas patērētājiem visobjektīvāko informāciju, kā arī norāda uz to, ka jāveido ekonomiskie parki un rajoni. Ražošanas un pakalpojumu uzņēmumu kopiena var uzlabot ekoloģisko un ekonomikas sniegumu, sadarbojoties vides un resursu, tostarp ar enerģētiku, ūdeni un materiāliem saistītu, jautājumu risināšanā. Šāda telpiskā "simbioze" veicina dalīšanos ar resursiem starp vienas nozares uzņēmumiem vai pat starp dažādām nozarēm.

3.5. Rūpnieciskās simbiozes priekšrocības ir jūtamas visos ilgtspējas līmeņos: augšupējo un lejupējo savienojumu paplašināšana rūpnieciskajos parkos un ražošanas rajonos pārvērš atkritumu likvidēšanas un apstrādes izmaksas par peļņas centru, samazinot izejvielu izmaksas, maksimāli palielinot nepietiekami izmantoto resursu un iekārtu lietojumu, sadalot jaunas infrastruktūras izmaksas, kā arī veicot ieguldījumus sadarbībā ar ieinteresētajām personām no tās pašas vai pat citām nozarēm.

3.6. Turklāt resursu apsaimniekošana kļūst par inovācijas avotu, kas pievieno vērtību "nederīgiem" vai "neizmantojamiem" resursiem un paver jaunas uzņēmējdarbības iespējas, vienlaikus ļaujot nodrošināt atbilstību regulējumam un likvidējot finansiālu sankciju piemērošanas risku. Tikpat svarīgi ir arī ieguvumi vides jomā: pateicoties rūpnieciskajai simbiozei, samazinās izejvielu patēriņš, neto atkritumu radīšana un oglekļa emisijas, neiespaidojot saimniecisko darbību. Šie faktori var kalpot par pamatu atpazīstamai galaproduktu globālai sertifikācijai, ar ko vēl vairāk uzsvērt Eiropas produktu un pakalpojumu kvalitāti.

3.7. Eiropas uzņēmumu un it īpaši mazo un vidējo ražotāju spējas uzlabošana efektīvi pārvaldīt attiecīgus datus un informāciju (jauns nozīmīgs jēdziens ir "uzņēmējdarbības analīze" (*business intelligence*)) palielina to izdzīvošanas izredzes, kā arī spēju pielāgoties mainīgam globālajam tirgum:

— viedāka resursu izmantošana, jo reāllaika dati par produktu stāvokli, piemēram, transportlīdzekļiem un citām mašīnām, ļauj uzņēmumiem konstatēt iespējamās problēmas un profilaktiski plānot apkopi un remontu, tādējādi paildzinot produktu darbību,

— lielāka apgādes drošība, pateicoties pašreizējai pārejai uz aprites ekonomiku, t. i., mazāka atkarība no "neskartiem" resursiem un plašāka reciklēto preču izmantošana, kā rezultātā samazinās uzņēmumu pakļautība svārstīgām izejvielu cenām, tādējādi palielinot uzņēmumu noturību,

- produktu nodrošināšana kā pakalpojums un sensoru izmantošana, lai pārraudzītu to lietojumu, – patērētāji maksā atbilstoši patēriņam, savukārt uzņēmumi saglabā īpašumtiesības uz produktu. Līdz ar to produkti tiek izmantoti ilgāk un klienti maksā tikai par faktiski izmantoto,
- lielāka elastība un konkurētspēja, jo pienācīgi tiek risināti tādi jautājumi kā augstāks svārstīgums, mijiedarbība ar klientiem un lojalitāte, kā arī atkritumu likvidēšanas augstās izmaksas,
- jaunas iespējas radošai attieksmei pret klientiem, kas ļauj uzņēmumiem veidot ar viņiem personīgākas pakalpojumu sniegšanas attiecības un labāk pielāgot produktus un pakalpojumus.

3.8. Visbeidzot, tīklu un klasteru veidošanas jautājums ir aktuāls arī attiecībā uz darbiniekiem nepieciešamo prasmju pilnveidošanu. Eiropas Profesionālās izglītības attīstības centrs (*Cedefop*) ir uzsvēris ka profesionālās izglītības un apmācības iestādēm, universitātēm, pētniecības centriem un uzņēmumiem vairāk jāsadarbojas, it īpaši attiecībā uz mācīšanos darbavietā. Horizontālās prasmes būtu jāstiprina ar izglītības un arī mūžizglītības palīdzību, lai radītu elastīgākus ražošanas procesus un uzlabotu radošumu un inovāciju, tostarp saistībā ar digitālo pārveidi u. c.

4. Makrolīmenis

4.1. Reindustrializācija kā daudznozaru ražošanas struktūras atjaunošana Eiropā izteikti parādījās pēc deindustrializācijas perioda un citu, lielākoties ārpus Eiropas esošu reģionu, sniegto ārpalpojumu izmantošanas pieauguma. Atzīts, ka daudzveidīgas, produktīvas un ilgtspējīgas “ekosistēmas” atjaunošana vairākos veidos labvēlīgi ietekmē sociālekonomisko attīstību. Tas ir tāpēc, ka tā: i) rada produktīvus augšupējus un lejupējus savienojumus; ii) stiprina vietējos tirgus; iii) samazina ražošanas atkarības pakāpi, tā sekmējot vietējās ekonomikas noturību; un iv) veicina starpnozaru pētniecības un izstrādes darbības, palielinot inovāciju attiecībā uz ražošanas procesiem un piedāvāto produktu un pakalpojumu īpašībām.

4.2. Lai Eiropas ražošanā nodrošinātu pagrieziena un izmantotu pasaulē vērojamo ražošanas repatriācijas tendenci, Eiropas konkurētspējai ir sevi atkārtoti jāapliecina mūsdienu internacionalizētajos tirgos. Globālās vērtību ķēdes piedzīvo ievērojamas pārmaiņas: i) pastāvīga saraušanās kopš globālās finanšu krīzes; ii) “reģionalizācija” kā stratēģija, kuras mērķis ir tuvināties galvenajiem patēriņa tirgiem; iii) ražošanas ķēžu telpiskā sadalījuma pārstrukturēšana.

4.3. Kvalitātes izvēršana par prioritāti līdztekus cenai un preču ierastā komerciālā rakstura zaudēšana atbilst Eiropas pamatiezīmēm, proti, tas ir sociālā, kultūras, ģeoloģiskā un klimata ziņā daudzveidīgs reģions, kurā vienlaikus – vai, iespējams, tieši šā iemesla dēļ – MVU joprojām ir svarīgi kā ekonomikas “pastiprinātāji”. Tāpēc par Eiropas modernās konkurētspējas pamatu un smaguma centru var kļūt inovatīvi, augsti specializēti produkti un pakalpojumi ar atzītām un sertificētām svarīgākajām iezīmēm, kas atbilst klientu vajadzībām, kā arī sociālajai un vides ilgtspējai.

4.4. Šis arguments ir vēl jo pārliecinošāks, ja ņemam vērā, ka šobrīd top divpolāra pasaule: milzīgi apjomradīti ietaupījumi jaunietekmes un jaunattīstības valstīs un sociālās atbildības un atbildības par vidi noliegšana vienlaikus ar agresīvu protekcionalisma atgriešanos daudzās attīstītajās valstīs, un Eiropa atrodas tam visam pa vidu (piemēram, tirdzniecības karā starp ASV un Ķīnu). Iespaidīgas tehniskās, sociālās un demogrāfiskās pārmaiņas ievieš ievērojamas izmaiņas globālās ekonomikas raksturā un struktūrā, un rodas jauni vietējie tirgi un vajadzības. Pielāgošanās sistēmiskām norisēm un iepriekš minēto specializētas, kvalitatīvas un ilgtspējīgas ražošanas kritēriju pieņemšana varētu būt izeja ne tikai Eiropai, bet arī visai pasaulei.

5. Attiecīgs politikas priekšlikums vietējā, valsts un ES līmenī

5.1. Lai pievērstos visiem izaicinājumiem, kas saistīti ar Eiropas identitātes noteikšanu un Eiropas produktu un pakalpojumu lomas apliecināšanu globālajā ekonomikā, Eiropas Savienībai un tās dalībvalstīm daudz vairāk resursu jāiegulda pētniecībā un izstrādē, izglītībā, infrastruktūrā un inovatīvās tehnoloģijās. Šajā nolūkā, kā to pieprasa Eiropas sociālie partneri, pilsoniskā sabiedrība un citas ieinteresētās personas, Eiropai ir vajadzīga vērienīga rūpniecības politika, kas koncentrējas uz inovāciju, viedu regulējumu, sociālo partnerību, brīvu tirdzniecību, sociālo atbildību un atbildību par vidi.

5.2. Tā kā globālā konkurence strauji mainās un kļūst arvien spēcīgāka, ir neizbēgami jāpievēršas tirdzniecības politikai. Turklāt tā ir būtiski svarīga, lai novērstu iekšēji radītas tirgus nepilnības. Tomēr, lai neieklātu protekcionisma spirāles slazdā, valstu un ES pārvaldības iestādēm būtu jāizstrādā un jāpiemēro uz lietošanas vērtību orientēta politikas pasākumu kombinācija, kas ir teritoriāli pielāgota vietējām iezīmēm un vajadzībām: i) standartizācijas un sertifikācijas pasākumi Eiropas zīmolu aizsardzībai iekšzemē un reklāmai ārvalstīs; ii) (pro)aktīva ekonomikas diplomātija, kas izmanto starptautiskās politiskās, kultūras un sociālekonomiskās saiknes; iii) publiskā sektora iepirkuma izmantošana kā instruments kvalitātes standartu nodrošināšanai Eiropas tirgos; iv) veicināt nepieciešamos ieguldījumus infrastruktūrā un institucionālās vienošanās, kas vēl vairāk stiprina vietējās produkcijas konkurētspēju.

5.3. Minētajam viedajam tirdzniecības regulējumam jābūt saskaņotam ar viedu ES un valstu rūpniecības politiku: i) digitalizācija, kiberizācija un mākslīgā intelekta lietojumprogrammas ražošanā; ii) ieguldīt diferencētāku un augsti specializētu produktu un pakalpojumu izstrādē; iii) ieguldīt tehniskajā spējā efektīvi ražot diferencētus paveidus; iv) veicināt (daļēji) autonomu ražotāju klasteru veidošanu un kooperatīvismu, tomēr konkrētos, rūpīgi izvēlētos produktu aprites cikla segmentos saglabājot dažādības atbilstību apjomradītiem ieguvumiem; v) vispārēji izplatīt rūpnieciskās simbiozes sistēmu, lai veicinātu aprites ekonomiku; vi) vairāk stiprināt saiknes starp ražošanu, no vienas puses, un pētniecību un izstrādi no otras puses, arī mazāk inženiertehniskās zinātnes jomās (sk. attiecīgo diskusiju par jauno programmu "Apvārsnis Eiropa" 2020.–2025. gadam).

5.4. It īpaši iepriekšminētās mērķorientētās klasteru veidošanas un rūpnieciskās simbiozes popularizēšanai būs vajadzīgi reģionāli un konkrētās nozarēs specifiski pētījumi, lai atklātu tos vietējās ražošanas segmentus, kuros varētu īstenot dažādus tīklu veidošanas un kooperatīvisma veidus.

5.5. Kā jau iepriekš minēts, PIA un mūžizglītība ir gan rīks tīklu un klasteru veidošanai, ar ko nodrošināt apjomradītus ieguvumus attiecībā uz cilvēku pilnveidošanās izmaksām, kas jāsedz darba devējiem, gan arī veids, kā stiprināt izšķiroši svarīgas spējas radošuma, inovācijas un pielāgojamības palielināšanai ražošanas procesā. Turpmākajā Eiropas PIA un mūžizglītības politikā šīs horizontālās prasmes visos līmeņos būs jāizvirza par prioritāti dažādos veidos, tostarp piemērojot jaunas mācīšanās metodes, izmantojot aktuālas tehnoloģijas un jaunus finansēšanas mehānismus, lai tādējādi palīdzētu ražojošiem uzņēmumiem ieviest jaunākos sasniegumus un tos izmantot jaunu diferencētu produktu izstrādē.

5.6. Piekļuve datiem un spēja pārvaldīt datus ir nākamā politisko pasākumu joma, kas saistīta ar mērķi palīdzēt Eiropas ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem reaģēt uz globalizēto tirgu mūsdienu attīstību un izmantot savas salīdzinošās priekšrocības īpaši specializētu produktu un pakalpojumu jomā. Mazajiem un vidējiem uzņēmumiem tas ir īpaši svarīgi. Taču brīvāka piekļuve datiem palielina datu ļaunprātīgas izmantošanas risku. Nodrošināt gan digitālo suverenitāti, gan fizisko un juridisko personu privātumu var izrādīties tehniski un juridiski sarežģīts uzdevums, taču tas ir ļoti svarīgi.

5.7. Visbeidzot, līdztekus jau tagad vienkāršākai piekļuvei arvien lielākam datu apjomam, produktu ražotājiem un pakalpojumu sniedzējiem ir arī jādod iespēja un jābūt spējīgiem izmantot datu pārvaldībai nepieciešamo instrumentu kopumu, kas ietver digitalizētas un nedigitalizētas metodes un procesus. Uzņēmējdarbības analīze (*business intelligence*) ir salīdzinoši jauns termins attiecīgajā literatūrā, un tas raksturo tieši spēju lietderīgi izmantot informāciju un datu kopumus. Līdztekus tehniskajiem un juridiskajiem pasākumiem, ar kuriem nodrošināt atklātā pirmkoda programmatūru, šī diskusija aizved atpakaļ pie attiecīgajām horizontālajām prasmēm, kas ir jāattīsta, izmantojot PIA un mūžizglītību.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Kopīgi ES obligātie standarti bezdarba apdrošināšanas jomā – konkrēts pasākums virzībā uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra efektīvu īstenošanu”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 97/05)

Ziņotājs: **Oliver RÖPKE**

Pilnsapulces lēmums	15.3.2018.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sākumā	15.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts (par/pre/atturas)	141/65/14

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. ES sociālajā samītā, kas notika 2017. gada 17. novembrī Gēteborgā, tika svinīgi proklamēts **Eiropas sociālo tiesību pīlārs**. Lai pīlāru iedzīvinātu, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jāveic konkrēti pasākumi tā efektīvai īstenošanai.

1.2. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) norāda uz **Eiropas sociālo tiesību pīlāra 13. principu par bezdarba apdrošināšanas pabalstiem**. Saskaņā ar to bezdarbniekiem ir tiesības saņemt atbilstošu atbalstu no valsts nodarbinātības dienestiem, lai no jauna iesaistītos darba tirgū, un tiesības uz **pietiekamiem pienācīga ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstiem**, kas atbilst viņu iemaksām un valsts noteikumiem par tiesībām pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu. Minētajiem pabalstiem nevajadzētu stimulēt bezdarbniekus necensties ātri atgriezties darba tirgū.

1.3. Neskatoties uz valstu atšķirīgajām iezīmēm, bezdarba apdrošināšana ir nozīmīga visu dalībvalstu sociālo sistēmu sastāvdaļa. EESK piekrīt Komisijai, ka dalībvalstu **bezdarba apdrošināšanas sistēmās** piemēroti **uzlaboti standarti** nodrošina **labāku darba tirgus darbību** un ka dalībvalstīm, kurās ir dāsnākas bezdarba apdrošināšanas sistēmas un kuras vairāk tērē aktīva darba tirgus politikai un pasākumiem, labāk izdodas bezdarbniekus no jauna ilgtspējīgi integrēt darba tirgū⁽¹⁾. Vienlaikus EESK uzsver svarīgo automātiskā stabilizatora funkciju.

1.4. Tādā jomā kā bezdarba apdrošināšanas pabalsti pašlaik vērojamas būtiskas dalībvalstu atšķirības. EESK norāda uz 2019. gada vienoto nodarbinātības ziņojumu, kurā minēts: lai palīdzētu darba meklētājiem iekļūt darba tirgū, **pats galvenais** ir nodrošināt pietiekamus atbilstoša ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstus, kas ir pieejami visiem darba ņēmējiem un ko papildina efektīvi darba tirgus politikas pasākumi⁽²⁾.

1.5. EESK atkārtoti aicina nodrošināt augstus nodarbinātības un sociālos standartus⁽³⁾ un tāpēc iesaka izvirzīt **mērķus** attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstiem dalībvalstīs. Mērķi būtu jānosaka attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu un seguma rādītāju**. Turklāt EESK iesaka izvirzīt mērķus, kas attiecas uz **apmācību un iesaistīšanu darba tirgū**.

⁽¹⁾ Eiropas pusgada tematiskā faktu lapa “Bezdarbnieka pabalsti”, 2017. g.

⁽²⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽³⁾ OV C 62, 15.2.2019., 165. lpp.

1.6. Vispirms mērķi attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu būtu jānosaka un jāuzrauga **salīdzinošās novērtēšanas procesā, kas norit Eiropas pusgada satvarā**. EESK atkārtu savu ieteikumu, ka Eiropas sociālo tiesību pilāram būtu jāietekmē arī ES ekonomikas pārvaldība⁽⁴⁾. EESK uzskata, ka Eiropas pusgadā **konkrētām dalībvalstīm adresētajos ieteikumos** būtu jāietver īpaši mērķi attiecībā uz **neto ienākumu aizvietoējuma rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**, kā arī **apmācību un iesaistīšanu darba tirgū**. Konkrētām valstīm adresētus ieteikumus sagatavo Komisija, pieņem Padome un apstiprina Eiropadome.

1.7. Konkrētām valstīm adresētajiem ieteikumiem būtu jābalstās uz integrētajām pamatnostādņēm⁽⁵⁾. Saskaņā ar **7. pamatnostādni 2018. gada nodarbinātības politikas pamatnostādņēs⁽⁶⁾, kas ir spēkā arī 2019. gadā⁽⁷⁾**, dalībvalstīm būtu jānodrošina bezdarbniekiem tiesības uz **pietiekamiem pienācīga ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstiem**, kuri atbilst viņu iemaksām un valsts noteikumiem par tiesībām pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu, tomēr šādiem pabalstiem nevajadzētu stimulēt bezdarbniekus necensties ātri atgriezties darba tirgū.

1.8. Eiropas sociālo tiesību pilāru papildina sociālo rezultātu pārskats, ar ko tiek uzraudzīta pilāra īstenošana, sekojot līdzi attīstības tendencēm un panākumiem dalībvalstīs un ņemot tos vērā Eiropas pusgadā. EESK iesaka turpmāk sociālās jomas rezultātu pārskatā uzraudzīt arī bezdarba apdrošināšanas pabalstus. Komiteja arī iesaka **sociālo rezultātu pārskatu papildināt ar bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinošu novērtēšanu**. Tāpēc EESK ļoti atzinīgi vērtē Komisijas pašreizējos centienus saistībā ar bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinošo novērtēšanu, tomēr šie centieni būtu jāpastiprina un jāpapildina ar pastāvīgu uzraudzības procesu.

1.9. Bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinoša novērtēšana tiek ierosināta, lai sasniegtu tādas **mērķus kā augšupēja dalībvalstu sociālā konverģence un darba tirgus darbības uzlabošana**. Salīdzinošās novērtēšanas procesam ir jābūt balstītam uz pašreizējā stāvokļa analīzi, ko nedrīkst saīsināt vai izskaistināt. Salīdzinošās novērtēšanas process nedrīkst aprobežoties ar uzraudzību un novērtēšanu. Dalībvalstīm būtu jāamcās vienai no otras, analizējot labākos rezultātus (**salīdzinošā mācīšanās**), un jāveic uzlabojumi (**salīdzinošā rīcība**).

1.10. Bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinošā novērtēšana būtu jāvada Komisijai. Kritēriji būtu jānosaka, **pastāvīgi un aktīvi iesaistot sociālos partnerus**.

1.11. **Sociālajiem mērķiem** ir ar laiku jānodrošina sociāla konverģence. Cilvēkiem ir jāierauga, ka Eiropas sociālo tiesību pilārā paredzētie principi ir ne tikai uzrakstīti uz papīra, bet arī reāli ieviesti un pakāpeniski uzlabo viņu dzīves apstākļus.

1.12. EESK iesaka rūpīgi uzraudzīt un novērtēt salīdzinošās novērtēšanas procesa rezultātus. Ja neizdodas panākt pietiekamu progresu virzībā uz vēlamo rezultātu, būtu jāievieš juridiski saistošs instruments, lai atbalstītu un papildinātu dalībvalstu centienus modernizēt bezdarba apdrošināšanas sistēmas. Līdztekus **Padomes ieteikumam**, kas ir orientēts dalībvalstīm, EESK iesaka **saskaņā ar LESD 153. pantu** pieņemt **direktīvu, kurā būtu noteikti juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām. Minētajā direktīvā būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietoējuma rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**.

1.13. Juridiski saistoši obligāti standarti būtu jāpiemēro pakāpeniski, atbilstošā laika periodā, kas noteikts tā, lai visas dalībvalstis var panākt atbilstību kopējiem standartiem.

1.14. Kā minēts LESD 153. pantā, nedrīkst ietekmēt **dalībvalstu tiesības definēt savu sociālā nodrošinājuma sistēmu pamatprincipus** un nedrīkst būtiski ietekmēt šo sistēmu finansiālo līdzsvaru. Šis princips būtu jāievēro neatkarīgi no dalībvalsts sistēmas veidola un satura. Dalībvalstīm nebūtu liegts izmantot Līgumā paredzētās tiesības saglabāt vai ieviest

(4) OV C 81, 2.3.2018., 145. lpp.

(5) OV L 224, 5.9.2018., 4. lpp.

(6) OV L 224, 5.9.2018., 4. lpp.

(7) OV L 185, 11.7.2019., 44. lpp.

stingrākus aizsardzības pasākumus. Turklāt īpaša uzmanība jāpievērš valstu apdrošināšanas sistēmu atšķirīgajai organizācijai, sociālo partneru iesaistei, kā arī finansēšanai.

2. Pašreizējais stāvoklis un atzinuma konteksts

2.1. Pēc sāpīgās 2008. gada ekonomikas un finanšu krīzes un tās radītās nestabilitātes atsākusies ekonomikas izaugsme un bezdarba līmenis pazeminās. Tomēr **darba tirgus pašreizējā atlabšana** visās dalībvalstīs, reģionos un iedzīvotāju grupās nenorit vienādi. Šajā saistībā EESK norāda uz 2019. gada vienoto nodarbinātības ziņojumu ⁽⁸⁾.

2.2. EESK piekrīt Padomes viedoklim, ka dalībvalstīm un Eiropas Savienībai būtu jānovērš ekonomikas un finanšu krīzes sociālās sekas un jāstrādā pie tā, lai **izveidotu iekļaujošu sabiedrību**. Būtu jāmazina nevienlīdzība un diskriminācija. Būtu jānodrošina piekļuve un iespējas visiem un būtu jāmazina nabadzība un sociālā atstumtība, it īpaši nodrošinot **darba tirgus un sociālās aizsardzības sistēmu efektīvu darbību** ⁽⁹⁾.

2.3. **Stratēģijā “Eiropa 2020”** Eiropas Savienība ir izvirzījusi mērķi līdz 2020. gadam par 20 miljoniem samazināt **nabadzības un sociālās atstumtības** riskam pakļauto cilvēku skaitu. Šis ir **tāls mērķis**. Lai gan kopš 2012. gada (kad gandrīz 25 % visu ES iedzīvotāju bija pakļauti nabadzības un sociālās atstumtības riskam) piedzīvojam nepārtrauktus uzlabojumus, Eiropa joprojām saskaras ar milzīgām problēmām. 2018. gadā nabadzības vai sociālās atstumtības riskam bija pakļauti gandrīz 22 % ES iedzīvotāju ⁽¹⁰⁾.

2.4. **Bezdarba apdrošināšana** ir nozīmīga sociālo sistēmu sastāvdaļa visās dalībvalstīs. Tā rada drošības tīklu darbaņēmējiem darba zaudēšanas gadījumā un **aizsargā pret nabadzību**. Vienlaikus bezdarba apdrošināšanas pabalsti ir **automātiski stabilizatori**, jo vispārējās bezdarba līmeņa paaugstināšanās gadījumā būtiski nesarūk ienākumi un līdz ar to arī patēriņš. Turklāt efektīvi un pietiekami bezdarba apdrošināšanas pabalsti dod darbaņēmējiem iespēju atrast darbu, kas atbilst viņu vēlmēm un kvalifikācijai, vai, pateicoties aktīva darba tirgus politikai, iegūt jaunu kvalifikāciju.

2.5. Pēdējo gadu laikā krīzes pārvarēšanas politikas dēļ sociālā aizsardzība dažās dalībvalstīs ir pasliktinājusies. Daudzi cilvēki uzskata, ka viņu sociālās intereses un vajadzības Eiropas Savienībā arvien biežāk netiek nodrošinātas. Ar Apvienotās Karalistes izstāšanos no Eiropas Savienības pirmo reizi tiek sākta Eiropas integrācijai pretēja virzība. Jāsaprot, ka šis norises ir brīdinājuma signāls. EESK tagad uzskata: lai Eiropas Savienību padarītu atbilstošu nākotnes prasībām un lai atgūtu cilvēku uzticību, ir **jāstiprina ES sociālā dimensija, tostarp jārisina citi aktuāli jautājuma, piemēram, klimata pārmaiņas un digitalizācija**. Tāpēc būs vajadzīga **visu līmeņu**, arī dalībvalstu, sociālo partneru un pilsoniskās sabiedrības pārstāvju **apņēmīga rīcība**, kas balstās uz stabilu, ilgtspējīgu un iekļaujošu ekonomiku ⁽¹¹⁾.

2.6. ES sociālajā samītā, kas notika 2017. gada 17. novembrī Gēteborgā, Eiropas Parlaments, Padome un Eiropas Komisija svinīgi proklamēja **Eiropas sociālo tiesību pilāru**. Lai šo pilāru iedzīvinātu, Eiropas Savienībai un dalībvalstīm ir jāveic konkrēti pasākumi tā efektīvai īstenošanai. Jaunievelētā Komisijas priekšsēdētāja *Ursula von der Leyen* Politikas pamatnostādņēs Eiropas Komisijai laikposmā no 2019. līdz 2024. gadam min rīcības plānu Eiropas sociālo tiesību pilāra pilnīgai īstenošanai. Ar priekšlikumu par mērķiem attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstiem dalībvalstīs EESK vēlas sniegt ieguldījumu Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanā.

2.7. EESK norāda uz **Eiropas sociālo tiesību pilāra 13. principu (“Bezdarba apdrošināšanas pabalsti”)**: bezdarbniekiem ir tiesības uz atbilstošu atbalstu no valsts nodarbinātības dienestiem, lai viņi varētu no jauna iesaistīties darba tirgū, un tiesības uz **pietiekamiem pienācīga ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstiem**, kuri atbilst viņu iemaksām un valsts noteikumiem par tiesībām pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu. Minētie pabalsti nav stimulē bezdarbniekiem necensties ātri atrast darbu.

⁽⁸⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽⁹⁾ OV L 224, 5.9.2018., 4. lpp.

⁽¹⁰⁾ Eurostat, 16.10.2019.

⁽¹¹⁾ OV C 262, 25.7.2018, 1. lpp.

2.8. Šajā saistībā EESK norāda uz Eiropas sociālo tiesību pīlāra 17. principu, saskaņā ar kuru **cilvēkiem ar invaliditāti** ir tiesības uz ienākumu atbalstu, kas nodrošina cilvēka cienīgu dzīvi, kā arī tiesības uz pakalpojumiem, kuri dod viņiem iespēju piedalīties darba tirgū un sabiedrības dzīvē. Saistībā ar periodu, kurā ir tiesības saņemt bezdarba apdrošināšanas pabalstu, būtu jāņem vērā, ka cilvēkiem ar invaliditāti ir daudz sarežģītāk meklēt jaunu darbu vai piedalīties pārkvalificēšanās pasākumos un ka tam vajag vairāk laika.

2.9. Bezdarba apdrošināšana ir nozīmīga sociālo sistēmu sastāvdaļa visās dalībvalstīs. Valstīs ir spēkā ļoti atšķirīgi bezdarba apdrošināšanas sistēmu noteikumi gan attiecībā uz tiesībām pretendēt uz pabalstu, gan arī attiecībā uz tā apmēru, saņemšanas periodu un aprēķināšanas veidu. EESK iesaka Eiropas pusgadā izvirzīt **mērķus attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstiem**. Turklāt EESK norāda, ka sociālais pamatnodrošinājums ir jāgarantē, pamatojoties uz kopīgiem ES līmeņa noteikumiem⁽¹²⁾. Komiteja iesaka pastāvīgi **vērtēt salīdzinošās novērtēšanas procesu**. Ar **Padomes ieteikumu** varētu dalībvalstīs rosināt un virzīt debates un reformas, kas saistītas ar kopīgu obligāto standartu ieviešanu, un pavērt iespēju dalībvalstu sadarbībai šajā jomā.

2.10. Ja laika gaitā neizdodas panākt pietiekamu progresu virzībā uz vēlamo rezultātu, līdztekus Padomes ieteikumam, kas ir orientieris dalībvalstīm, EESK iesaka **saskaņā ar LESD 153. pantu** pieņemt **direktīvu**, kurā būtu noteikti **juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām. Minētajā direktīvā būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**. Minimālās prasības neliedz dalībvalstīm noteikt augstākus standartus (sk. Eiropas sociālo tiesību pīlāra preambulas 16. punktu). Dalībvalstu spēkā esošie standarti nav jāpazemina. EESK iesaka noteikt minimālās prasības attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām un atbilstoši piemērot **regresa nepieļaušanas klauzulu** (aizliegums izmantot obligāto standartu ieviešanu kā iemeslu standartu pazemināšanai). Tādā veidā tiek ņemts vērā ES mērķis uzlabot dzīves un darba apstākļus un panākt dalībvalstu augšupēju konverģenci (LESD 151. pants).

2.11. Runājot par atbalstu bezdarbniekiem, sociālā nodrošinājuma pabalsti (apdrošināšanas pabalsti) ir jānošķir no sociālās palīdzības. Apdrošināšanas pabalsti parasti ir balstīti uz iemaksām, un to saņemšanai ir vajadzīgs noteikts nodarbinātības periods. Sociālā palīdzība ir no iemaksām neatkarīgs, no nodokļiem finansēts pabalsts, kura mērķis ir sniegt atbalstu cilvēkiem, kas paši saviem spēkiem nevar nodrošināt iztiku, un kura nepieciešamība ir jāpārbauda. **Šajā pašiniciatīvas atzinumā EESK aplūko sociālā nodrošinājuma pabalstus.**

2.12. Saistībā ar debatēm par ekonomiskās un monetārās savienības padziļināšanu Komisija ierosina izveidot **eurozonas stabilizācijas funkciju** (ar iespēju piedalīties dalībvalstīm ārpus eurozonas), kas nākotnē varētu palīdzēt labāk reaģēt uz asimetriskiem satricinājumiem. Kā vienu no stabilizācijas funkcijas iespējām Komisija min tādas **Eiropas līmeņa bezdarba pārāpdrošināšanas shēmas** izveidi, kas varētu darboties kā "pārāpdrošināšanas fonds" valstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām⁽¹³⁾. Šis fiskālās politikas priekšlikums, kas pašlaik tiek vērtēts pretrunīgi, ir **pilnībā jānodala no šā pašiniciatīvas atzinuma**, kurš ir sociālās politikas priekšlikums par ES sociālās dimensijas stiprināšanu.

2.13. EESK nesen aicināja apsvērt **iespēju valstu bezdarba apdrošināšanas sistēmās ieviest ES mēroga obligātos standartus**, lai cita starpā nodrošinātu, ka jebkura persona, kas meklē darbu, būtu tiesīga saņemt finansiālu atbalstu⁽¹⁴⁾. Ar šo atzinumu Komiteja patlaban isteno minēto uzdevumu.

3. Vispārīgas piezīmes

3.1. Saskaņā ar **7. pamatnostādni 2018. gada nodarbinātības politikas pamatnostādnēs⁽¹⁵⁾, kas ir spēkā arī 2019. gadā⁽¹⁶⁾**, dalībvalstīm būtu jānodrošina bezdarbniekiem tiesības uz pietiekamiem pienācīga ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstiem, kuri atbilst viņu iemaksām un valsts noteikumiem par tiesībām pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu. Ar šo ieteikumu Eiropas sociālo tiesību pīlārs tiek ņemts vērā arī nodarbinātības politikas pamatnostādnēs.

⁽¹²⁾ OV C 13, 15.1.2016., 40. lpp.

⁽¹³⁾ COM(2017) 822 final, 6.12.2017.

⁽¹⁴⁾ OV C 129, 11.4.2018., 7. lpp.

⁽¹⁵⁾ OV L 224, 5.9.2018., 4. lpp.

⁽¹⁶⁾ OV L 185, 11.7.2019., 44. lpp.

3.2. **Nabadzības un sociālās atstumtības** skarto vai apdraudēto cilvēku skaita **samazināšana** ir viens no pieciem **stratēģijas “Eiropa 2020”** mērķiem, kā arī viens no 17 mērķiem, kas izvirzīti ANO **ilgtspējīgas attīstības programmā 2030. gadam**. Arī ar **sociālo rezultātu pārskatu**, ko ievieša saistībā ar Eiropas sociālo tiesību pilāru, tiek uzraudzītas dalībvalstu attīstības tendences un panākumi, kuri saistīti ar nabadzības vai sociālās atstumtības skartajām vai apdraudētajām personām.

3.3. EESK norāda uz Komisijas secinājumu, ka **bezdarba apdrošināšanas pabalsta saņemšanas periods** tieši ietekmē bezdarbnieku nabadzības risku. Dalībvalstīm, kurās ir dāsnākas bezdarba apdrošināšanas sistēmas un kuras vairāk tērē aktīva darba tirgus politikai un pasākumiem, labāk izdodas bezdarbniekus no jauna ilgtspējīgi integrēt darba tirgū⁽¹⁷⁾. Vērojams **lielas dalībvalstu atsķirības**. Maksimālais periods, kurā ir tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstu, ir no 90 dienām Ungārijā līdz beztermiņa tiesībām uz pabalstu Beļģijā⁽¹⁸⁾.

3.4. EESK uzskata, ka sociālā nodrošinājuma pabalstiem jābūt tādiem, lai riska, piemēram, bezdarba, gadījumā tiktu nodrošināts pienācīgs dzīves līmenis. Tāpēc bezdarba apdrošināšanas pabalsta apmēram, t. i., **neto ienākumu aizvietošana rādītājam**, ir jābūt pienācīgam. Arī šajā jomā Eiropas Savienībā ir vērojamas **būtiskas atsķirības**. Neto ienākumu aizvietošana rādītājs darbiniekam ar zemu ienākumu līmeni un neilgu nodarbinātības periodu (viens gads) ir robežās no mazāk nekā 20 % no pēdējiem (neto) ienākumiem Ungārijā līdz aptuveni 90 % Luksemburgā⁽¹⁹⁾.

3.5. To bezdarbnieku skaitu, kas saņem bezdarba apdrošināšanas pabalstus, attiecībā pret kopējo bezdarbnieku skaitu izsaka **seguma rādītājs**. Seguma rādītāju vienmēr norāda saistībā ar noteiktu bezdarba ilgumu (piemēram, to bezdarbnieku īpatsvars, kuri saņem pabalstu pēc viena bezdarba gada). Arī šajā jomā pastāv **lielas dalībvalstu atsķirības**. To īslaicīgo bezdarbnieku (personu, kas bijušas bez darba mazāk nekā gadu) īpatsvars, kuri saņem bezdarba apdrošināšanas pabalstus, ir caurmērā tikai viena trešdaļa no visiem bezdarbniekiem. Augstākais seguma rādītājs (ap 63 %) ir Vācijā. Turpretī Maltā, Horvātijā, Polijā, Rumānijā un Bulgārijā seguma rādītājs ir krietni mazāks par 15 %⁽²⁰⁾.

3.6. Zemam seguma rādītājam dalībvalstī var būt dažādi iemesli. Viens no iemesliem ir **jauniešu bezdarbs**. Bez darba esošie jaunieši, kuri nespēj iekļūt darba tirgū, bieži nevar iegūt tiesības pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu, jo viņi nevar uzrādīt vajadzīgo nodarbinātības periodu. Tāpēc šie jaunieši daudzos gadījumos pabalstus nesaņem.

3.7. EESK atkārtoti uzsver, ka būtiska nozīme ir jauniešu pārejai no vispārējās vai profesionālās izglītības uz darba tirgu. Jāsniedz viņiem pēc iespējas lielāks atbalsts, lai nodrošinātu iespējami ātru integrāciju darba tirgū.

3.8. Seguma rādītāju ietekmē arī bezdarba ilgums. Seguma rādītājs īslaicīga bezdarba gadījumā vidēji Eiropas Savienībā ir aptuveni viena trešdaļa, savukārt ilgstoša bezdarba gadījumā tas ir zemāks, jo periods, kurā ir tiesības saņemt bezdarbnieka pabalstu, lielākajā daļā dalībvalstu ir ierobežots. EESK iesaka izvirzīt mērķi attiecībā uz **īslaicīgu bezdarbnieku** (personu, kas bijušas bez darba mazāk nekā gadu) **seguma rādītāju**.

3.9. Vēl viens zema seguma rādītāja iemesls ir **jauni darba veidi, kā arī nestandarta un nestabila nodarbinātība**, kas apgrūtina iespējas iegūt tiesības pretendēt uz bezdarba apdrošināšanas pabalstu. Norādot uz Padomes politisko vienošanos par ieteikumu attiecībā uz darba ņēmēju un pašnodarbināto personu piekļuvi sociālajai aizsardzībai, EESK aicina rast visaptverošu risinājumu, lai tiktu atzītas jaunajos nodarbinātības veidos iesaistīto darba ņēmēju tiesības uz sociālo nodrošinājumu⁽²¹⁾.

3.10. Saskaņā ar **Eiropas sociālo tiesību pilāra 1. principu** ikvienam ir tiesības uz kvalitatīvu un iekļaujošu izglītību, apmācību un **mūžizglītību**, lai varētu saglabāt un iegūt prasmes, kas dod iespēju pilnā mērā piedalīties sabiedrības dzīvē un veiksmīgi mainīt darbu darba tirgū. Tāpēc EESK aicina izvirzīt **mērķus attiecībā uz apmācību un iesaistīšanu darba tirgū** un atkārtoti pauž viedokli, ka ES darba kārtībā vajadzētu būt jautājumam, kā nodrošināt visiem cilvēkiem tiesības uz mūžizglītību⁽²²⁾.

⁽¹⁷⁾ Eiropas pusgada tematiskā faktu lapa “Bezdarbnieka pabalsti”, 2017. g.

⁽¹⁸⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽¹⁹⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽²⁰⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽²¹⁾ OV C 129, 11.4.2018., 7. lpp.

⁽²²⁾ OV C 237, 6.7.2018., 8. lpp. un EESK atzinumi OV C 14, 15.1.2020., 1. lpp., un OV C 14, 15.1.2020., 46. lpp.

3.11. EESK piekrīt Komisijas viedoklim, ka dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmās piemēroti uzlaboti standarti **nodrošinās efektīvāku darba tirgus darbību**. Turpretim zemi standarti ne vienmēr nozīmē mazākus valsts izdevumus, jo bezdarbnieki, kas nesāņem bezdarba apdrošināšanas pabalstus, vairumā gadījumu saņem cita veida valsts atbalstu (piemēram, bezdarbnieka atbalstu vai ienākumu minimumu). Komiteja arī piekrīt Komisijas atziņai, ka ticams ir pieņēmus, ka lielākos izdevumus, kuri tiek paredzēti saistībā ar uzlabotiem standartiem bezdarba apdrošināšanas jomā un kurus papildina aktīva darba tirgus politika, salīdzinoši ātri kompensē nodarbinātības palielināšanās un tās radīti lielāki nodokļu ieņēmumi, kā arī straujāk augoša ekonomika ⁽²³⁾.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Tādā jomā kā bezdarba apdrošināšanas pabalsti pašlaik vērojamas būtiskas dalībvalstu atšķirības. EESK norāda uz 2019. gada vienoto nodarbinātības ziņojumu, kurā minēts: lai palīdzētu darba meklētājiem iekļūt darba tirgū, **pats galvenais** ir nodrošināt **pietiekamus atbilstoša ilguma bezdarba apdrošināšanas pabalstus**, kas ir pieejami visiem darba ņēmējiem un ko papildina efektīvi darba tirgus politikas pasākumi ⁽²⁴⁾.

4.2. Tāpēc EESK iesaka izvirzīt **mērķus** attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstiem dalībvalstīs. Mērķi būtu jānosaka attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu un seguma rādītāju**. Turklāt EESK iesaka izvirzīt mērķus, kas attiecas uz **apmācību un iesaistīšanu darba tirgū**.

4.3. EESK ļoti atzinīgi vērtē Komisijas centienus Eiropas pusgadā cita starpā īstenot Eiropas sociālo tiesību pilāru un veicināt valstu bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinošās novērtēšanas procesu (tostarp izmantojot vienoto nodarbinātības ziņojumu). Salīdzinošo novērtēšanu pamatoti uzskata par svarīgu instrumentu Eiropas sociālo tiesību pilāra īstenošanā. Šie centieni būtu jāpastiprina un jāpapildina ar pastāvīgu uzraudzības procesu. Bezdarba apdrošināšanas pabalstu salīdzinošās novērtēšanas procesam ir **jātiecas uz mērķi** veicināt **augšupēju sociālo konvergenci** Eiropas Savienībā un **uzlabot darba tirgus darbību**.

4.4. EESK uzskata, ka **konkrētām valstīm adresētajos ieteikumos** būtu jāietver konkrēti mērķi attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu un seguma rādītāju**, kā arī **apmācību un iesaistīšanu darba tirgū**. Šajā saistībā Komiteja atbalsta Komisijas viedokli, ka **lielāki pabalsti** ir vienlaikus jāpapildina ar **bezdarbnieku atbilstošu iesaistīšanu darba tirgū**.

4.5. **Vienotā tirgus panākumi** ir lielā mērā atkarīgi gan no darba tirgus un sociālās aizsardzības sistēmu efektivitātes, gan arī no Eiropas ekonomikas spējas pielāgoties satricinājumiem. Ar šādu priekšnoteikumu tika izstrādāta stratēģija "Eiropa 2020" – stratēģija ES pārveidei gudrā, ilgtspējīgā un integrējošā ekonomikā ar mērķi nodrošināt augstu nodarbinātības, ražīguma un sociālās kohēzijas līmeni ⁽²⁵⁾. EESK norāda, ka ES nesasniegs **stratēģijā "Eiropa 2020" izvirzīto mērķi** par 20 miljoniem samazināt nabadzības un sociālās atstumtības skarto vai apdraudēto cilvēku skaitu.

4.6. EESK uzskata, ka pēc **Eiropas Parlamenta vēlēšanām, kas notika no 2019. gada 23. līdz 26. maijam**, jaunizveidotajai Komisijai būtu steidzamai jāierosina pasākumi, kas uzlabotu darba tirgus darbību un veicinātu dalībvalstu augšupēju sociālo konvergenci. Turklāt ir vajadzīga jauna stratēģija attiecībā uz Eiropas sociālo dimensiju pēc 2020. gada.

4.7. Dalībvalstis pašlaik apspriež **Eiropas sociālo dimensiju pēc 2020. gada**. Šajā saistībā ir jājautā, kādi ir svarīgākie aspekti, kuriem būtu jānosaka nākotnes sociālā dimensija ⁽²⁶⁾. EESK uzskata, ka Eiropas sociālajā dimensijā pēc 2020. gada svarīgākie aspekti ir **darba tirgus labāka darbība un nabadzības un sociālās atstumtības mazināšana**. Šajā saistībā būtisku ieguldījumu varētu dot mērķi attiecībā uz bezdarba apdrošināšanas pabalstiem dalībvalstīs.

4.8. Sociālajiem mērķiem ir ar laiku jānodrošina sociāla konverģence. Cilvēkiem ir jāierauga, ka Eiropas sociālo tiesību pilārā paredzētās tiesības un principi ir ne tikai uzrakstīti uz papīra, bet arī reāli ieviesti un pakāpeniski uzlabo viņu dzīves apstākļus.

⁽²³⁾ Eiropas pusgada tematiskā faktu lapa "Bezdarbnieka pabalsti", 2017. g.

⁽²⁴⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽²⁵⁾ COM(2018) 761 final, 21.11.2018., EPSCO padome, ST 7619 2019 INIT, 15.3.2019.

⁽²⁶⁾ EPSCO padome, ST 6622 2019 INIT, 27.2.2019.

4.9. Ja Eiropas pusgadā izvirzīti mērķi izrādītos nepietiekami iedarbīgs instruments, EESK **saistībā ar Eiropas sociālo dimensiju pēc 2020. gada iesaka saskaņā ar LESD 153. pantu pieņemt direktīvu, kurā būtu noteikti juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām Minētajā direktīvā būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

PIELIKUMS

Turpmāk minētie grozījumi ieguva vismaz vienu ceturto daļu nodoto balsu, taču tika noraidīti debatēs (Reglamenta 59. panta 3. punkts).

1. 1.12. punkts

Grozīt šādi:

EESK iesaka rūpīgi uzraudzīt un novērtēt salīdzinošās novērtēšanas procesa rezultātus. Ja neizdodas panākt pietiekamu progresu virzībā uz vēlamo rezultātu, būtu jāapsver ievieš ~~juridiski saistošs tiesiskais regulējums instruments~~, lai atbalstītu un papildinātu dalībvalstu centienus modernizēt bezdarba apdrošināšanas sistēmas. Līdztekus **Padomes ieteikumam**, kas ir orientieris dalībvalstīm, EESK iesaka ~~apsvērt saskaņā ar LESD 153. pantu pieņemt~~ **saistošu tiesisko regulējumu direktīvu, kurā būtu noteikti juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām. Minētajā ~~direktīvā~~ **tiesiskajā regulējumā** būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**.

Balsojuma rezultāts:

Par: 64

Pret: 119

Atturas: 19

2. 2.10. punkts

Ja laika gaitā un pēc rūpīgas uzraudzības un rezultātu novērtēšanas neizdodas panākt pietiekamu progresu virzībā uz vēlamo rezultātu, EESK iesaka ~~apsvērt saskaņā ar LESD 153. pantu pieņemt~~ **saistošu tiesisko regulējumu direktīvu**, kurā būtu noteikti **juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām. Minētajā ~~direktīvā~~ **tiesiskajā regulējumā** būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**. Minimālās prasības neliedz dalībvalstīm noteikt augstākus standartus (sk. Eiropas sociālo tiesību pilāra preambulas 16. punktu). Dalībvalstu spēkā esošie standarti nav jāpazemina. EESK iesaka noteikt minimālās prasības attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām un atbilstoši piemērot **regresa nepieļaušanas klauzulu** (aizliegums izmantot obligāto standartu ieviešanu kā iesaistīšanu pazemināšanai). Tādā veidā tiek ņemts vērā ES mērķis uzlabot dzīves un darba apstākļus un panākt dalībvalstu augšupēju konvergenci (LESD 151. pants).

Balsojuma rezultāts:

Par: 63

Pret: 122

Atturas: 18

3. 4.9. punkts

Ja Eiropas pusgadā izvirzīti mērķi pēc rūpīgas uzraudzības un novērtēšanas izrādītos nepietiekami iedarbīgs instruments, EESK **saistībā ar Eiropas sociālo dimensiju pēc 2020. gada iesaka apsvērt saistošu tiesisko regulējumu saskaņā ar LESD 153. pantu pieņemt direktīvu**, kurā būtu noteikti **juridiski saistoši obligāti standarti** attiecībā uz dalībvalstu bezdarba apdrošināšanas sistēmām. Minētajā ~~direktīvā~~ **tiesiskajā regulējumā** būtu jānorāda obligāti ES standarti attiecībā uz **neto ienākumu aizvietošanas rādītāju, pabalsta saņemšanas ilgumu** un bezdarba apdrošināšanas **seguma rādītāju**. EESK arī rosina noteikt obligātus un ar bezdarba apdrošināšanu saistītus ES standartus attiecībā uz **tālākizglītību un iesaistīšanu darba tirgū**.

Balsojuma rezultāts:

Par: 63

Pret: 122

Atturas: 21

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Eiropas Savienības programmas veidošana personu ar invaliditāti tiesību jomā 2020.–2030. gadam – Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas ieguldījums”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 97/06)

Ziņotājs: **Ioannis VARDAKASTANIS**

Pilnsapulces lēmums	24.1.2019.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Nodarbinātības, sociālo lietu un pilsoniskuma specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sānāksmē	15.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	178/1/2

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. EESK aicina Eiropas Komisiju (EK), izstrādājot Personu ar invaliditāti tiesību programmu 2020.–2030. gadam (Programma), nopietni apsvērt turpmāk minētos ieteikumus un secinājumus, kā arī pilnīgāk īstenot Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par personu ar invaliditāti tiesībām (CRPD) un izpildīt savas saistības saskaņā ar Programmu 2030. gadam un ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), kuros invaliditāte ir minēta 11 reizi. EESK jo īpaši iesaka:

1.2. ņemot vērā invaliditātes jautājumu transversālo raksturu, nodrošināt, lai visos EK ģenerāldirektorātos un aģentūrās un visās ES iestādēs būtu izveidoti invaliditātes jautājumu kontaktpunkti (*disability focal points – DFP*), tostarp centrālais kontaktpunkts atrastos EK Ģenerālsēkretariātā, un lai Personu ar invaliditāti tiesību komiteja, ko veidotu šie kontaktpunkti, pārraudzītu Programmas īstenošanu. Tā kā Eiropas Komisijā tagad būs līdztiesības komisāre, ir būtiski, lai invaliditātes jautājumu kontaktpunkts darbotos arī Tieslietu ģenerāldirektorātā;

1.3. ieviest EK, Parlamenta un Padomes starpiestāžu sadarbības mehānismu⁽¹⁾, kas paredz minēto triju iestāžu priekšsēdētāju tikšanos katra pilnvaru termiņa sākumā. Lai atvieglotu šāda mehānisma darbību, EESK arī aicina Padomē izveidot invaliditātes jautājumu darba grupu;

1.4. ES iestādēm nodrošināt, ka ES CRPD uzraudzības satvaram ir pieejami visi vajadzīgie līdzekļi, cilvēkresursi un finansiālais atbalsts, lai tas varētu veikt savus uzdevumus saskaņā ar CRPD 33. panta 2. punktu;

1.5. izveidot Eiropas Pieejamības padomi, kas uzraudzītu ES pieejamības tiesību aktu īstenošanu;

1.6. Eiropas Komisijai pārskatīt ar dalībvalstīm (DV) dalīto kompetenci, kas izriet no CRPD un ES tiesību aktiem, lai noteiktu īstenošanas jomas, kurās ES var darboties līdzās dalībvalstīm. Tas būtu jā dara, izstrādājot Deklarāciju par kompetencēm, ar kuru tiek pārskatīta deklarācija par ES ekskluzīvajām kompetencēm, un pieņemot CRPD Fakultatīvo protokolu;

⁽¹⁾ CRPD komitejas ieteikumi Eiropas Savienībai 2015. gadā.

1.7. Eiropas Komisijai integrēt Programmā sociālā pīlāra principus ar konkrētiem priekšlikumiem par to, kā īstenot 17. principu attiecībā uz personu ar invaliditāti (PAI) iekļaušanu;

1.8. veikt konkrētus pasākumus Programmas īstenošanai. Vissteidzamāk jāveic šādi pasākumi: pieņemt tiesību aktus, ar ko tiek apkarota visu veidu diskriminācija invaliditātes dēļ⁽²⁾, direktīvu, ar ko saskaņo invaliditātes novērtējuma atzīšanu visā ES, lai atvieglotu PAI pārvietošanās brīvību, pasākumus, kas garantē PAI tiesības un politisko līdzdalību ES līmenī, un norādījumus dalībvalstīm, lai to pašu nodrošinātu valstu līmenī, saistošus tiesību aktus, ar ko saskaņo pieejamības standartus attiecībā uz apbūvētu vidi, pasākumus, ar ko saskaņo obligātos standartus attiecībā uz saprātīgiem pielāgojumiem darba vietā, un pamatnostādnes par minimālajiem standartiem attiecībā uz invaliditātes pabalstu līmeni un pakalpojumu sniegšanu, tostarp atbalstu patstāvīgai dzīvei un, ja iespējams, personīgās palīdzības sniegšanu dalībvalstīs;

1.9. personu ar invaliditāti līdztiesības jautājumus integrēt visās ES ekonomikas, sociālās un vides politikas jomās, jo īpaši dzimumu līdztiesības stratēģijā, Garantijā jauniešiem, “zaļajā jaunajā kursā”, Garantijā bērniem un nākamajā Zaļajā grāmatā par novecošanu;

1.10. ES iestādēm un dalībvalstīm vienoties par Invaliditātes tiesību garantiju, kas būtu līdzīga Garantijai jauniešiem, lai PAI tiktu iesaistītas nodarbinātībā, stažēšanās norisē, darba norīkojumos un turpmākā izglītībā;

1.11. ar ES budžetu nodrošināt labāku atbalstu PAI, ieguldot līdzekļus jaunas palīgtehnoloģijas izstrādē, piešķirot finansējumu, lai palielinātu piekļuvi Erasmus+ programmām nolūkā veicināt PAI līdzdalību, finansējot pāreju no institucionālās aprūpes uz kopienā balstītu aprūpi un patstāvīgu dzīvi, līdz ar spēcīgiem uzraudzības un novērtēšanas mehānismiem dalībvalstu līmenī, un stratēģiski ieguldot ES finansējumu CRPD īstenošanai dalībvalstīs, jo īpaši tajās jomās, kuras nav pilnīgā ES kompetencē;

1.12. īstenojot Programmu, veicināt PAI tiesības ES ārējā darbībā;

1.13. Programmā uzmanības centrā izvirzīt datu par personām ar invaliditāti vākšanas un publikācijas uzlabošanu Eurostat darbā;

1.14. Programmā iekļaut skaidrus un konkrētus kritērijus un izmērāmus rādītājus, jo īpaši attiecībā uz sievietēm un meitenēm ar invaliditāti, jauniešiem un vecāka gadagājuma personām ar invaliditāti, kā arī bēgļiem, migrantiem un LGBTI ar invaliditāti;

1.15. Eiropas Komisijai vajadzētu Eiropas pusgada procesā prasīt dalībvalstīm izstrādāt pašām savas valsts stratēģijas invaliditātes jomā, ar mērķi integrēt personu ar invaliditāti līdztiesības jautājumus un uzraudzīt CRPD īstenošanu valstu reformu programmās;

1.16. Programmā ietvert arī izpratnes veidošanu par PAI tiesībām saskaņā ar CRPD;

⁽²⁾ Saskaņā ar CRPD 1. pantu PAI ir personas, kurām ir ilgstoši fiziski, garīgi, intelektuāli vai maņu orgānu traucējumi, kas mijiedarbībā ar dažādiem šķēršļiem var apgrūtināt šo personu pilnvērtīgu un efektīvu līdzdalību sabiedrības dzīvē vienlīdzīgi ar citiem.

1.17. sociālajā dialogā ES un valstu līmenī un sociālo partneru sarunās par koplīgumu slēgšanu noteikti ņemt vērā personu ar invaliditāti tiesības un CRPD īstenošanu, pilnībā nodrošinot apspriešanos ar personu ar invaliditāti organizācijām un to līdzdalību;

1.18. nodrošināt, ka gan personu ar invaliditāti organizācijas, gan pilsoniskās sabiedrības organizācijas pilnībā un aktīvi iesaistās jaunās Programmas izstrādē, īstenošanā un pārvaldībā.

2. Ievads

2.1. EESK uzsver: kā stratēģijai, kas tiks izstrādāta un īstenota kontekstā, kurā ES un visas dalībvalstis būs parakstījušas un ratificējušas CRPD, Programmai būtu jākalpo kā līdzeklim, kas aptver visu CRPD darbības jomu.

2.2. Atšķirībā no pašreizējās stratēģijas invaliditātes jomā Programmā 2020.–2030. gadam būtu arī jāņem vērā nesaraucamā saikne starp pienākumiem, kas noteikti CRPD, un saistības attiecībā uz IAM un sociālo tiesību pilāru. Tāpēc EESK ierosina Programmu nosaukt par “Eiropas Personu ar invaliditāti tiesību programmu 2020.–2030. gadam”.

2.3. Ņemot vērā CRPD komitejas 2015. gadā sniegto pārskatu par ES, EESK norāda, ka Programma ir jāveido, pamatojoties uz noslēguma apsvērumiem un ieteikumiem.

2.4. Jaunā Programma būtu jābalsta uz transversālu un visaptverošu pārskatu par visiem ES tiesību aktiem un politikas jomām, un tai būtu jāsaucina ar citām ES iniciatīvām un stratēģijām, lai nodrošinātu pilnīgu saskaņotību ar CRPD. Tajā ir arī jāatspoguļo cilvēktiesību pieeja invaliditātes jautājumiem, un tajā ir jāintegrē visjaunākās norises sociālo un digitālo tiesību jomā.

2.5. Ņemot vērā dažu PAI grupu neaizsargātību, visās Programmas jomās īpaša uzmanība būtu jāpievērš sievietēm, bērniem, jauniešiem, vecāka gadagājuma cilvēkiem, bēgļiem, migrantiem, LGBTI un bezpajumtniekiem ar invaliditāti.

3. Eiropas Personu ar invaliditāti tiesību programmas principi

3.1. EESK uzskata, ka saskaņā ar vispārējiem principiem, kas izklāstīti CRPD 3. pantā, Programmai vajadzētu integrēt invaliditātes jautājumus visās ES politikas jomās un tiesību aktos, kuri ietekmē PAI dzīvi. Tai arī jāatbalsta tādi principi kā nediskriminācija, pieejamība, līdzdalība un iekļaušana, vienlīdzīgas iespējas, sieviešu un vīriešu līdztiesība, cilvēkam piemītošās cieņas un individuālās autonomijas ievērošana, PAI kā cilvēku daudzveidības un cilvēces daļas pieņemšana un PAI spēju attīstības un viņu tiesību saglabāt savu identitāti atzīšana.

4. Eiropas Personu ar invaliditāti tiesību programmas darbības joma

4.1. Diskriminācijas un nevienlīdzības apkarošana ⁽³⁾

4.1.1. Puse eiropiešu uzskata, ka diskriminācija invaliditātes dēļ Eiropas Savienībā ir plaši izplatīta, un šis rādītājs palielinās ⁽⁴⁾. Tāpēc EESK aicina, lai:

4.1.2. ES iestādes veic pasākumus nolūkā pieņemt horizontālu direktīvu par diskriminācijas (attiecībā uz personām ar invaliditāti) novēršanu PAI aizsardzībai pret diskrimināciju visās dzīves jomās. Tajā būtu jāatzīst saprātīga pielāgojuma liegšana jebkurā dzīves jomā par diskrimināciju invaliditātes dēļ, kā arī par tādām jāatzīst citas diskriminācijas formas, piemēram, diskriminācija saistības dēļ, multiplā diskriminācija un interseksionālā diskriminācija;

⁽³⁾ ES Pamattiesību hartas 1., 21. un 26. pants un Līguma par Eiropas Savienības darbību 10. un 19. pants.

⁽⁴⁾ Īpašā Eiroparometra aptauja Nr. 437. Pieejama: https://data.europa.eu/euodp/data/dataset/S2077_83_4_437_ENG.

4.1.3. ES iestādes paātrina Eiropas Padomes Konvencijas par vardarbības pret sievietēm un vardarbības ģimenē novēršanu un apkarošanu (Stambulas konvencija) pieņemšanu, kā arī konkrētus pasākumus ar dzimumu saistītas vardarbības novēršanai, apkarošanai un sodīšanai;

4.1.3.1. visas ES iestādes kā publiskā sektora darba devējas nodrošina pieejamību, piemēram, nodrošinot pieejamas iekšējās un ārējās tīmekļa vietnes, cilvēkresursu politiku un procedūras ar mērķi palielināt darbinieku ar invaliditāti klātbūtni un paaugstināt Eiropas skolu iekļautības līmeni;

4.1.3.2. ES iestādes nodrošina pasākumus, ar kuriem, izmantojot ES fondus, novērš vienlīdzīgu iespēju trūkumu attiecībā uz PAI. Lielāka uzmanība būtu jāvelta personām, kuras saskaras ar multiplo vai interseksionālo diskrimināciju tautības, vecuma, rases vai etniskās piederības, dzimuma, reliģijas vai ticības, dzimumidentitātes un seksuālās orientācijas dēļ;

4.1.3.3. ierosinātajā jaunajā kopīgo noteikumu regulā 2021.–2027. gadam, atspoguļojot EESK iepriekšējos ieteikumus, iekļauj spēkā esošās Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 1303/2013⁽⁵⁾ 2014.–2020. gadam 7. pantu un šo principu tieši iestrādā ierosinātās ERAF regulas pamattekstā. Arī PAI piekļuve būtu jāiekļauj kā priekšnoteikums, lai programmas varētu izmantot ES fondus;

4.1.3.4. ES iestādes integrē personu ar invaliditāti līdztiesības jautājumus visās ES ekonomikas, sociālās un vides politikas jomās, proti, dzimumu līdztiesības stratēģijā, Garantijā jauniešiem, “zaļajā jaunajā kursā”, Garantijā bērniem un nākamajā Zaļajā grāmatā par novecošanu;

4.1.3.5. Eiropas Komisija sekmē dalībvalstu tiesību aktu atbilstību CRPD⁽⁶⁾ un veicina zinātnības apmaiņu starp dalībvalstīm.

4.2. Pilnvērtīgas līdzdalības un brīvas pārvietošanās nodrošināšana

4.2.1. Personām ar invaliditāti joprojām tiek liegtas tiesības uz brīvu pārvietošanos Eiropas Savienībā, jo invaliditātes novērtējuma atzīšana nav saskaņota un, pārceļoties uz citu dalībvalsti, nav iespējams pārnest tiesības uz atbalsta pakalpojumiem un piešķirumiem. PAI līdzdalību sabiedrībā kavē arī pastāvīgā institucionālā ierobežotība, aprūpes pakalpojumiem dzīvesvietā paredzētu ieguldījumu trūkums un pamatpakalpojumu vispārējā nepieejamība. Tāpēc EESK aicina

4.2.2. Eiropas Komisiju ierosināt direktīvu, ar ko saskaņo invaliditātes novērtējuma atzīšanu personām, kuras pārvietojas no vienas dalībvalsts uz citu. Ar šo direktīvu ES iestādēm, garantējot PAI sociālā nodrošinājuma pabalstu pārnesamību, ko turpina nodrošināt viņu izcelsmes DV vai nodrošina jaunā mītnes DV, vai veicot pakāpenisku pāreju starp abām DV, ir jāatbalsta PAI tiesības brīvi pārvietoties. Personām ar invaliditāti, kuras pārceļas uz citu dalībvalsti, jābūt nodrošinātām ar līdzvērtīgām tiesībām un pakalpojumu saņemšanas tiesībām. Tas jādarbā saskaņoti, lai veicinātu šo tiesību, to skaitā tiesību uz personīgo palīdzību, netraucētu un ātru pārnesamību⁽⁷⁾;

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2013. gada 17. decembra Regula (ES) Nr. 1303/2013, ar ko paredz kopīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu, Eiropas Lauksaimniecības fondu lauku attīstībai un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un vispārīgus noteikumus par Eiropas Reģionālās attīstības fondu, Eiropas Sociālo fondu, Kohēzijas fondu un Eiropas Jūrlietu un zivsaimniecības fondu un atceļ Padomes Regulu (EK) Nr. 1083/2006 (OV L 347, 20.12.2013., 320. lpp.).

⁽⁶⁾ CRPD komitejas 1. vispārīgā piezīme (2014. gads) par vienlīdzīgu atzīšanu likuma priekšā.

⁽⁷⁾ CRPD komitejas ieteikumi, 18. pants.

4.2.2.1. ES iestādes nodrošināt, ka ES līdzekļi nekad netiek izmantoti PAI institucionalizācijas veicināšanai⁽⁸⁾ un tiek aktīvi ieguldīti sabiedrībā un ģimenē balstītā aprūpē. Ir būtiski, lai jaunieši, kuri piedalās ES Solidaritātes korpusā, netiktu norīkoti institucionālās aprūpes iestādēs, kas saglabā segregāciju. Lai piedāvātu sabiedrībā balstītu, CRPD prasībām atbilstošu un ar PAI kopīgi veidotu aprūpi, ieguldījumi būtu jānovirza arī to darbinieku apmācībai, kuri pašlaik strādā iestādēs. Eiropas Komisijai būtu arī jāinformē par kaitējumu, ko personām ar invaliditāti rada aprūpes iestādes, lai stimulētu dalībvalstu pāreju uz sabiedrībā balstītām alternatīvām;

4.2.2.2. ES iestādes par prioritāti noteikt kultūras un atpūtas iespēju pieejamību, izmantojot ES fondus, proti, veicinot un oficiāli nostiprinot ar ES finansējumu atbalstītās ES invaliditātes kartes lietojumu visās dalībvalstīs;

4.2.2.3. ES iestādes, kad tās īsteno dialogus ar iedzīvotājiem, pēc pieprasījuma nodrošināt zīmju valodas, Braila raksta un viegli lasāma teksta izmantošanu;

4.2.2.4. ES iestādes īstenot politikas iniciatīvas, lai novērstu visus šķēršļus, kas kavē PAI politisko līdzdalību un liedz tām tiesības balsot un kandidēt vēlēšanās, jo īpaši personām ar intelektuālās attīstības traucējumiem un garīgās veselības problēmām, kuras saskaras ar īpašu diskrimināciju. Eiropas Komisijai ir arī jānodrošina pilnīga piekļuve vēlēšanu procesam. Šajā nolūkā EK būtu jāstrādā pie tā, lai visas dalībvalstis savos valsts, reģionālajos un vietējos vēlēšanu procesos nodrošinātu pilsoņu ar invaliditāti politisko līdzdalību;

4.2.2.5. ES iestādes veikt atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu, ka visas PAI var pilnībā izmantot ES Līgumos un tiesību aktos nostiprinātās tiesības, veicināt brīvprātīgus pasākumus un atbalstīt pamatotu lēmumu pieņemšanu attiecībā uz PAI, kā arī garantēt brīvību un drošību visām PAI;

4.2.2.6. ES iestādes visos lēmumu pieņemšanas procesos gan valsts, gan ES līmenī veicināt PAI un personu ar invaliditāti organizāciju, tostarp to, kuras strādā bērniem ar invaliditāti, strukturālo līdzdalību un finansēt personu ar invaliditāti organizāciju spēju veidošanu. EK un citām ES struktūrām būtu arī jānodrošina, ka PAI var bez sarežģījumiem piedalīties sabiedriskajās apspriešanās.

4.3. *Piekļuves nodrošināšana visās vidēs*

4.3.1. Nepieejamas sabiedriskās telpas, ēkas, transports un tehnoloģijas joprojām pārāk daudzām PAI neļauj aktīvi piedalīties sabiedrības dzīvē un apdraud viņu drošību. Tāpēc EESK aicina

4.3.1.1. Eiropas Komisiju veikt konkrētus pasākumus, lai izveidotu Eiropas Pieejamības padomi, kas līdzinātos ASV Pieejamības padomei un kuras uzdevums būtu uzraudzīt ES pieejamības tiesību aktu īstenošanu un veicināt pieejamības standartu un pamatnostādņu izstrādi, paraugprakses apmaiņu un personu ar invaliditāti pārstāvības organizāciju jēgpilnu līdzdalību pieejamības jomā;

4.3.2. pašas ES iestādes censties panākt augstākos pieejamības standartus fiziskās infrastruktūras, pakalpojumu un digitālajā jomā un nodrošināt, ka personām ar invaliditāti ir pilnīga piekļuve visām ES administrācijas tīmekļa vietnēm un saziņas veidlapām;

4.3.2.1. ES iestādes izmantot likumdošanas un citus instrumentus, piemēram, standartizāciju, lai novērstu Eiropas Pieejamības aktā pieļautās nepilnības, saskaņojot minimālos pieejamības standartus attiecībā uz visiem apbūvētās vides aspektiem⁽⁹⁾ gan pilsētās, gan arī lauku apvidos un ņemot vērā noteikumus attiecībā uz personām ar intelektuālu un/vai psihosociālu invaliditāti;

⁽⁸⁾ CRPD 19. pants un 5. vispārīgā piezīme.

⁽⁹⁾ CRPD, 9. un 20. pants.

4.3.2.2. Eiropas Komisiju pārskatīt, paplašināt un stiprināt PAI pasažieru tiesības, piemēram, publicēt jaunu tiesību akta priekšlikumu par multimodālajiem pārvadājumiem un pārskatīt spēkā esošo Eiropas Parlaments un Padomes Regulu (EK) Nr. 1107/2006⁽¹⁰⁾ par invalīdu un personu ar ierobežotām pārvietošanās spējām tiesībām, ceļojot ar gaisa transportu, un novērst, saskaņot un precīzi noteikt "iekāpšanas atteikuma" gadījumus, kā arī uzlabot citus spēkā esošos tiesību aktus;

4.3.2.3. ES iestādes jaunajā ES dzelzceļa pasažieru tiesību regulā ieņemt stingru nostāju attiecībā uz pieprasīto iepriekšējās paziņošanas periodu atcelšanu saistībā ar palīdzību dzelzceļa pasažieriem;

4.3.2.4. Eiropas Komisiju turpināt uzlabot dzelzceļa pieejamību personām ar invaliditāti⁽¹¹⁾, gādājot, lai dalībvalstis nodrošina visu dzelzceļa peronu pieejamību, un atvieglot piekļuvi vilcieniem ne tikai saistībā ar jaunām konstrukcijām, bet arī ar pašreizējās infrastruktūras pielāgošanu;

4.3.2.5. Eiropas Komisiju sniegt norādījumus dalībvalstīm par to, kā īstenot ES direktīvas par vienotiem minimālajiem procesuālo tiesību standartiem attiecībā uz noziegumos cietušajiem vai personām, kas tiek turētas aizdomās vai apsūdzētas par nozieguma izdarīšanu, saistībā ar invaliditāti⁽¹²⁾, iekļaujot tiesu pieejamības nodrošināšanā iesaistīto darbinieku apmācību par PAI tiesībām. Personu ar invaliditāti organizācijas būtu jāuzskata par sadarbības struktūrām, un tām būtu jāpiesūta konkrēts statuss, kas tās leģitīmē tiesās;

4.3.2.6. Eiropas Komisiju nodrošināt, ka pieejamība ir viens no atbilstības kritērijiem, kas jāizpilda, lai piekļūtu ES fondiem⁽¹³⁾;

4.3.2.7. Eiropas Komisiju ieguldīt līdzekļus pētniecībā, lai izstrādātu jaunas palīgtehnoloģijas un ierīces personām ar invaliditāti;

4.3.2.8. pieejamību skatīt saistībā ar ilgtspēju, piemēram, būvniecības un transporta jomā, un kā priekšnoteikumu, lai veidotu zaļāku Eiropu ikvienam;

4.3.2.9. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis centienos uzlabot jaunas un pašreizējās apbūvētās vides, jo īpaši dzīvojamo ēku, pieejamību, un visos transporta tīklos strādājošā personāla apmācību, kā palīdzēt nodrošināt pieejamību;

4.3.2.10. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis centienos nodrošināt, ka personām ar invaliditāti ir piekļuve palīgierīcēm, tehnoloģijām un pakalpojumiem un tiek sniegts atbalsts, lai viņas varētu tos atļauties, neatkarīgi no tā, kurā ES dalībvalstī tie tiek piedāvāti;

4.3.2.11. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis, lai garantētu, ka publiskais iepirkums personām ar invaliditāti nodrošina pieejamību kā pilsoņiem, kā labuma guvējiem un kā ierēdņiem;

4.3.2.12. Eiropas Komisiju sniegt dalībvalstīm vajadzīgo atbalstu, lai tās pareizi un laikus transponētu Tīmekļa pieejamības direktīvu.

⁽¹⁰⁾ Eiropas Parlaments un Padomes 2006. gada 5. jūlija Regula (EK) Nr. 1107/2006 par invalīdu un personu ar ierobežotām pārvietošanās spējām tiesībām, ceļojot ar gaisa transportu (OV L 204, 26.7.2006., 1. lpp.).

⁽¹¹⁾ Komisijas 2014. gada 18. novembra Regula (ES) Nr. 1300/2014 par savstarpējas izmantojamības tehniskajām specifikācijām attiecībā uz Savienības dzelzceļa sistēmas pieejamību personām ar invaliditāti un personām ar ierobežotām pārvietošanās spējām (OV L 356, 12.12.2014., 110. lpp.) nākamās pārskatīšanas gaitā.

⁽¹²⁾ CRPD 13. pants.

⁽¹³⁾ OV C 62, 15.2.2019., 83. lpp.

4.4. Kvalitatīvas nodarbinātības un profesionālās apmācības veicināšana

4.4.1. PAI nodarbinātības līmenis salīdzinājumā ar nodarbinātības līmeni personām bez invaliditātes ir nesamērīgi zems – 48,1 % salīdzinājumā ar 73,9 %. Nodarbinātības līmenis sievietēm ar invaliditāti ir ievērojami zemāks⁽¹⁴⁾. Tāpēc EESK aicina

4.4.2. Eiropas Komisiju ierosināt pasākumus, lai visā ES saskaņotu prasības attiecībā uz to, ko darba devējiem ir pienākums piedāvāt un kāds atbalsts tiem savukārt būtu jāsaņem no valdībām, lai darba ņēmējiem ar invaliditāti nodrošinātu saprātīgus pielāgojumus⁽¹⁵⁾;

4.4.3. ES iestādes kļūst par paraugmodeļiem PAI nodarbinātības jomā, palielinot darbinieku ar invaliditāti īpatsvaru savās iestādēs un ES administrācijā;

4.4.3.1. Eiropas Komisiju izpētīt daudzās dalībvalstīs izmantoto kvotu sistēmu efektivitāti, lai palielinātu PAI nodarbinātību ar mērķi veicināt paraugpraksi, un šādu sistēmu potenciāli ieviest ES administrācijā;

4.4.3.2. ES iestādes veikt pasākumus, lai ES fondu līdzekļus ieguldītu PAI apmācības, nodarbinātības un profesionālās mobilitātes iniciatīvās, tostarp atbalstot sociālo uzņēmējdarbību un sociālās ekonomikas uzņēmumus, saskaņā ar Konvenciju veicinot visu veidu iekļaujošu nodarbinātību un īpašu uzmanību pievēršot jauniešiem, sievietēm, migrantiem, bēgļiem un vecāka gadagājuma darbiniekiem ar invaliditāti⁽¹⁶⁾. Uzsvars būtu jāliek uz atbalstu personām ar invaliditāti, lai viņas varētu izdarīt izvēli savā darba jomā, un būtu arī jāveic ieguldījumi tādās jomās kā profesionālā rehabilitācija, darbvietu saglabāšana, karjeras virzība un atgriešanās darbā, par prioritāti nosakot jaunām profesijām vajadzīgo prasmju attīstību;

4.4.3.3. ES iestādes un dalībvalstis vienoties par Invaliditātes tiesību garantiju, kas būtu līdzīga Garantijai jauniešiem, lai PAI tiktu iesaistītas nodarbinātībā, stažēšanās norisē, darba norīkojumos un turpmākā izglītībā. Personu ar invaliditāti nodarbinātības iniciatīvai būtu jānovirza finanšu resursi, lai atbalstītu šo mērķi;

4.4.3.4. Eiropas Komisiju sniegt dalībvalstīm nepieciešamo atbalstu, lai nodrošinātu, ka pilnībā tiek īstenota Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva (ES) 2019/1158⁽¹⁷⁾ par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem, paredzot PAI vecākiem atbilstīgu atvaļinājumu un elastīgu darba nosacījumu pieejamību, kā arī prasīt, lai pašām PAI tiktu nodrošinātas tiesības uz tādu pašu elastību;

4.4.3.5. izmantot Eiropas pušgadu un ar to saistītos tiesību aktus kā instrumentus, lai nodrošinātu, ka darba ņēmēji ar invaliditāti saņem atbilstošu/nolīgtu atalgojumu, kas ir tādā pašā līmenī kā darba ņēmējiem bez invaliditātes un nekādā gadījumā nav mazāks par minimālo algu. Eiropas Komisijai būtu jāizmanto ES fondi, lai pārskatītu labu praksi un nodarbinātības tiesību aktus par tādu darba ņēmēju reintegrāciju un rehabilitāciju, kuri atgriezušies no ilglaicīgiem slimības atvaļinājumiem un kuri varētu būt ieguvuši invaliditāti;

4.4.3.6. Eiropas Komisiju sniegt atbalstu dalībvalstīm centienos mazināt ar pāreju uz darba tirgu saistīto risku, piedāvājot elastīgākas invaliditātes pabalstu un piešķirumu sistēmas, lai novērstu, ka tiek zaudēti drošības tīkli pret nabadzību, un stimulētu nodarbinātību;

4.4.3.7. Eiropas Komisiju prasīt dalībvalstīm, lai tās vairāk palīdz darba devējiem iegūt informāciju un finansējumu palīgtehnoloģiju iegādei, uzlabot darbvietu pieejamību un nodrošināt elastīgāku darba laiku, ņemot vērā konkrētā indivīda vajadzības. Jo īpaši, Eiropas Komisijai būtu jāatbalsta pētniecība, lai veidotu iekļaujošas darbvietas personām ar invaliditāti;

⁽¹⁴⁾ <https://www.disability-europe.net/theme/employment>

⁽¹⁵⁾ CRPD 5. un 27. pants.

⁽¹⁶⁾ CRPD 27. pants.

⁽¹⁷⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 20. jūnija Direktīva (ES) 2019/1158 par darba un privātās dzīves līdzsvaru vecākiem un aprūpētājiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 2010/18/ES (OV L 188, 12.7.2019., 79. lpp.).

4.4.3.8. Eiropas Komisiju sniegt dalībvalstīm vajadzīgo atbalstu, lai nodrošinātu, ka tiek pilnībā īstenota Padomes Direktīva 2000/78/EK⁽¹⁸⁾, ar ko aizliedz diskrimināciju nodarbinātības jomā. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu arī jāvirza horizontālās nediskriminēšanas direktīvas par piekļuvi precēm un pakalpojumiem pieņemšana, jo diskriminācija šajā jomā var radīt diskrimināciju darba tirgū;

4.4.3.9. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis uzņēmumu sociālās atbildības un invaliditātes politikas integrācijā, lai uzņēmumu nodarbinātības politikā integrētu invaliditātes jautājumus. Eiropas Komisijai būtu arī jāpalīdz dalībvalstīm veicināt invaliditātes un pieejamības aspektus uzņēmumu sniegtajā nefinanšu informācijā;

4.4.3.10. Eiropas Komisiju atbalstīt PAI tiesības visā ES, lai viņas varētu izmantot savas darba un arodbiedrību tiesības vienlīdzīgi ar citiem. Tas būtu jādara sadarbībā ar sociālajiem partneriem. Jo īpaši, Eiropas Daudzveidības hartu procesam būtu vairāk jākoncentrējas uz daudzveidīga darbaspēka veicināšanu;

4.4.3.11. sociālos partnerus ES līmeņa sociālā dialoga uzsākšanā un koplīgumu slēgšanā ņemt vērā CRPD un darba ņēmēju, tostarp personu ar invaliditāti, tiesību īstenošanu un to darīt, apspriežoties ar personu ar invaliditāti ES līmeņa organizācijām.

4.5. Kvalitatīvas un iekļaujošas izglītības un mūžizglītības nodrošināšana

4.5.1. PAI piekļuve vispārējai izglītībai joprojām ir apgrūtināta, tāpēc izglītības vidē bieži vien veidojas segregācija. To PAI īpatsvars ES, kuras varētu priekšlaicīgi pamest izglītību, vidēji ir par 13 % lielāks nekā attiecīgo personu bez invaliditātes īpatsvars, un to PAI īpatsvars, kurām varētu būt piekļuve augstākajai izglītībai, ir par 14 % mazāks⁽¹⁹⁾. Tāpēc EESK aicina

4.5.2. ES iestādes ieguldīt ES līdzekļus iekļaujošā mācību vidē, agrīnās bērnības intervences pasākumos, mūžizglītības programmās un apmācības programmās, lai personām ar invaliditāti palīdzētu pārejā no izglītības uz nodarbinātību. Būtu jāveicina arī PAI karjeras mobilitāte;

4.5.2.1. ES iestādes veikt konkrētus pasākumus, lai nodrošinātu bērnu un jauniešu ar invaliditāti iekļautību ES darbinieku bērniem paredzētajā Eiropas skolu sistēmā;

4.5.2.2. Eiropas Komisiju veikt konkrētas darbības, lai palielinātu PAI līdzdalību augstākajā izglītībā, sniedzot palīdzību saistībā ar atbalsta vajadzībām un izmaksām studiju vai apmācības laikā;

4.5.2.3. Eiropas Komisiju veikt pasākumus, lai palielinātu programmas *Erasmus+* pieejamību un PAI līdzdalību, sniedzot palīdzību saistībā ar atbalsta vajadzībām un izmaksām, kamēr PAI studē vai mācās ārvalstīs;

4.5.2.4. Eiropas Komisiju sniegt dalībvalstīm vajadzīgo atbalstu, lai apmācītu vispārīgizglītojošo skolu personālu un atbalstītu invaliditātes jomā specializēto klases palīgu apmācību, tādējādi veicinot bērnu ar invaliditāti iekļaušanu parastajās skolās. Apmācība būtu arī jākoncentrē uz to, kā izmantot palīgtechnoloģiju, lai labāk integrētu skolēnus ar invaliditāti. Tāpat būtu jāpievērš uzmanība labu darba apstākļu radīšanai klasē un klašu lieluma samazināšanai.

⁽¹⁸⁾ Padomes 2000. gada 27. novembra Direktīva 2000/78/EK, ar ko nosaka kopēju sistēmu vienlīdzīgai attieksmei pret nodarbinātību un profesiju (OV L 303, 2.12.2000., 16. lpp.).

⁽¹⁹⁾ ANED, pamatojoties uz Eurostat 2016. gada datiem par personām ar invaliditāti un bez tās (vecumā no 30 līdz 34 gadiem), starpība procentpunktos.

4.6. Nestabilitātes, nabadzības un sociālās atstumtības apkarošana

4.6.1. Eiropas Savienībā PAI ir vidēji par 9 % vairāk pakļautas riskam saskarties ar nabadzību un sociālo atstumtību nekā personas bez invaliditātes ⁽²⁰⁾. Tāpēc EESK aicina

4.6.1.1. ES iestādes nodrošināt, ka jaunajā Programmā ir ietvertas īpašas darbības, kuru mērķis ir veicināt iekļaujošu sociālās aizsardzības sistēmu, un ka EK nosaka pamatnostādnes dalībvalstīm par sociālās aizsardzības minimumu gan PAI, gan viņu aprūpētājiem, lai nodrošinātu tiem pienācīgu dzīves līmeni ⁽²¹⁾. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm būtu jānodrošina, ka PAI, jo īpaši personām, kuras invaliditāti ieguvušas savas karjeras laikā un kurām ir īsāki pensiju apdrošināšanas iemaksu periodi, tiek nodrošināts pienācīgs sociālās aizsardzības segums pirms un pēc pensijas vecuma sasniegšanas;

4.6.1.2. Eiropas Komisiju sniegt norādījumus par invaliditātes pabalstu reformām, lai atbalstītu ar invaliditāti saistītu ierīču, palīgtechnoloģiju, izmitināšanas, transporta u. c. papildu izmaksas. Eiropas Komisijai būtu jānodrošina dalībvalstis būt elastīgākām, ļaujot PAI saglabāt piešķirumus, kad viņas nonāk darba tirgū, lai līdzsvarotu nesamērīgus izdevumus, mazinātu strādājošo nabadzības risku un stimulētu nodarbinātību;

4.6.1.3. Eiropas Komisiju sniegt norādījumus dalībvalstīm par invaliditātes novērtējuma procedūrām, lai nodrošinātu, ka netiek atstātas novārtā personas ar reti sastopamām veselības problēmām vai multipliem traucējumiem. Eiropas Komisijai, izmantojot Eiropas pusgadu, arī jāpārliecina dalībvalstis no iedzīvotājiem piešķirto invaliditātes pabalstu samazināšanas, kas palielinātu nabadzības un sociālās atstumtības risku. Eiropas Komisijai būtu jāaicina dalībvalstis pārskatīt invaliditātes pabalstu taisnīgu nodrošinājumu visā dzīves laikā, lai nodrošinātu, ka PAI, kas sasniegušas lielāku vecumu, un vecāka gadagājuma personas, kas ieguvušas invaliditāti, nezaudē sev pieejamās tiesības;

4.6.1.4. pielāgot Sociālo rezultātu pārskatu, lai integrētu mērījumus, kas konkrēti attiecas uz PAI, papildinot arvien ciešākās saiknes starp Eiropas pusgadu un Sociālo tiesību pīlāru;

4.6.1.5. Eiropas Komisiju sniegt dalībvalstīm vajadzīgo atbalstu, lai pienācīgi īstenotu Padomes ieteikumu par sociālo nodrošinājumu saistībā ar nestandarta darba līgumiem un nodrošinātu, ka nevienai PAI – ne strādājošai, ne nestrādājošai – netiek liegtas tiesības uz pienācīgu veselības apdrošināšanas segumu vai citas tiesības;

4.6.1.6. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis centienos veicināt veselības aprūpes pieejamību personām ar invaliditāti vienlīdzīgi ar citiem ⁽²²⁾;

4.6.2. Eiropas Komisiju nodrošināt, ka bijušie, pašreizējie un nākamie ES administrācijas darbinieki, kas ir PAI, vai apgādājamo ģimenes locekļi ar invaliditāti gūst labumu no visaptverošas veselības apdrošināšanas, kura viņiem var nodrošināt labāko iespējamo medicīnisko aprūpi un dzīves kvalitāti.

4.7. ES kā pasaules līdere, kas aiz savām robežām nevienai neatstāj novārtā

4.7.1. ES ir pasaulē lielākā līdzekļu devēja attīstības jomā. ES un tās dalībvalstīm kā CRPD pusēm, īstenojot ārējo darbību, ir jāveicina PAI tiesības. Tāpēc EESK aicina

4.7.2. ES iestādes veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka visās ES finansētajās darbībās trešās valstīs ir ievēroti 3.1. punktā izklāstītie CRPD vispārējie principi;

⁽²⁰⁾ EU SILC 2016.

⁽²¹⁾ CRPD 28. pants.

⁽²²⁾ CRPD komitejas ieteikumi, 63. punkts.

4.7.2.1. ES iestādes veikt pasākumus, lai nodrošinātu, ka ES kandidātvalstis un potenciālās kandidātvalstis sniedz pierādījumus par PAI tiesību aizsardzību tādā pašā līmenī kā ES dalībvalstis. Eiropas Komisijai būtu arī jānodrošina, ka pirmspievienšanās palīdzības finanšu instrumenti tiek izmantoti, lai uzlabotu PAI situāciju;

4.7.2.2. Eiropas Komisiju veicināt informētību par CRPD un PAI vajadzībām, tostarp pieejamību, ārkārtas un humānās palīdzības jomā, kā arī informētību par invaliditātes jautājumiem ES delegācijās;

4.7.2.3. ES iestādes nodrošināt skaidru turpmāko rīcību saistībā ar ES Konsensu par attīstību un atbalstīt ESAO Attīstības palīdzības komitejas (*Development Assistance Committee –DAC*) izstrādāto invaliditātes rādītāju iekļaušanu ES sadarbības programmās, projektos un darbībās visā pasaulē;

4.7.2.4. ES iestādes nodrošināt, ka tiek ievērotas tiesības un sniegts pietiekams un pienācīgs atbalsts personām ar invaliditāti, kuras Eiropas Savienībā ierodas kā patvēruma meklētāji vai bēgļi, un tiek sniegts atbalsts personām, kuras invaliditāti ieguvušas, bēgot no savas valsts;

4.7.2.5. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis invaliditātes jautājumu risināšanā dialogā ar trešām valstīm. EK būtu jāstrādā arī pie tā, lai starptautiskos forumos (ANO, Eiropas Padomē, ESAO) veicinātu vienošanos un saistību uzņemšanos attiecībā uz invaliditātes jautājumiem;

4.7.2.6. Eiropas Komisiju atbalstīt dalībvalstis saistībā ar *Brexit*, lai nodrošinātu, ka ES iedzīvotāji, kuri pašreiz dzīvo Apvienotajā Karalistē, un AK iedzīvotāji, kuri dzīvo ES, turpinātu saņemt palīdzību, ko pašreiz sniedz viņu izcelsmes valsts.

5. Pārvaldība, īstenošana un uzraudzība

5.1. Ņemot vērā CRPD komitejas noslēguma apsvērumus un ieteikumus Eiropas Savienībai, EESK stingri iesaka ikvienā ES iestādē, aģentūrā un struktūrā, proti, Eiropas Parlamentā, Eiropas Savienības Padomē, Eiropas Ārējās darbības dienestā, Reģionu komitejā u. c., un tādās aģentūrās kā Pamattiesību aģentūra un Eiropas Dzimumu līdztiesības institūts izveidot invaliditātes jautājumu kontaktpunktus (*DFP*). *DFP* būtu jāizvieto arī visos EK ģenerāldirektorātos. Tā kā invaliditātes jautājumiem ir transversāls raksturs, centrālajam *DFP* vajadzētu būt EK ģenerālsekretāra pārziņā. Tas būs nepieciešams, lai uzraudzītu CRPD un Programmas īstenošanu ES iestādēs. Šajā ziņā EESK rāda piemēru, jo tai ir savs *DFP* un izpētes grupa "Personu ar invaliditāti tiesības", ko atbalsta SOC sekretariāts. EESK arī aicina

5.2. tā kā turpmāk Eiropas Komisijā darbosies līdztiesības komisāre, nodrošināt, ka Tieslietu ģenerāldirektorātā ir *DFP*, lai viņai palīdzētu pildīt savus pienākumus. Tas ir īpaši svarīgi;

5.3. Invaliditātes jautājumu augsta līmeņa grupas pašreizējo sistēmu aizstāt ar "Personu ar invaliditāti tiesību komiteju", kas kalpotu kā platforma, kurā regulāri tiekas dažādās direkcijās, iestādēs un aģentūrās, kā arī dažādās dalībvalstīs esošie *DFP*. Minētajai komitejai ir arī jābūt tiesībām uzraudzīt Programmas īstenošanu ES un dalībvalstu līmenī, kā arī sniegt ieteikumus Eiropas Komisijai un valstu valdībām;

5.4. Eiropas Komisiju pārskatīt ar dalībvalstīm dalīto kompetenci, kas izriet no CRPD un ES tiesību aktiem, lai noteiktu īstenošanas jomas, kurās ES var darboties kopā ar dalībvalstīm. Tas būtu jā dara, pieņemot Deklarāciju par kompetencēm;

5.5. ieviest Eiropas Komisijas, Parlamenta un Padomes starpiestāžu sadarbības mehānismu⁽²³⁾. Šo triju iestāžu priekšsēdētājiem būtu jātiekas katra pilnvaru termiņa sākumā, lai parādītu apņemšanos aizsargāt personu ar invaliditāti tiesības. Lai sekmētu šādu mehānismu, Padomē ir jāizveido darba grupa invaliditātes jautājumos;

5.6. ES iestādes iekļaut Programmā skaidrus, reālus un konkrētus kritērijus un izmērāmus rādītājus, lai uzraudzītu īstenošanas nepilnības un efektīvi novērtētu panākto progresu;

5.7. Eiropas Komisiju nodrošināt, ka tiesību aktu priekšlikumu un iniciatīvu izstrādes laikā tiek izplānoti efektīvi uzraudzības mehānismi un ka tiem tiek piešķirti pietiekami resursi un budžeta līdzekļi. Programmā būtu jāietver skaidra apņemšanās nodrošināt finansējumu, norādot summas, kas tiks piešķirtas uzraudzības mehānismiem;

5.8. Eiropas Komisiju nodrošināt ES CRPD satvaru ar pietiekamiem resursiem, lai nodrošinātu tā neatkarīgu un pienācīgu darbību;

5.9. ES iestādes Programmas izstrādē, īstenošanā un pārvaldībā aktīvi un pilnībā iesaistīt personu ar invaliditāti organizācijas un pilsoniskās sabiedrības organizācijas⁽²⁴⁾. Ar personu ar invaliditāti organizācijām arī būtu pastāvīgi jāapspriežas, un tās jāiesaista no Programmas izrietošo tiesību aktu, politikas un programmu izstrādē, pieņemšanā, īstenošanā un uzraudzībā, un tām ir vajadzīga piekļuve resursiem, kas atbalstīs to jēgpilnu iesaisti. Apspriešanās procesiem ir arī jābūt saprotamiem un pilnībā pieejamiem personām ar invaliditāti;

5.10. Eiropas Komisiju veikt atbilstošus pasākumus, lai nodrošinātu, ka Eurostat sadarbībā ar valstu statistikas iestādēm un personu ar invaliditāti organizāciju pārstāvjiem izstrādā uz cilvēktiesībām balstītu rādītāju sistēmu un salīdzināmu visaptverošu datu vākšanas sistēmu attiecībā uz personu ar invaliditāti līdztiesību saistībā ar PAI situāciju ES, kā arī publicē būtiskākas un detalizētas analīzes par stāvokli invaliditātes jomā. Tajā vajadzētu ņemt vērā ar PAI saistīto jautājumu un pieredzes intersekcionalitāti, piemēram, saistībā ar dzimumu, vecumu, bēgļa, patvēruma meklētāja vai migranta statusu, etniskās minoritātes izcelsmi, kā arī dažādiem invaliditātes veidiem un to, kā tie ietekmē labklājību un rezultātus⁽²⁵⁾. Dati ir jāvāc arī par to, cik PAI dzīvo aprūpes iestādēs un cik bērnu ar invaliditāti dzīvo ārpus mājāsaimniecībām;

5.11. Eiropas Komisiju Eiropas pusgada procesā prasīt dalībvalstīm izstrādāt pašām savas valsts stratēģijas invaliditātes jomā un uzraudzīt CRPD īstenošanu valstu reformu programmās;

5.12. Eiropas Komisiju nodrošināt, ka ES CRPD uzraudzības satvaram ir pieejami visi vajadzīgie līdzekļi, cilvēkresursi un finansiālais atbalsts, lai tas varētu pildīt savas funkcijas saskaņā ar CRPD 33. panta 2. punktu.

6. Komunikācija un informācijas izplatīšana⁽²⁶⁾

6.1. Lai laužtu stereotipus, ES iestādēm būtu jāveicina informētība par šķēršļiem, ar kuriem joprojām saskaras PAI, un jāstrādā kopā ar valstu un reģionālajām valdībām, lai nodrošinātu, ka šī informācija sasniedz lēmumu pieņēmējus un citas ieinteresētās personas visos līmeņos. Eiropas Komisijai būtu jāatbalsta personu ar invaliditāti ES līmeņa organizācijas un NVO, kuras darbojas šajā jomā.

6.2. Eiropas Komisijai vajadzētu izstrādāt kampaņas un apmācību kursus, lai veicinātu izpratni par PAI tiesībām, kas orientēti uz plašu sabiedrību, politikas veidotājiem, lēmumu pieņēmējiem, publiskā un privātā sektora struktūru darbiniekiem, personām ar invaliditāti un viņu ģimenēm u. c. Eiropas Komisijai būtu jāamudina dalībvalstis īstenot līdzīgas kampaņas.

⁽²³⁾ CRPD komitejas ieteikumi Eiropas Savienībai 2015. gadā.

⁽²⁴⁾ CRPD Vispārējā piezīme.

⁽²⁵⁾ CRPD 31. pants.

⁽²⁶⁾ CRPD 8. pants.

6.3. Eiropas Komisijai un dalībvalstīm īpaša uzmanība būtu jāpievērš tam, lai tiktu uzsvērtā multiplā un interseksionālā diskriminācija, ar ko saskaras dažas PAI grupas, jo īpaši sievietes un meitenes, LGBTI un etniskās minoritātes.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Populisms un pamattiesības – piepilsētas un lauku apvidi”

(pašiniciatīvas atzinums)

(2020/C 97/07)

Ziņotāja: **Karolina DRESZER-SMALEC**

Līdzziņotājs: **Jukka AHTELA**

Pilnsapulces lēmums	20.2.2019.
Juridiskais pamats	Reglamenta 32. panta 2. punkts Pašiniciatīvas atzinums
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sanāksmē	27.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts (par/pret/atturas)	145/3/6

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Populistu partijas 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās guva ievērojamus panākumus. Populisms vājina politisko institūciju stabilitāti, veicina kopienu turpmāku sadrumstalotību un polarizāciju, kā arī arvien riskantākus apstākļus uzņēmumu lēmumiem par investīcijām.

1.2. Populistu kustību un partiju panākumu cēloņi ir dažādi. Kopumā tos veicina globalizācijas procesi, kas ietekmē visa veida attīstītās valstis. Konkrētāk, populismu var izskaidrot gan ar kultūras un identitātes faktoriem, gan arī ar sociālekonomiskajām norisēm. Visbeidzot, populisma radītais apdraudējums ir īpaši izteikts “nenozīmīgās vietās”⁽¹⁾ neatkarīgi no tā, vai tās atrodas Eiropas Savienības perifērijā vai tās pašā centrā.

1.3. Ir skaidri jānošķir bailes, nedrošība un dusmas, kas cilvēkiem liek atbalstīt populistu partijas, un tie politiskie darboņi, kuri ar nodomu cenšas šīs bailes pārveidot politiskos ieguvumus. Iedzīvotāju neapmierinātība, kas bieži ir racionāli pamatota, ir jāuztver nopietni. Tā atšķiras no populistu līderu retorikas, kuri cenšas šo neapmierinātību izmantot savā labā.

1.4. Neapmierinātības ģeogrāfija apvieno kontinentālo nošķirumu starp ziemeļiem un dienvidiem un starp austrumiem un rietumiem visā ES ar nošķirumu starp centru un perifēriju katrā atsevišķā dalībvalstī. Atkarībā no ģeogrāfiskās atrašanās vietas neapmierinātības pamatā ir dažāda veida grūtības. Lai populisma apkarošanas stratēģijas būtu veiksmīgas, tajās jāņem vērā šie sarežģītie faktori. EESK uzskata, ka alianšu veidošana starp vietējām pašvaldībām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, sociālajiem partneriem un citiem dalībniekiem, piemēram, vietējiem līderiem un sociālajām kustībām, ir būtiski svarīga, lai novērstu populisma pamatcēloņus.

1.5. Jo mazāk cilvēki gūst labumu no savas valsts izaugsmes centru panākumiem, jo izteiktāka mēdz būt viņu negatīvā attieksme pret valdošo eliti, partiju sistēmām un postmoderno dzīvesveidu. Pilsoniskās sabiedrības aktīvisti bieži tiek pieskaitīti šādām grupām, tā pastiprinot negatīvo attieksmi pret viņiem.

⁽¹⁾ *Andrés Rodríguez-Pose, “The revenge of places that don't matter (and what to do about it)” (“Nenožīmīgo vietu atreibība (un ko ar to iesākt)”)*, 32. lpp., LSE Research online: http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

1.6. Pilsoniskās sabiedrības situācija kļūst īpaši sarežģīta tur, kur populistu ir ieguvuši varu un spēj būtiski ietekmēt valdības programmas, virzoties pretī autoritārismam. Būtisks apdraudējums pilsoniskās sabiedrības organizācijām (PSO) ir ne tikai to darbībām pieejamās telpas ierobežošana, bet arī personiski draudi un vajāšana.

1.7. EESK uzskata, ka šīs situācijas risināšanas nolūkā būtu jāstiprina pilsoniskā izglītošana par demokrātijas principiem, pamattiesībām un tiesiskumu. Komiteja atgādina par atzinumā "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā" ⁽²⁾ formulēto ieteikumu dalībvalstīm iekļaut šos jautājumus skolu un augstākās izglītības programmās un Eiropas Komisijai ierosināt tālejošu komunikācijas, izglītošanas un pilsoņu izpratnes veidošanas stratēģiju attiecībā uz pamattiesībām, tiesiskumu un demokrātiju, kā arī neatkarīgu plašsaziņas līdzekļu lomu.

1.8. Tā kā iedzīvotāji gaida tālejošus un efektīvus politiskos redzējumus, EESK ir pārliecināta, ka Eiropas Savienībai būtu jāpiedāvā naratīvs par vēlamo nākotni un jāatjauno galvenie principi, kam ir bijusi svarīga loma Eiropas projektā, piemēram, partnerība un subsidiaritāte.

1.9. EESK atbalsta Eiropas Parlamenta rezolūciju par lauku, kalnu un attāliem apvidiem paredzētu ES programmu (2018/2720(RSP)) ⁽³⁾, kurā EP aicina "veicināt sociālekonomisko attīstību, ekonomikas izaugsmi un dažādošanu, sociālo labjutību, dabas aizsardzību un sadarbību un savstarpējo savienojamību ar urbānām teritorijām, lai sekmētu kohēziju un novērstu teritoriālās sadrumstalotības risku". Komiteja pievienojas Parlamenta aicinājumam izveidot Viedo ciematu paktu, kurā saskaņā ar subsidiaritātes principu būtu iesaistīti visi valdības līmeņi.

1.10. EESK atkārtoti norāda uz atzinumā "Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja" ⁽⁴⁾ formulēto ieteikumu "izveidot demokrātijas rezultātu pārskatu, kas (...) atspoguļotu pilsoniskās sabiedrības darbības priekšnosacījumus un novestu pie konkrētiem ieteikumiem reformai".

1.11. Iestādēm būtu jāpieņem uz cilvēktiesībām balstīta pieeja ⁽⁵⁾ politikai, jo īpaši ekonomisko reformu politikai, kuras pamatā ir sistemātiski novērtējumi par ietekmi cilvēktiesību jomā ⁽⁶⁾. Tam jābūt priekšnosacījumam, lai varētu notikt informētas un iekļaujošas nacionālās debātes un politisko izvēļu pielāgošana, kā arī veiksmīga reformu īstenošana.

1.12. EESK aicina vairāk ņemt vērā jaunās saimnieciskās darbības, kas veidojas lauku apvidos un kuru pamatā bieži vien ir savstarpējības un rūpju principi. Komiteja mudina veikt pasākumus, kuru mērķis ir veicināt labāku atbalstu šādām iniciatīvām un to sasaisti, lai no atsevišķiem un eksperimentāliem posmiem pārietu uz emancipējošām politikajām un sociālajām aliansēm.

1.13. EESK aicina Eiropas Savienību un tās dalībvalstis stiprināt vietējo un reģionālo infrastruktūru. Sabiedriskā transporta savienojumu likvidēšana, kā arī skolu un veselības aizsardzības dienestu slēgšana nepārprotami ir daži no iemesliem populistu protestiem Eiropā.

1.14. ES iestādēm būtu jāstiprina Eiropas, valstu un vietējo PSO spēju veidošana un jānodrošina resursi, kas tām palīdzētu uzlabot darbības tvērumu un kvalitāti. Tām ir svarīga loma kopienu vajadzību apzināšanā un apmierināšanā. Īpaši smagi tās ir apdraudētas tad, kad pavājinās tiesiskums, pamattiesības un demokrātija.

⁽²⁾ EESK atzinums par tematu "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi" (OV C 282, 20.8.2019., 39. lpp.).

⁽³⁾ Eiropas Parlamenta 2018. gada 3. oktobra rezolūcija par lauku, kalnu un attāliem apvidiem paredzētu ES programmu (OV C 11, 13.1.2020., 15. lpp.).

⁽⁴⁾ EESK atzinums par tematu "Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja" (OV C 228, 5.7.2019., 24. lpp.).

⁽⁵⁾ OHCHR, "Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies" ("Principi un pamatnostādnes uz cilvēktiesībām balstītai pieejai nabadzības mazināšanā"), sk. šeit: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategiesen.pdf>.

⁽⁶⁾ OHCHR, "Guiding principles on human rights impact assessments of economic reforms" ("Galvenie principi novērtējumiem par ekonomikas reformu ietekmi cilvēktiesību jomā"), 2018. gada 19. decembris, sk. šeit: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/443/52/PDF/G1844352.pdf>.

2. Vispārīgas piezīmes

2.1. Populistu partijas 2019. gada Eiropas Parlamenta vēlēšanās guva ievērojamus panākumus. EESK pauž nopietnas bažas par šādu attīstību un aicina ierosināt tālejošas iniciatīvas situācijas risināšanai, sākot ar centieniem labāk izprast tās cēloņus.

2.2. EESK uzskata, ka īpaša uzmanība būtu jāpievērš pilsoniskās sabiedrības organizāciju situācijai, jo pavājinoties tiesiskumam, pamattiesībām un demokrātijai, tās ir īpaši smagi apdraudētas. Daudzās valstīs patlaban tiek ierobežota PSO darbības telpa. Populisma turpmāka pastiprināšanās, visticamāk, arī vājinās ekonomikas stabilitāti un veicinās neefektīvu pārvaldību un politiku, tādējādi nelabvēlīgi ietekmējot ieguldījumus.

2.3. EESK jau ir paudusi spēcīgas bažas “par stāvokļa pasliktināšanos cilvēktiesību jomā, populistisko un autoritāro noviržu izplatīšanos un apdraudējumu, ko tās rada demokrātijas un pamattiesību aizsardzības kvalitātei”⁽⁷⁾. Komiteja ir izteikusi aicinājumu, ka Eiropas iestādēm “būtu jāizvēlas proaktīva un preventīva pieeja ar mērķi rīkoties pirms problēmu rašanās un no tām izvairīties”.

2.4. Pašiniciatīvas atzinumā “Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja”⁽⁸⁾ EESK uzsvēra, ka tās skatījumā pilsoniskajai sabiedrībai ir “svarīga loma liberālas demokrātijas saglabāšanā Eiropā” un “tikai spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība var aizstāvēt demokrātiju un brīvību un aizsargāt Eiropu pret autoritārisma kārdinājumiem”.

2.5. Lai pilnībā izprastu populisma fenomenu, ir jāņem vērā vairāki aspekti. Daži novērotāji populisma izcelsmi galvenokārt saista ar kultūras faktoriem. Nenoliedzot šādu faktoru nozīmi, citi savukārt uzskata, ka galvenais populisma pieauguma cēlonis ir sociālekonomisks un sakņojas sarežģītajā globalizācijas procesā.

2.6. Liela daļa satraukuma, kas ir cilvēku neapmierinātības pamatā, ir saprotama un prasa politiskus risinājumus. Šīs pamatotās bažas ir jānoskaidro no dažu politisko darboņu mēģinājumiem neapmierinātību izmantot savā labā un ar demagoģiskiem, taču nesaprātīgiem priekšlikumiem gūt panākumus vēlēšanās.

2.7. Daži no svarīgākajiem faktoriem, kas skaidro populisma spēju piesaistīt, ir (liels) vecums, (zems) izglītības līmenis, (zema) relatīvā labklājība, (augsts) bezdarba līmenis, (nestandarta, terminēts) nodarbinātības veids. Šādu sociālekonomisko faktoru izplatība ir augstāka lauku apvidos un ārpus lielajām pilsētām.

2.8. *Brexit* balsojums Apvienotajā Karalistē, “dzelteno vestu” kustība Francijā, *AfD* panākumi Vācijas austrumu daļā, “Līgas” panākumi Itālijā un partijas “Likums un taisnīgums” panākumi Polijā daudzējādā ziņā atšķiras. Taču visām minētajām tendencēm kopīgs ir tas, ka tās atspoguļo dramatisko uzticības mazināšanos iestādēm, politiķiem un plašsaziņas līdzekļiem.

2.9. Jo mazāk cilvēki gūst labumu no savas valsts izaugsmes centru panākumiem, jo izteiktāka mēdz būt viņu negatīvā attieksme pret valdošo eliti, partiju sistēmām un postmoderno dzīvesveidu. Pilsoniskās sabiedrības aktīvisti bieži tiek pieskaitīti šādām grupām, tā pastiprinot nelabvēlīgo attieksmi pret viņiem un būtiski ietekmējot PSO darbību.

3. Vispārīgi un ar telpu saistīti populisma faktori

3.1. Populisma pieaugumu var skaidrot no diviem galvenajiem skatpunktiem. Viens skatpunkts uzsver kultūras faktorus, piemēram, identitātes veidošanu un izmaiņas uztverē, ko rada attīstības tendences pēdējās divās vai trijās desmitgadēs. Otrs skatpunkts uzsver sociālekonomiskos faktorus kā galvenos cēloņus, ar kuriem skaidrojami populisma panākumi. Lai gan

⁽⁷⁾ EESK atzinums par tematu “Eiropas kontroles mehānisms tiesiskuma un pamattiesību jomā” (OV C 34, 2.2.2017., 8. lpp.).

⁽⁸⁾ EESK atzinums par tematu “Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja” (OV C 228, 5.7.2019., 24. lpp.).

abi skaidrojumi ir ņemami vērā, politiskie un ekonomiskie faktori nepārprotami ir svarīgāki, aplūkojot telpas un teritorijas nozīmi⁽⁹⁾.

3.2. Populisms ir viena no konkrētām izpausmēm, kas saistīta ar tā dēvēto laikmeta maiņu, perioda maiņu vai pārejas posmu. Šo pārmaiņu ietekme dažādā mērā skar visas valstis neatkarīgi no konkrētā reģiona. Šīs pārmaiņas mēdz ietekmēt visus svarīgākos sabiedriskās kārtības aspektus – gan valsti, gan tirgu un kopienu, kura pārstāv pilsonisko sabiedrību.

3.3. Populisms, ko izraisa sabiedrisko un politisko attiecību komercializācijas procesi, parasti vispirms rodas kopienā. Uz izvēli balstītas kopienas, piemēram, interešu apvienības, sociālās kustības un citas pilsoniskās sabiedrības organizācijas arvien vairāk tiek pakļautas dezorganizācijai. Tās cīnās, lai turpinātu pastāvēt un nezaudētu dalībniekus. Arī dabīgi izveidojušās kopienas, piemēram, ģimenes, apkaimes un vietējās grupas, saskaras ar sadrumstalotību, solidaritātes mazināšanos, atsveināšanos un izjukšanu.

3.4. Arvien sarežģītākā pasaulē šāda sociāla un politiska sadrumstalotība mēdz radīt nedrošību, bailes un vienkāršu, skaidru atbilžu meklējumus. Tradicionālās kopienas bieži vairs nespēj šādas atbildes sniegt. Daudzi iedzīvotāji neatkarīgi no vecuma un sociālās grupas meklē jaunus piederības veidus un drošas identitātes. Populisti – politiskie darboņi – ir specializējušies šādu vienkāršu atbilžu sniegšanā, kuras bieži ir saistītas ar atpakaļejošām vīzijām par spožu pagātņi, kas būtu jāatjauno.

3.5. Iestrādātas pievilcīgās politiskās programmās, šādas vienkāršas atbildes savukārt ietekmē politiku un valsti – sistēmas, kuras pašas ir skārusi partiju sistēmu sadrumstalotība un uzticības pārvaldībai mazināšanās.

3.6. Vispārīgos cēloņus, kas skaidro populismu, vēl vairāk pastiprina teritoriālā sadrumstalotība, kas skar lauku apvidus un piepilsētas. To iedzīvotāji jūtas nošķirti no ekonomiskās attīstības un sabiedriskās infrastruktūras transporta, veselības aizsardzības, vecu cilvēku aprūpes, izglītības un drošības jomā. Tas liek plaši izplatīties pret eliti vērstam noskaņojumam un aizspriedumiem pret tā dēvēto kosmopolitisko dzīvesveidu.

4. Globalizācija un ekonomikas krīze

4.1. Globalizācija ir radījusi gan iespējas, gan apdraudējumus, turklāt apdraudējumi spēcīgāk skar piepilsētas un lauku apvidus. Tas ir mazinājis ieguldījumus šajos apvidos un pamatotu nedrošības sajūtu, saskaroties ar riskiem, ko rada nozares infrastruktūras un darbvietu pārcelšana uz ārzonām apvienojumā ar noraidošu attieksmi pret nodokļu politiku, kas kopumā tiek uzskatīta par nepietiekami taisnīgu. Dažās dalībvalstīs bažas ir radījuši arī atsevišķi tirdzniecības nolīgumi, piemēram, nesen noslēgtais nolīgums ar *Mercosur*, jo tiek uzskatīts, ka tie apdraud Eiropas lauksaimnieku iespējas iegūt iztikas līdzekļus, kā arī Eiropas lauksaimniecības ģimenes saimniekošanas modeli.

4.2. Šāda “populisma politiskā ekonomika” pētīta ziņojumā, kas sagatavots EESK grupai “Daudzveidība Eiropā”⁽¹⁰⁾ un kurā minēts, ka augstāki tīrā ienākuma līmeņi, nodarbinātības līmenis, sociālo pabalstu izdevumi un IKP ir saistīti ar vājākiem populistu panākumiem reģionālajās vēlēšanās. Reālā ienākuma samazināšanās ir saistīta ar lielāku atbalstu populistu partijām.

4.3. Neraugoties uz kopumā pozitīvām tendencēm nodarbinātības jomā Eiropā, bezdarbs, nestandarta nodarbinātība un sociālā un ekonomiskā atstumtība īpaši skar gados jaunākus iedzīvotājus daudzās dalībvalstīs. Cilvēki vecumā no 20 līdz 30 gadiem, iespējams, ir pirmā paaudze kopš ES izveidošanas, kurai varētu kļūties sliktāk nekā iepriekšējai. Saskaņā ar *Eurostat* datiem 44 % no darba ņēmējiem vecumā no 19 līdz 24 gadiem Eiropā ir terminēts darba līgums, savukārt no visiem iedzīvotājiem tāds līgums ir 14 %.

⁽⁹⁾ “Societies outside Metropolises: the role of civil society organisations in facing populism”, EESK, Brisele, 2019. gads, sk. šeit: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>.

⁽¹⁰⁾ “Societies outside Metropolises: the role of civil society organisations in facing populism” EESK, Brisele, 2019. gads, sk. šeit: <https://www.eesc.europa.eu/sites/default/files/files/qe-04-19-236-en-n.pdf>.

4.4. Lauku, piepilsētu un perifērie apvidi kopumā ir uzņēmīgāki pret populisma ietekmi, kas piedāvā modeli, kurš apšaubā pašus nesenās ekonomiskās izaugsmes pamata faktoros – atvērtus tirgus, migrāciju, ekonomisko integrāciju un globalizāciju⁽¹¹⁾.

4.5. Strukturāli zemas ekonomiskās izaugsmes apstākļos Eiropas valstīm kopumā mēdz būt mazāk ieņēmumu un vairāk izdevumu. Spiedienu uz izdevumiem rada vairāki faktori, tostarp sabiedrības novecošana, parādu slogs un augošas sabiedriskās drošības izmaksas. Vienlaikus spiedienu uz ieņēmumiem rada tādi faktori kā politiskās ekonomikas izvēles, taupības politika un izvairīšanās no nodokļu maksāšanas un nodokļu apiešana. Tādējādi publisko resursu nepietiekamība ierobežo valstu iespējas veikt savus pienākumus pārdales politikas jomā, kas ir būtiski svarīga sociālo un ekonomisko tiesību ievērošanā. Publiskie un privātie investori novēršas no rūpnieciskās struktūras, jo īpaši lauku apvidos un piepilsētās, dažās iedzīvotāju grupās radot atstumtības sajūtu un priekšstatu, ka valsts struktūras un sabiedriskie pakalpojumi par tām nerūpējas.

4.6. EESK aicina Eiropas un valstu iestādes ņemt vērā iekļautību, tiesību izmantojamību un ekonomiskās un rūpnieciskās struktūras un nodarbinātības resursu saglabāšanu kā galvenos kritērijus ekonomikas, kohēzijas un teritoriālajā politikā.

5. Migrācijas nozīme

5.1. Migrācija, tāpat kā globalizācija, ir fenomens, kas ietekmē visas attīstītās un mazāk attīstītās valstis. Tā diez vai izzudīs un laika gaitā varētu pastiprināties. Arvien lielākais spiediens, ko rada populistu kustības, apgrūtina, taču neatceļ dalībvalstu pienākumu vienoties par tik ļoti vajadzīgo Eiropas migrācijas un patvēruma politiku, kas būtu taisnīga, iejūtīga un atbildīga, un būtu saskaņā ar starptautiskajām cilvēktiesībām.

5.2. Populistu retorika nav racionāli vērsta uz migrācijas politikas regulatīvajiem aspektiem. Tā drīzāk tieši stigmatizē migrantus kā noziedzniekus, teroristus vai iebrucējus, radot gaisotni, kas veicina tiešus uzbrukumus migrantiem.

5.3. Migrācijas ziņā būtiskākie ģeogrāfiskie nošķirumi ir saistīti ar atšķirībām sociālās drošības sistēmās un darba tirgos. Sociālās drošības sistēmas un darba tirgi dažās valstīs var būt relatīvi atvērti imigrantiem, taču citās – slēgti un izslēdzoši. Vietējos iedzīvotājos, kuri ir atstumti vai satraucas par to, ka tiks atstumti, liela migrantu skaita ieceļošana izraisa dažādu reakciju atkarībā no politiskās ekonomikas veida.

5.4. Dažās valstīs un konkrētos šādu valstu apgabalos cilvēki baidās, ka sociālās drošības sistēmas tiks pārslogotas, savukārt citās migranti tiek uztverti kā konkurenti darba tirgū. Subjektīvā skatījumā migranti var būt izaicinājums attiecībā uz stabilu nodarbinātību vai sociālo pabalstu saņemšanu. Šāda veida bailes var būt īpaši raksturīgas lauku apvidos un piepilsētās dzīvojošiem cilvēkiem.

5.5. Tas ļauj konstatēt vairākus populistu kustību pieauguma potenciālos cēloņus, kuri valstu valdībām, Eiropas Savienības iestādēm un pilsoniskās sabiedrības organizācijām būtu jāņem vērā, izstrādājot piemērotas politiskas un/vai ekonomiskas atbildes stratēģijas. Ne mazāk svarīgi ir arī tas, ka dažās ES daļās sociālās lejupeļsmes un ekonomiskās atstumtības sajūtu rada nevis imigrācija, bet gan emigrācija. Jo īpaši dažās Austrumeiropas teritorijās augsti kvalificētu speciālistu aizplūšana notiek dramatiskos apmēros, izjaucot sociālekonomisko struktūru šajās valstīs.

5.6. EESK apstrīd uzskatu, ka publisko resursu sadalē migranti un vietējie iedzīvotāji ir konkurenti. EESK aicina pilsoniskās sabiedrības organizācijas pastiprināt darbību, lai mazinātu bailes un satraukumu, kas vērojams dažās iedzīvotāju grupās. Komiteja arī aicina izstrādāt izglītības un sociālās programmas, lai pievērstos sarežģītajai motivācijai, kas veicina populismu, jo īpaši ES tālākajos apgabalos. Būtu jāsniedz lielāks atbalsts pilsoniskās sabiedrības valsts un Eiropas mēroga platformām un tīkliem, lai iegūtu sīkāk izstrādātu šīs parādības analīzi un sekmētu uzticamas informācijas izplatīšanu un izglītojošas darbības nolūkā to labāk izprast.

⁽¹¹⁾ Andrés Rodríguez-Pose, "The revenge of places that don't matter (and what to do about it)", 32. lpp., LSE Research online: http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

6. Neapmierinātības ģeogrāfija

6.1. ES lauku un postindustriālajos perifērijas apvidos populistu partiju panākumi ir augstāki par vidējiem rādītājiem⁽¹²⁾. Tā tas bija *Brexit* balsojuma gadījumā Apvienotajā Karalistē, kā arī Austrijā, kur FPÖ kandidāts prezidenta vēlēšanās, kas notika 2018. gada maijā, ieguva 62 % no lauku apgabalu balsojuma.

6.2. Neapmierinātības ģeogrāfijā ir kombinēts kontinentālais ziemeļu–dienvidu un austrumu–rietumu nošķirums visā ES ar nošķirumu starp centru un perifēriju katrā atsevišķā dalībvalstī. Sabiedrību un teritoriju daudzkrāsas sadrumstalotības dēļ populisms gadu gaitā ir pieaudzis. Tāpēc infrastruktūra un transporta politika ir īpaši svarīgas, jo tās nodrošina teritoriālo nepārtrauktību un ir būtisks priekšnosacījums, lai iedzīvotāji varētu izmantot pilsoniskās, politiskās, ekonomiskās un sociālās tiesības.

6.3. EESK iesaka Eiropas un valstu iestādēm apsvērt transporta, infrastruktūras un interneta savienojamības politiku kā populisma mazināšanas līdzekli. Iestādēm būtu jāveido šāda sabiedriskā politika, kā arī kohēzijas, sociālā un nabadzības mazināšanas politika, izmantojot uz cilvēktiesībām balstītu pieeju⁽¹³⁾. Tām būtu arī jānodrošina, ka politikas virzienu, jo īpaši ekonomisko reformu politikas pamatā ir sistemātiski *ex ante* un *ex post* novērtējumi par ietekmi uz cilvēktiesībām⁽¹⁴⁾, lai veicinātu informētas un iekļaujošas valstu debātes par politisko izvēļu arbitrāžu un pielāgošanu.

6.4. Viena no sociālās, ekonomiskās un teritoriālās sadrumstalotības sekām ir augoša politisku tiesību faktiskā zaudēšana lielā iedzīvotāju daļā piepilsētās un lauku apvidos. Tā izpaužas kā masveida nepiedalīšanās vēlēšanās, pārstāvības demokrātijas un starpniekstruktūru, tostarp politisko partiju un arodbiedrību, noraidīšana un atbalsts radikālām populistu kustībām. EESK uzskata, ka šīs situācijas risināšanas nolūkā būtu jāstiprina pilsoniskā izglītošana par demokrātijas principiem, pamattiesībām un tiesiskumu. Komiteja atgādina, ka atzinumā "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā"⁽¹⁵⁾ ieteikts dalībvalstīm iekļaut šos jautājumus skolu un augstākās izglītības programmās un Eiropas Komisijai ierosināt tālejošu informācijas, izglītības un pilsoņu izpratnes veidošanas stratēģiju attiecībā uz pamattiesībām, tiesiskumu un demokrātiju.

6.5. Tieši identitātes, piederības, atzīšanas un pārdalīšanas politikas savstarpējās saiknes dēļ ir jāņem vērā reliģijas, dzimumu dinamikas, vietas un kultūras identitātes svarīgā nozīme, kā arī sabiedrības grupu intereses un nevienlīdzība. Nav vienkārši rast alternatīvas regresīvo politisko spēku spējai viegli uzrunāt. Ir vajadzīgas jaunas kampaņas un naratīvi. Viens konkrēts risinājums, kā to panākt, ir ņemt vērā daudzas jaunās saimnieciskās darbības, kas rodas lauku apvidos, pamatojoties uz kopienas, savstarpējības un rūpju principiem. Tādā gadījumā uzdevums būtu minētās darbības savienot, lai tās nebūtu tikai izolētas un eksperimentālas, bet gan savstarpēji saistītas un saistītas ar emancipējošām politiskajām aliansēm.

7. Kā populisms ietekmē pilsonisko sabiedrību ārpus lielpilsētām

7.1. Pilsonisko sabiedrību spēcīgi ietekmē populistu kustību un partiju ietekmes pieaugums visā Eiropā un dažādos teritoriālajos līmeņos. Tā kā autoritāra propaganda, ksenofobiska un rasistiska attieksme un fašistiska vardarbība arvien vairāk ietekmē politiskās telpas daudzās Eiropas daļās, tiešā veidā tiek skartas gan sociālās kustības, gan arodbiedrības un uzņēmumu apvienības.

7.2. Pilsoniskās sabiedrības situācija ir kļuvusi īpaši sarežģīta vietās, kur populistu ir ieguvuši varu un spēj ievērojami ietekmēt valdības programmas. Kad populistu partiju pārstāvji ieņem svarīgus amatus parlamentā un izpildvarā, tās tiecas iepriekš liberālas sabiedrības virzīt pretī autoritāriem režīmiem. Būtisks apdraudējums pilsoniskās sabiedrības organizācijām ir to darbībām pieejamās telpas ierobežošana. Vienlaikus dažādas pseido- vai viltus nevalstiskās organizācijas, kas tiek

⁽¹²⁾ Caroline de Gruyter, "Commentary: The revenge of the countryside", 2016. gada 21. oktobris.

⁽¹³⁾ OHCHR, "Principles and Guidelines for a Human Rights Approach to Poverty Reduction Strategies" ("Principi un pamatnostādnes uz cilvēktiesībām balstītai pieejai nabadzības mazināšanā"), sk. šeit: <https://www.ohchr.org/Documents/Publications/PovertyStrategiesen.pdf>.

⁽¹⁴⁾ OHCHR, "Guiding principles on human rights impact assessments of economic reforms" ("Galvenie principi novērtējumiem par ekonomikas reformu ietekmi cilvēktiesību jomā"), 2018. gada 19. decembris, sk. šeit: <https://documents-dds-ny.un.org/doc/UNDOC/GEN/G18/443/52/PDF/G1844352.pdf>.

⁽¹⁵⁾ EESK atzinums par tematu "Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi" (OV C 282, 20.8.2019., 39. lpp.).

veidotas “no augšas” un bieži slēpj savus nodomus, izliekoties par radikāli demokrātiskām organizācijām, vēl vairāk apgrūtinā pašreizējo pilsoniskās sabiedrības organizāciju darbību.

7.3. Jautājums par to, cik lielā mērā pilsonisko sabiedrību ietekmē populisms lauku apvidos un piepilsētās, ir sarežģīts. Lauku aktīvistiem bieži trūkst kritiski svarīgu resursu, lai veidotu tāda veida koalīcijas, kas ir vairāk izplatītas lielpilsētās. Tas attiecas arī uz koalīcijām, ko veido, piemēram, ar patērētāju kustībām un pilsētās dzīvojošiem pārtikas jomas aktīvistiem, kuri bieži vien ir zinošāki ilgtspējīgas pārtikas politikas jautājumos. Tādu spēcīgu sociālo kustību un politisko partiju trūkums, kuras varētu pārstāvēt lauku iedzīvotāju intereses, daļēji izskaidro labējo populistu partiju panākumus vēlēšanās Eiropas lauku apvidos.

8. Iespējas apkarot populismu

8.1. Populisma apkarošanai tiek ieteikti divi politikas jomu kopumi. Pirmais ir saistīts ar populistu radīto apdraudējumu kopumā un ar iespējamajiem instrumentiem, ko Eiropas Savienība varētu izmantot. Otrais ieteikumu kopums tiešāk saistīts ar konkrētiem reģioniem, lauku apvidiem un piepilsētām.

8.2. Populisma cēloņu novēršanai varētu būt piemērotas vairākas stratēģijas. Pirmā attiecas uz politiķu un iestāžu pieeju tiem, kuri faktiski saskaras ar sociālekonomiskām grūtībām, un šo cilvēku uzrunāšanu. Sociālie, ekonomiskie un politiskie apstākļi ir tādi, ka neviena atsevišķa institūcija, tostarp ES, nespēj rast vienkāršas un skaidras atbildes, kas šādu sarežģītību mazinātu, atgriežoties pie idealizēta sociālekonomiskā *status quo ante*. Vienlaikus koncentrējoties uz populisma pamatcēloņiem, politiķiem un iestādēm būtu jāatspēko retorika, kas sola piedāvāt šādas tūlītējas un drošas atbildes uz sarežģītām problēmām.

8.3. Otra stratēģija ir tieši saistīta ar Eiropas Savienības tēlu un likteni. Starp daudzajām vilšanās reizēm, ko izjūt tie, kuri ir vairāk pakļauti populistu propagandai, jānorāda uz tādu patiesi vēlamu politisko projektu trūkumu, kas piedāvātu ticamu cerību uz labāku nākotni un rīcību nolūkā uzlabot ikdienas dzīves apstākļus. Populisti ir izmantojuši šādas grūtības, lai piedāvātu atpakaļejošu redzējumu uz šķietami spožu pagātnei. Lai Eiropas Savienība izdzīvotu, tai nav citas izvēles kā tikai atjaunot cilvēku ieinteresētību Eiropas projektā.

8.4. Ar ES dibināšanas mītu vien vairs nepietiek, lai uzrunātu Eiropas iedzīvotājus. ES ir jāpiedāvā naratīvs par vēlamu nākotni un jāatjauno galvenie principi, kam ir bijusi liela nozīme Eiropas projektā, piemēram, partnerība un subsidiaritāte.

8.5. EESK aicina ES, dalībvalstis un visas ieinteresētās personas atdzīvināt subsidiaritātes un partnerības principus. Kā minēts grupas “Daudzveidība Eiropā” ieteikumā par tematu “Atgūt iedzīvotāju ticību un uzticēšanos Eiropas Savienībai”⁽¹⁶⁾, EESK uzskata, ka ir vajadzīgi centieni, lai “iedzīvotājiem paskaidrotu subsidiaritātes principu un to, ka ES ciena gan kultūras daudzveidību, gan vietējās tradīcijas”. Funkcionālā subsidiaritāte izpaustos kā pilsoniskās sabiedrības organizāciju plašāka iesaistīšanās gan reģionālajā plānošanā un ES reģionālajā politikā, gan demokrātijas, taisnīguma un vienlīdzīgas attieksmes pret visiem iedzīvotājiem lauku un perifēros apvidos aizstāvēšanā. Teritoriālā subsidiaritāte vēl vairāk nostiprinātu reģionālo un vietējo iestāžu iespējas uzņemties līdzatbildību strukturālas politikas veidošanā, īstenošanā un novērtēšanā.

8.6. EESK iesaka stiprināt instrumentu, kas ieviests saistībā ar Eiropas kohēzijas politiku, proti, sabiedrības virzītu vietējo attīstību (CLLD). Tādējādi vietējiem dalībniekiem un iedzīvotājiem būtu iespēja pieņemt lēmumus par problēmām, kas tos tieši ietekmē, un tas būtiski veicinātu viņu dzīves kvalitātes uzlabošanu.

8.7. Būtiska nozīme ir partnerībai – kā saziņas un solidaritātes, tā arī dažādu valstu PSO savstarpējās palīdzības jomā. Partnerība ir vienlīdz svarīga arī alianšu veidošanā starp publiskajām iestādēm un vietējās pilsoniskās sabiedrības grupām.

⁽¹⁶⁾ *Regaining Citizens' Trust and Confidence in the EU: 7 priorities of the Diversity Europe Group*, grupa “Daudzveidība Eiropā”.

8.8. ES un dalībvalstīm ir jāuzlabo reaģēšana uz pamattiesību un tiesiskuma pārkāpumiem, kas saistīti ar populistu kustību, tostarp pie varas esošo populistisko kustību, darbībām. EESK atgādina atzinumā “Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja”⁽¹⁷⁾ formulēto ieteikumu “izveidot demokrātijas rezultātu pārskatu, kas (..) atspoguļotu pilsoniskās sabiedrības darbības priekšnosacījumus un novestu pie konkrētiem ieteikumiem reformai”, kā arī atzinumā “Tiesiskuma turpmāka stiprināšana”⁽¹⁸⁾ ietvertos ieteikumus.

8.9. EESK iesaka iekļaut šā atzinuma apsvērumus šādā demokrātijas rezultātu pārskatā un turpmākajā tiesiskuma pārraudzības mehānismā. Pārdomātā komunikācijā būtu skaidri jāpauž, ka ES un dalībvalstu reakcijas mērķis ir novērst pamattiesību un tiesiskuma pārkāpumus, ko rada daži populistu politikas pasākumi, nevis vērsties pret populistu partiju atbalstītājiem, kuru pamatotās bažas ir jānovērš ar taisnīgu, nediskriminējošu un efektīvu politiku.

9. Atbalsts vietēja līmeņa reakcijai uz populismu

9.1. Problēma, ar ko pilsoniskā sabiedrība saskaras lauku apvidos, ne vienmēr ir “ierobežota telpa”. Problēma ir tā, ka šāda telpa vēl ir jāveido. Reakcijai uz populisma pieaugumu ir jāvērsas pret neapmierinātības pamatcēloņiem, un tai pēc iespējas vairāk ir jārodas vietējā līmenī. EESK atbalsta rīcību, kas dažādām pārtikas ražotāju un patērētāju grupām rada kopīgu interešu un mērķu sajūtu neatkarīgi no atšķirībām starp sociālajām grupām, dzimumiem, paaudzēm un pilsētu/laukiem. Uztursuverenitāte un dažādie jautājumi saistībā ar tiesībām uz pārtiku un veselīgu vidi ir piemēri konkrētām problēmām, ko varētu labāk risināt, īstenojot solidaritātes, kolektīvās identitātes un politiskās līdzdalības stiprināšanu Eiropas lauku apvidos.

9.2. Saistībā ar iedzīvotāju aktīvākas iesaistes veicināšanu dalībvalstīm, kuras apsver iespēju stiprināt tiešo demokrātiju, rīkojot vietējos referendumus, būtu jāņem vērā, ka tieši šo instrumentu patlaban popularizē populistu partijas visā Eiropā. Tiešā demokrātija var būt abpusgriezīgs zobens. Vietējām pašvaldībām un pilsoniskās sabiedrības dalībniekiem būtu jāveic atbilstīgi pasākumi, lai nodrošinātu, ka referendumu tiek rīkoti tikai gadījumos, kad sagaidāms, ka tie nodrošinās reālu ieguvumu.

9.3. EESK uzskata, ka alianšu veidošana starp vietējām pašvaldībām, pilsoniskās sabiedrības organizācijām, sociālajiem partneriem un citiem dalībniekiem, piemēram, vietējiem līderiem un sociālajām kustībām, ir būtiski svarīga, lai novērstu populisma pamatcēloņus. Tā būs daļa no centieniem mazināt lauku un piepilsētu iedzīvotāju sajūtu, ka viņi ir pamesti novārtā. Tas arī nostiprinās sociālo partneru lomu, kuri var palīdzēt mazināt atšķirības, piesaistīt ieguldījumus ekonomikā un veicināt attīstību, īstenojot dialogu un rīcību.

9.4. Ne mazāk svarīgas ir mazo uzņēmumu apvienību, amatnieku un lauksaimnieku intereses un bažas. Ja autoritāras grupas ir ieguvušas varu (vietējās) pašvaldībās, ekonomikas dalībnieki var vilcināties ar ieguldījumiem. Turklāt migranti, kuri meklē darbu, no šādām vietām varētu izvairīties, lai gan tajās ir darba iespējas. Tādēļ ir svarīgi pārraut šo apburto loku piepilsētās un lauku apvidos.

9.5. Atbalsts privātajiem un publiskajiem ieguldījumiem neizmantotajā potenciālā reģionos, kuri tiek uzskatīti par aizmirstiem, ir pieeja, kuru turpmāk vajadzētu pilnveidot. Uzsvārs uz pārvadājumiem vai labklājību būtu jāpapildina ar reģionu iespēju uzlabošanu, ņemot vērā vietējos apstākļus, mazinot iestāžu neefektivitāti un novēršot to darbības nepilnības, kā arī ar pasākumiem mācību, uzņēmējdarbības veicināšanas un zināšanu un inovācijas asimilācijas uzlabošanai⁽¹⁹⁾.

⁽¹⁷⁾ EESK atzinums par tematu “Spēcīga un daudzveidīga pilsoniskā sabiedrība – noturīgas demokrātijas veidotāja” (OV C 228, 5.7.2019., 24. lpp.).

⁽¹⁸⁾ EESK atzinums par tematu “Tiesiskuma turpmāka stiprināšana Savienībā. Pašreizējā situācija un iespējamie turpmākie pasākumi” (OV C 282, 20.8.2019., 39. lpp.).

⁽¹⁹⁾ *Andrés Rodríguez-Pose, “The revenge of places that don’t matter (and what to do about it)”*, 32. lpp., LSE Research online: http://eprints.lse.ac.uk/85888/1/Rodriguez-Pose_Revenge%20of%20Places.pdf.

9.6. Lai novērstu populisma pamatcēloņus, līdztekus sociālekonomiskajiem faktoriem ir vairāk jāņem vērā arī tādi faktori kā reliģija, dzimumu dinamika, dzīvesvieta, kultūras identitāte un izglītība. Nav vienkārši rast alternatīvas regresīvo politisko spēku spējai viegli uzrunāt. Kad konkrētās situācijās vietējā mērogā rodas grūtības, atbildes ir jāpielāgo konkrētajiem apstākļiem.

9.7. Jauni naratīvi varētu arī palīdzēt cīnīties pret dezinformāciju, kas tiek izplatīta sociālo plašsaziņas līdzekļu kampaņās ar mērķi apdraudēt Eiropas vērtības un tādējādi atbalstīt separātistu un nacionālistu prasības un nostāju. Ir svarīgi stiprināt tradicionālo plašsaziņas līdzekļu (valsts televīzijas, neatkarīgu laikrakstu) nozīmi, lai tie varētu veikt savu uzdevumu, proti, sniegt objektīvu informāciju. Lai gan Komisija šajā sakarā jau ir sākusi aktīvu darbību (sk. COM(2018) 236), būtu ļoti ieteicams rīkoties ātrāk.

9.8. EESK aicina vairāk uzsvērt jaunās saimnieciskās darbības, kas veidojas lauku apvidos un kuru pamatā bieži vien ir savstarpējības un rūpju principi. Komiteja mudina veikt pasākumus, kuru mērķis ir vairāk atbalstīt un savstarpēji sasaistīt šādas iniciatīvas, no atsevišķiem un eksperimentāliem posmiem pārejot uz emancipējošām politiskajām un sociālajām aliansēm.

9.9. EESK aicina Eiropas Savienību un tās dalībvalstis stiprināt vietējo un reģionālo infrastruktūru. Sabiedriskā transporta savienojumu likvidēšana, kā arī skolu un veselības aizsardzības dienestu slēgšana nepārprotami ir daži no iemesliem populistu protestiem Eiropā. Ir vajadzīga finansiālā palīdzība vietējās infrastruktūras uzlabošanai gan materiālā (transporta un sabiedriskie pakalpojumi), gan nemateriālā veidā (tīkli, kas savieno dažādus apvidus, iestādes un organizācijas).

9.10. EESK, tās dalīborganizācijām un citām ES iestādēm būtu jāveicina vietējo PSO spēju veidošana un jāpiešķir tām resursi, lai uzlabotu darbību tvērumu un kvalitāti. Lielāks atbalsts būtu jāsniedz PSO un to Eiropas tīkliem, lai apmācītu vietējo PSO dalībniekus.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

III

(Sagatavošanā esoši tiesību akti)

EIROPAS EKONOMIKAS UN SOCIĀLO LIETU KOMITEJA

EESK 548. PLENĀRSESĪJA, 11.12.2019.–12.12.2019.

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Komisijas ziņojumu Eiropas Parlamentam, Padomei, Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejai un Reģionu komitejai “2018. gada ziņojums par konkurences politiku””

(COM(2019) 339 final)

(2020/C 97/08)

Ziņotājs: **Gerardo LARGHI**

Apspriešanās	Eiropas Komisija, 15.10.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Vienotā tirgus, ražošanas un patēriņa specializētā nodaļa
Pieņemts specializētās nodaļas sa- nāksmē	19.11.2019.
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts	197/0/1
(par/pret/atturas)	

1. Secinājumi un ieteikumi

1.1. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komiteja (EESK) atzīnīgi vērtē Eiropas Komisijas (EK) 2018. gada ziņojumu par konkurences politiku, kurā ir izstrādāta pieeja nolūkā stiprināt vienoto tirgu, ekonomikas attīstību un sociālās politikas mērķus.

1.2. Kā uzsvērts vairākos dokumentos, EESK uzskata, ka efektīva un uz principiem balstīta konkurences politika ir viens no Eiropas Savienības pilāriem un neaizstājams iekšējā tirgus īstenošanas instruments, kā paredzēts Līgumā par Eiropas Savienības darbību atbilstoši ilgtspējīgas attīstības mērķiem (IAM), sociālās tirgus ekonomikas veidošanai un sociālā pilāra noteikumiem⁽¹⁾.

1.3. EESK un Eiropas Savienībai šajā jautājumā ir jāuztur nepārtraukts dialogs ar citām iestādēm, pilsonisko sabiedrību un jo īpaši ar patērētāju apvienībām.

⁽¹⁾ LESD 7., 9., 11. un 12. pants.

1.4. Tādēļ EESK uzskata, ka ir jānodrošina, lai atbalsta piešķiršana vienmēr būtu saistīta ar vislielāko pārredzamību attiecībā uz izmaksu uzlikšanu patērētājiem un lai patērētājiem būtu skaidra informācija par šādām izmaksām rēķinos⁽²⁾. EESK atzinīgi vērtē Komisijas gatavību iejaukties vertikālajos un horizontālajos konkurences ierobežojumos, jo īpaši elektroniskās komercijas jomā, kurā konkurencei kaitējošas rīcības sekas ir jūtamas.

1.5. Saistībā ar diskriminācijas praksi īpaša uzmanība būtu jāpievērš mākslīgajam intelektam (MI). Lai aizliegtu diskrimināciju, ko izraisa patērētāju profilēšana ar MI palīdzību, būtu jāpielāgo ES tiesību akti.

1.6. Lielos datus var izmantot, lai vērstos pret patērētājiem, konkrēti, kaitējot viņu labjutībai, jo, profilējot patērētāju, tiek samazinātas viņa izvēles brīvības iespējas.

1.7. EESK aicina nodrošināt, ka konkurences iestādēm būtu zināšanas, prasmes un resursi, kas vajadzīgi, lai varētu piemērot īpašus tiesību aktus un novērst nopietnās konkurences problēmas, kuras kaitē patērētājiem.

1.8. Attiecībā uz valsts atbalstu EESK atzinīgi vērtē to, ka kontroles pasākumu modernizācijas process ļāvis iestādēm koncentrēt uzmanību uz vissvarīgākajām un būtiskākajām lietām, arī izmantojot IT platformu *Transparency Award Module* (Atbalsta pārredzamības modulis).

1.9. EESK uzsver vajadzību panākt saskaņotību starp vides politiku un valsts atbalsta politikas jomām. Jo īpaši Komiteja ņem vērā notiekošo vides aizsardzības un enerģētikas pamatnostādņu pārskatīšanu.

1.10. EESK atzinīgi vērtē to, ka Komisijas pamatnostādņu par valsts atbalstu mērķis ir nodrošināt brīvu konkurenci Eiropas enerģijas tirgū, izmantojot tehnoloģiju ziņā neitrālus konkursus, kas ir būtiski dažādu atjaunojamo energoresursu tehnoloģiju ienākšanai un noturīgam un konkurētspējīgam Eiropas enerģētikas tirgum, kas nodrošinātu energoapgādes drošību. EESK aicina Komisiju un dalībvalstis pieņemt visaptverošu un ilgtermiņa stratēģiju, kas būtu pretstatā pieejai, kuras pamatā ir īstermiņa koriģējoši pasākumi, kas neveicina izaugsmi un darbvietu radīšanu konkrētākā un ilgtspējīgākā veidā. Šajā saistībā Komisijai būtu lietderīgi veikt salīdzinošu pētījumu par dažādiem apstrādes rūpniecības atbalsta plāniem, kas nesen pieņemti Amerikas Savienotajās Valstīs, Ķīnā un Korejā⁽³⁾.

1.11. Runājot par konkurenci ar uzņēmumiem ārpus ES, EESK prasa garantēt vienādus sociālos un vides noteikumus, ar kuriem nodrošināt vienlīdzīgus konkurences apstākļus.

1.12. EESK uzsver: lai īstenotu brīvu sociālo tirgu, svarīga ir konkurences politika, kas nodrošina līdzsvaru starp darba ņēmēju un patērētāju sociālo un ekonomisko mērķu attīstību un konkurētspējīgas un efektīvas ražošanas struktūras saglabāšanu.

1.13. EESK uzskata, ka iekšējā tirgus noteikumi, kas attiecas uz tiesībām uz brīvu pārvietošanos un apriti (gan, konkrēti, attiecībā uz cilvēkiem, gan arī uz pakalpojumiem, precēm, kapitālu), ir ES tiesību stūrakmeņi un ka ir jānodrošina darba ņēmēju norīkošana un brīva pakalpojumu aprīte, lai novērstu jebkāda veida sociālo dempingu.

1.14. Visbeidzot, EESK ir neizpratnē par to, ka izskatāmajā ziņojumā nav iekļauta atsauce uz strupceļu, kurā ir acīmredzami nonākušas Padomes un EP sarunas par kolektīvo rīcību priekšlikum "Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss" kontekstā, jo šī rīcība ir būtiska, lai pabeigtu to zaudējumu faktiskas atlīdzināšanas sistēmu, kas patērētājiem nodarīti, pārkāpjot pretmonopola noteikumus.

⁽²⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2019. gada 5. jūnija Direktīva (ES) 2019/944 par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un ar ko groza Direktīvu 2012/27/ES (OV L 158, 14.6.2019., 125. lpp.).

⁽³⁾ OV C 197, 8.6.2018., 10. lpp.

2. 2018. gada ziņojuma par konkurences politiku kopsavilkums

2.1. 2018. gada ziņojumā uzmanība ir pievērsta tādām jomām kā digitālā ekonomika, finanšu pakalpojumi, enerģētika un vide, lauksaimniecība un pārtikas nozare, transports un ražošana, kā arī tādiem jautājumiem kā pretmonopola normu decentralizēta piemērošana dalībvalstīs un plaša starptautiskā sadarbība.

2.2. Komisijas ikdienas izpildes prakse balstās uz šādiem principiem: nediskriminācija, taisnīgums, pārredzamība, paredzamība, tiesības tikt uzklautam un konfidencialitātes aizsardzība. Patērētāju labklājības aizsardzība ir skaidri noteikts EK konkurences tiesību intervences pasākumu mērķis.

2.3. Digitālais laikmets rada jaunus uzdevumus konkurences tiesībās, piemēram, lielo datu, algoritmu un mākslīgā intelekta (MI) izmantošanu.

2.4. Eiropas Komisija ar mērķi "racionalizēt konkurences lietu procedūras" ir publicējusi atjauninātas pamatnostādnes uzņēmumiem par komercnoslēpumiem un citu konfidencialu informāciju pretmonopola procedūrās, kā arī pamatnostādnes par konfidencialitātes loku izmantošanu.

2.5. Uzņēmumu apbalvošana par sadarbību pretmonopola tiesvedībā ir izrādījusies efektīva, tādējādi palīdzot Komisijai palielināt savu lēmumu nozīmi un ietekmi un paātrinot izmeklēšanu.

2.6. Eiropas Parlamenta un Padomes direktīva (ES) 2019/1 ("EKT+direktīva")⁽⁴⁾ ļauj dalībvalstu konkurences iestādēm efektīvāk īstenot ES konkurences noteikumus.

2.7. Valsts atbalsta politikas modernizācija ir ļāvusi dalībvalstīm vieglāk īstenot pasākumus, kas veicina ieguldījumus, ekonomikas izaugsmi un darbvietu radīšanu. Valsts atbalsta pasākumu ātra īstenošana dalībvalstīs būtiski ietekmēja izmaksu samazināšanu mazāk kroplājošiem valsts pasākumiem.

2.8. EK izlīguma procedūra ir ļāvusi ātrāk identificēt kartelus, atbrīvojot resursus citām izmeklēšanām un samazinot izmeklēšanas izmaksas. Turklāt uzņēmumi ir guvuši labumu no ātrākiem lēmumiem.

2.9. 2018. gada ziņojumā ir norādīti 2018. gadā (un iepriekšējos gados) pieņemtie lēmumi par kartelēm automobiļu nozarē un padziļinātas izmeklēšanas sākšanu saistībā ar automobiļu ražotāju iespējamo slepeno vienošanos attiecībā uz vieglajos automobiļos izmantoto izmešu samazināšanas sistēmu tehnoloģiju attīstību.

2.10. Digitālā ekonomika

2.10.1. Konkurences politika ir neatņemama funkcionējoša digitālā vienotā tirgus izveides daļa. Šajā ziņā ir jānovērš iespēja lielajiem interneta uzņēmumiem izmantot savu tirgus varu, lai vājinātu konkurenci un tādējādi arī inovāciju digitālajos tirgos.

2.10.2. Tālākpārdošanas cenu saglabāšana e-komercijas platformās ir viens no visizplatītākajiem ierobežojumiem digitālajā ekonomikā. Šim nolūkam vairāk tiek izmantoti cenu noteikšanas algoritmi.

2.11. Valsts atbalsts zaļajā ekonomikā sekmē ieguldījumus, kas vajadzīgi energoapgādes drošības garantēšanai, vienlaikus dekarbonizējot Eiropas enerģētikas sistēmu.

⁽⁴⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2018. gada 11. decembra Direktīva (ES) 2019/1 par apstākļu nodrošināšanu nolūkā dot dalībvalstu konkurences iestādēm iespēju efektīvāk izpildīt konkurences noteikumus un par iekšējā tirgus pienācīgas darbības nodrošināšanu, (OV L 11, 14.1.2019., 3. lpp.).

2.12. Enerģētika

2.12.1. Valsts atbalsta atļauju piešķiršana 2018. gadā atjaunojamo energoresursu enerģijas nozarē ir rosinājusi dalībvalstis veicināt ilgtspējīgu enerģiju un kopumā samazināt elektroenerģijas sistēmas patērētāju izmaksas.

2.12.2. Komisija ir norādījusi, ka valsts atbalsta pasākumi palīdzēs nodrošināt energoapgādes drošību, neizraisot cenu pieaugumu patērētājiem, ne arī kavējot elektroenerģijas plūsmu ārpus ES robežām.

2.12.3. ES ir jāpalielina atjaunojamo energoresursu īpatsvars tās energoresursu struktūrā, lai dažādotu gāzes piegādi, un jāveicina mērķtiecīgu ES un valstu tiesību aktu pieņemšana enerģētikas jomā.

2.13. Konkurence vienotajā tirgū

2.13.1. EK ir aizliegusi *Siemens* ierosināto *Alstom* iegādi. Lauksaimniecības pārtikas nozarē tā ir atļāvusi apvienoties *Bayer* un *Monsanto*, bet paredzot nosacījumus dažu aktīvu atsavināšanai. Tērauda tirgū tika apstiprināta *ILVA* iegāde, ko īsteno *Arcelor Mittal*, ar nosacījumiem par dažu aktīvu atsavināšanu. Plānotā *Alstom* iegāde, ko bija paredzējis veikt *Siemens*, ir apturēta, jo tā nodarītu kaitējumu konkurencei.

2.14. Finanšu nozare

2.14.1. Vispārējā nozares stabilizācija ir mazinājusi valsts budžeta intervences pasākumus valsts atbalsta gadījumos šajā nozarē. Tomēr dažās dalībvalstīs ieņēmumus nenesoši aizdevumi vēl nav izskausti.

2.15. Vienlīdzīgu konkurences apstākļu nodrošināšana nodokļu jomā

2.15.1. Jārada vienlīdzīgi konkurences apstākļi, lai uzņēmumi varētu konkurēt pēc spējām. Dalībvalstis nevar piedāvāt nodokļu priekšrocības daudznacionāliem uzņēmumiem, kaitējot MVU.

3. Vispārīga informācija

3.1. 2018. gada ziņojumā ir izstrādāta pieeja, kuras mērķis ir stiprināt vienoto tirgu, ekonomisko attīstību un sociālās politikas mērķus.

3.2. Lai sasniegtu savienojamības mērķus, digitālās ekonomikas vajadzībām nākamajos desmit gados būs nepieciešami ievērojami ieguldījumi aptuveni 500 miljardu euro apmērā. Svarīgi ir ieviest nopietnu konkurences politiku, jo īpaši lauku un mazāk urbanizētās teritorijās.

3.3. Digitālais laikmets rada jaunus uzdevumus konkurences tiesību jomā, piemēram, lielo datu, algoritmu, mākslīgā intelekta (MI) izmantošanu. Tāpēc ir jānovērš iespēja "tehnoloģiju milžiem" izmantot savu varu tirgū, lai vājinātu savus konkurentus. Konkurences iestādēm vajadzētu būt zināšanām, prasmēm un resursiem, kas vajadzīgi, lai varētu piemērot īpašus tiesību aktus un novērst – pirms nav par vēlu – nopietnās konkurences problēmas, kuras kaitē patērētājiem.

3.4. Īstenošanas pamatā vajadzētu būt arī proaktīvai informācijas apkopošanas instrumentu un nozaru pētījumu izmantošanai.

3.5. Būtu jāizvairās no jebkādas kavēšanās noteikumu piemērošanā, proaktīvi izmantojot konkurences instrumentu kopumu (piemēram, pagaidu pasākumus) gadījumos, kad pastāv acīmredzams kaitējums konkurencei un patērētājiem.

3.6. Būtiski ir pierādīšanas pienākumu pārnest uz uzņēmumiem, kas apvienojas digitālajos tirgos, lai tie varētu pierādīt, ka nolīgumi nekropļos konkurenci.

3.7. Vajag rūpīgāk izvērtēt, vai operatori var bloķēt ienākšanu tirgū un tādējādi ierobežot patērētāju izvēles iespējas un informācijas plūsmu, kā arī manipulēt ar lietotāju uzvedību.

3.8. Lai vērstu uzmanību uz konkurences problēmām, ko rada zināma prakse, svarīgi būtu izstrādāt norādījumus uzņēmumiem un palīdzēt tiem rīkoties atbilstoši tiesību aktiem.

3.9. MI pašlaik ietekmē cenu politiku vai tās uzraudzību, radot ietekmi, kas ietver riskus. Algoritmi ļauj e-komercijas platformām kontrolēt un ierobežot mazumtirgotāju brīvību cenu politikā un konkurenci lielveikalu tīklos (ar negodīgu praksi, ko turpmāk nevar saglabāt).

3.10. Tā pati parādība parādās tūrisma nozarē, kur tūrisma produktu pārdošanas platformas raksturo dominējoša stāvokļa ļaunprātīga izmantošana. Ir četri galvenie pārdošanas tīkli, kuriem ir milzīga ietekme uz viesnīcām, mazajiem operatoriem un MVU.

3.11. Saistībā ar diskriminācijas praksi īpaša uzmanība būtu jāpievērš MI. Lai aizliegtu diskrimināciju, ko izraisa profilēšana ar MI palīdzību, būtu jāpielāgo ES tiesību akti.

3.12. EESK atzinīgi vērtē Komisijas lēmumu uzņēmumus, kuri izmanto algoritmus, uzskatīt par vienīgajiem atbildīgajiem par darbībām, kas no tiem izriet. Lielos datus var izmantot, lai vērstos pret patērētājiem, konkrēti, kaitējot viņu labjutībai, jo, pārmērīgi profilējot patērētāju, tiek samazinātas viņa izvēles iespējas.

3.13. EESK uzskata, ka jautājums par lielo datu ietekmi uz konkurenci ir un kļūs arvien nozīmīgāks. Pārmērīgas ierobežošanas politika tomēr varētu mazināt inovācijas stimulus (t. i., labākus pakalpojumus un zemākas cenas, kas varētu būt atkarīgas no inovācijas tādās jomās kā produktu izplatīšana un iegādes platformas).

3.14. Lielo datu radītās priekšrocības salīdzinājumā ar konkurentiem var ļaut vadošajiem dalībniekiem ieņemt dominējošu stāvokli tirgū. Masveida analīzes metodes (datu tirdzniecība, tiešsaistes mārketing, modeļu atpazīšana, pieprasījuma novērtēšana, cenu optimizācija) var būt ekspluatācijas prakse.

3.15. Saistībā ar digitālā vienotā tirgus stratēģiju EK veiktajā izmeklēšanā ir atklājies, ka tālākpārdošanas cenu ierobežojumi līdz šim ir visizplatītākie konkurences ierobežojumi e-komercijas tirgos. EK pieņēma 2018. gadā vairākus lēmumus, ar kuriem uzņēmumiem tika uzlikti naudas sodi par tiešsaistes tālākpārdošanas cenu ierobežojumu noteikšanu, pārkāpjot ES konkurences noteikumus.

3.16. Nodokļu jomā EESK atzinīgi vērtē pasākumus, ko Komisija īstenojusi 2018. gadā. Tajā pašā laikā svarīgi ir, lai arī šajā jomā tiktu nodrošināta godīga konkurence starp dažādām valstīm. Uzmanība īpaši jāpievērš *tax ruling* (nodokļu nolēmumiem) un nelikumīgām konkurences priekšrocībām, kas iegūtas, noslēdzot nolīgumus starp dažām valstīm un liela mēroga tirgus dalībniekiem; šāda rīcība kropļo brīvo tirgu un nodara kaitējumu MVU, kā arī rada negodīgu konkurenci starp valstīm.

3.17. Attiecībā uz enerģiju EESK norāda, ka dažās valstīs vēl nav nodrošināta māsaimniecību rēķinu pilnīga un vispārēja pārredzamība. Nenodrošinot pārredzamību, tiek samazināta patērētāju iespēja izdarīt apzinātu izvēli un tiek veicināta *status quo* saglabāšana par labu lielajiem tirgus dalībniekiem.

3.18. Lauksaimniecība un pārtikas nozare. Šajā nozarē svarīgi ir aizsargāt produktus ar Eiropas cilmes vietas nosaukumu. Sēklu un pesticīdu nozare ir būtiska lauksaimniekiem un patērētājiem, taču tā rada arī bažas, kas iet tālāk par patērētāju aizsardzību, pārtikas nekaitīgumu un garantijām, ka tiek ievēroti noteikumi vides un klimata jomā.

3.19. Attiecībā uz transportu EESK ierosina Komisijai pārbaudīt, vai un cik lielā mērā atbrīvojums no aviācijas degvielas nodokļa varētu būt nepamatots atbalsts aviosabiedrībām salīdzinājumā ar dzelzceļa transportu.

3.20. Lai nodrošinātu līdzsvaru starp tirgus brīvību un uzņēmumu apvienošanu, nepietiek atsaukties uz citu lielo pasaules mēroga dalībnieku konkurenci, īpaši, ja tie nāk no valstīm, kuras ir slēgtas ārvalstu uzņēmumu konkurencei. Šajā saistībā kā alternatīva uzņēmumu apvienošanai, kas vājina konkurenci, tiek ierosināts veikt darbības, kuru mērķis ir pārvarēt šķēršļus ienākšanai trešo valstu tirgos, piedāvāt spēcīgākus fiskālos stimulus pētniecībai un izstrādei un slēgt nolīgumus starp Eiropas ražotājiem, lai koordinētu eksporta un investīciju stratēģijas ārzemēs.

3.21. Jebkurā gadījumā patērētāju aizsardzībai jābūt līdzsvarā ar atbalsta un veicināšanas darbībām inovatīviem uzņēmumiem un MVU (ar instrumentiem, kas nekaitē dinamiskai konkurencei tirgū); tas ir pamatnosacījums ceļā uz kvalitatīvu darbvieta radīšanu un ražošanas sistēmas dinamisku ilgtspēju.

3.22. Attiecībā uz darba tirgu un konkurences aizsardzību EESK uzskata, ka starp jautājumiem, kuros jāveic pasākumi, lai pašreizējā tirgū nodrošinātu uzņēmumu patiesi brīvu konkurenci, jāmin arī jautājums, kas attiecas uz tiesisko regulējumu, ar kuru tiek nodrošināta sociālo pamattiesību ieviešana un darba ņēmēju brīva pārvietošanās un pakalpojumu brīva aprīte.

3.23. Tas attiecas uz jebkāda veida sociālā dempinga (negodīgas konkurences atalgojuma un darba apstākļu ziņā, kas izraisa lejupejošu spirāli) novēršanu un vienlīdzīgas attieksmes nodrošināšanu pret darba ņēmējiem neatkarīgi no tā, kur tie strādā un no kurienes ieradušies, kā arī darba ņēmēju un uzņēmumu nediskriminēšanu darba izpildes vietā.

3.24. Visbeidzot, EESK ar neizpratni konstatē, ka atšķirībā no visiem pēdējos gados izstrādātajiem Komisijas ziņojumiem pirmo reizi ne izskatāmajā ziņojumā, ne tam pievienotajā darba dokumentā (SWD(2019) 297 final) nav ne mazākās atsaucē uz progresu trūkumu kolektīvās rīcības jomā, uz kuru neattiecas Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīva 2014/104/ES⁽⁵⁾ par zaudējumu atlīdzināšanas prasībām par konkurences tiesību pārkāpumiem; kolektīvā rīcība ir līdzeklis, kas veicina to zaudējumu faktisku atlīdzināšanu, kuri patērētājiem nodarīti, pārkāpjot pretmonopola noteikumus. Neizpratne ir vēl jo lielāka, ja ņem vērā EESK atzinumu "Uz patērētājiem orientēts jaunais kurss"⁽⁶⁾ par Komisijas priekšlikumu⁽⁷⁾, kā arī Padomes lēmumu izslēgt jebkādu kolektīvo rīcību⁽⁸⁾ no nesēn pieņemtās direktīvas, kura, pēc EESK domām, tāpat bija acīmredzami nepietiekama.

4. Īpašas piezīmes

4.1. Attiecībā uz digitalizāciju EESK piekrīt Komisijas lēmumam uzskatīt šo jomu par prioritāti un konkurences programmu 2021.–2027. gadam vērst uz uzdevumiem, kas saistīti ar lielo datu, algoritmu un MI izmantošanu. EESK aicina Eiropas Komisiju īstenot pēcpasākumus saistībā ar 2019. gada aprīļa ziņojumu "Konkurences politika digitālajā laikmetā", jo īpaši attiecībā uz šādiem jautājumiem:

4.1.1. stratēģijas, kas jāīsteno, lai novērstu jebkādas konkurences un brīvā tirgus ierobežojumus, ko ievieš digitālās platformas, tostarp tirdzniecības un tūrisma nozarē;

4.1.2. lietotāja-patērētāja reālas un pilnīgas zināšanas par personas datiem un personas datu pārveidamību no jebkuras platformas;

4.1.3. jebkādas izslēgšanas formas apkarošana attiecībā uz uzņēmumiem, kurus dažas digitālās platformas uzskata par potenciāli bīstamiem to dominējošajam stāvoklim;

4.1.4. brīvā tirgus saglabāšana, aizsargājot mazos jaunuzņēmumus, kuriem ir potenciāls tirgū, bet kurus bieži vien absorbē lielie digitālās nozares dalībnieki, kas tajos saskata bīstamus nākotnes konkurentus.

⁽⁵⁾ Eiropas Parlamenta un Padomes 2014. gada 26. novembra Direktīva 2014/104/ES par atsevišķiem noteikumiem, kuri valstu tiesībās reglamentē zaudējumu atlīdzināšanas prasības par dalībvalstu un Eiropas Savienības konkurences tiesību pārkāpumiem (OV L 349, 5.12.2014., 1. lpp.).

⁽⁶⁾ OV C 440, 6.12.2018., 66. lpp.

⁽⁷⁾ Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes Direktīvai par pārstāvības prasībām patērētāju kolektīvo interešu aizsardzībai un Direktīvas 2009/22/EK atcelšanu, COM(2018) 184 final – 2018/0089 (COD).

⁽⁸⁾ Sk. 2019. gada 18. oktobra dokumentu PE-CONS 83/19.

4.2. EESK uzskata, ka to subjektu rīcībā, kas visos līmeņos ir uzticējuši vispārējas nozīmes uzdevumus digitālajām platformām, vajadzētu būt arī likumdošanas instrumentiem, kuri ļautu piekļūt šo platformu izmantotajiem algoritmiem un kontrolēt tos.

4.3. EESK ierosina EK pastiprināt kontroles pasākumus attiecībā uz brīvās tirdzniecības nolīgumu piemērošanu un aizsargāt Eiropas uzņēmumu brīvu piekļuvi pasaules tirgiem.

4.4. Šajā nolūkā pasaules publiskā iepirkuma tirgos ir jāgarantē faktiski savstarpīgums.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Priekšlikums Eiropas Parlamenta un Padomes regulai, ar ko attiecībā uz finanšu disciplīnu no 2021. finanšu gada groza Regulu (ES) Nr. 1306/2013 un attiecībā uz elastīgumu starp pilāriem 2020. kalendārajā gadā groza Regulu (ES) Nr. 1307/2013”

(COM(2019) 580 – 2019/0253(COD))

(2020/C 97/09)

Apspriešanās	Eiropas Parlaments, 13.11.2019. Eiropas Savienības Padome, 15.11.2019.
Juridiskais pamats	Līguma par Eiropas Savienības darbību 43. panta 2. punkts un 304. pants
Atbildīgā specializētā nodaļa	Lauksaimniecības, lauku attīstības un vides specializētā nodaļa
Pieņemts plenārsesijā	11.12.2019.
Plenārsesija Nr.	548
Balsojuma rezultāts	191/1/1
(par/pret/atturas)	

Tā kā priekšlikuma saturs ir pilnībā pieņemams un attiecībā uz to nav nepieciešami nekādi Komitejas komentāri, Komiteja 548. plenārajā sesijā, kas notika 2019. gada 11. un 12. decembrī (11. decembra sēdē), ar 191 balsi par, 1 pret un 1 atturoties, nolēma sniegt pozitīvu atzinumu par ierosināto dokumentu.

Briselē, 2019. gada 11. decembrī

*Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas
priekšsēdētājs
Luca JAHIER*

ISSN 1977-0952 (elektroniskais izdevums)
ISSN 1725-5201 (papīra izdevums)

Eiropas Savienības
Publikāciju birojs
L-2985 Luksemburga
LUKSEMBURGA

LV